

Міністерство освіти і науки України
Львівський університет бізнесу і права

**ОСТАПЕНКО О.І.
ХИТРА О.Л.**

**ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ОРГАНІВ, ЩО УПОВНОВАЖЕНІ
РОЗГЛЯДАТИ СПРАВИ ПРО
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Навчальний посібник

**Львів
Растр - 7
2017**

УДК 342.95
ББК 67,9 (4 укр.)
О 76

*Рекомендовано Вченою радою
Львівського університету бізнесу і права
(протокол № 7 від 27 лютого 2017 р.)*

Рецензенти:

Н. П. Бортник, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»,

Л.Г.Чистоклетов, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»,

Остапенко О. І., Хитра О.Л.

О 76 Юрисдикційна діяльність органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення: навчальний посібник / О. І. Остапенко, О. Л. Хитра. – Львів : Растр - 7, 2017. – 220 с.

ISBN 9786177497263

В посібнику розглядаються питання адміністративно-юрисдикційної діяльності суб'єктів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Зроблена спроба розглянути правові засади діяльності органів і посадових осіб, дати загальну характеристику підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Посібник призначений для студентів юридичних навчальних закладів України, а також для працівників органів виконавчої влади і правоохоронних органів України.

УДК 342.95
ББК 67,9 (4 укр.)

ISBN 9786177497263

© Остапенко О. І., 2017
© Растр - 7, 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
Розділ 1. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ, ЩО УПОВНОВАЖЕНІ РОЗГЛЯДАТИ СПРАВИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	7
1.1. Поняття, сутність та види органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення	7
1.1.1. Правова характеристика посадової особи, яка уповноважена розглядати справи про адміністративні правопорушення	18
1.2. Завдання і принципи діяльності органів (посадових осіб), які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.....	23
1.3. Сучасний стан правового забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.....	34
1.4. Правові аспекти компетенції органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.....	38
1.5. Гарантії процесуальної діяльності учасників розгляду справ про адміністративні правопорушення	45
1.6. Державний захист працівників правоохоронних органів від перешкоджання виконанню ними розгляду справ про адміністративні правопорушення	53
Завдання до розділу 1	57

**Розділ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ
СТАТУС УЧАСНИКІВ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА
МЕХАНІЗМ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ.....58**

- 2.1. Поняття і правова природа
учасника провадження у справах про
адміністративні правопорушення 58
- 2.2. Класифікація учасників провадження
у справах про адміністративні правопорушення 64
- 2.3. Права і обов'язки органів (посадових осіб),
що уповноважені розглядати справи
про адміністративні правопорушення 76
- 2.4. Права і обов'язки особи, відносно якої
здійснюється провадження у справі про
адміністративне правопорушення,
потерпілого та їх законних представників 90
- 2.5. Права і обов'язки законного представника,
свідка, експерта, перекладача, захисника
як учасників провадження в справах про
адміністративні правопорушення 103
- 2.6. Заходи забезпечення провадження у справах
про адміністративні правопорушення 110
- Завдання до розділу 2 130

**Розділ 3. ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
ПІДВІДОМЧОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....132**

- 3.1. Підвідомчість розгляду справ про
адміністративні правопорушення 132
- 3.2. Підвідомчість розгляду справ про
адміністративні правопорушення адміністративними
комісіями при виконавчих комітетах сільських,
селищних, міських рад 139

3.3. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад.....	149
3.4. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями)	152
3.5. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення органами національної поліції, органами державних інспекцій , фондів, національних комісій та іншими посадовими особами.....	155
Завдання до розділу 3	163

ІНСТРУКЦІЯ З ОФОРМЛЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ МАТЕРІАЛІВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ, ЗАФІКСОВАНІ НЕ В АВТОМАТИЧНОМУ РЕЖИМІ.....	164
КОРОТКИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ, ВЖИВАНИХ У ДАНОМУ ПОСІБНИКУ	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	204

ПЕРЕДМОВА

Органи державної влади і управління в Україні за останні роки приділяють увагу питанням запобігання та боротьби з правопорушеннями, в тому числі і адміністративними.

Заходи цих органів спрямовані на покращення правопорядку та захисту прав, свобод і законних інтересів громадян України та держави.

Визнання України в якості держави з ринковою економікою сприяє капіталізації країни, а поступове розширення суспільства вимагає вироблення та застосування ефективних заходів впливу до порушників чинного національного законодавства.

Існуюча на сьогодні система суб'єктів, що уповноважені здійснювати такий захист, є недостатньо ефективною і громіздкою. Доповненням до цього є не завжди достатній професійний рівень посадових осіб, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Крім того, існує потреба в очищенні органів державної влади і управління від посадових осіб, що мають повноваження розглядати справи про адміністративні правопорушення, приймати по них рішення, але при цьому зловживають своїми владними повноваженнями, переслідуючи при цьому, власні корисливі інтереси (закони України: «Про очищення влади», «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» та інші).

Такий далеко не повний перелік труднощів, є перепорою для ефективної боротьби з адміністративними правопорушеннями, здійснення профілактики суб'єктами, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Готуючи даний посібник, автор намагався з'ясувати проблеми, що мають місце у адміністративно-юрисдикційній діяльності вказаних суб'єктів, запропонувати шляхи їх вирішення.

Розділ 1

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ (ПОСАДОВИХ ОСІБ), ЩО УПОВНОВАЖЕНІ РОЗГЛЯДАТИ СПРАВИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

1.1. Поняття, сутність та види органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

Норми чинного національного законодавства України до цього не мають юридично закріпленого поняття державного органу, хоча вітчизняна юридична наука має теоретичні напрацювання з цього питання.

Теорія держави і права трактує державний орган як юридично оформлену, організаційно оформлену частину державного механізму, який складається із державних службовців, які наділені державно-владними повноваженнями і необхідними матеріальними засобами для здійснення в межах своїх повноважень певних завдань і функцій держави.

Характерними ознаками, які притаманні державному органу, з урахуванням існуючих теорій розвитку держави і права, слід вважати:

- а) наявність владних повноважень;
- б) наявність певної економічної та організаційної самостійності у вирішенні завдань і функцій, які належать державному органу;
- в) виконання державним органом завдань та функцій, які є складовою частиною діяльності держави в цілому (наприклад, виконання правоохоронними органами завдань щодо боротьби зі злочинністю та профілактикою правопорушень);
- г) наявність у державного органу необхідних матеріальних ресурсів (засобів), за допомогою яких державний орган виконує свої завдання.

Аналізуючи історію формування, розвитку і діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні

правопорушення, можна зробити загальний висновок про те, що існуюча система і види цих органів є досить громіздкими та неефективними. Виникає питання – чому це так? Відповідь можна шукати в різних площинах: соціальній, економічній, політичній, правовій та інших.

Юридичне розділення державної влади на законодавчу, виконавчу та судову (ст. 6 Конституції України) вимагає перегляду і додаткового визначення не лише самого поняття виконавчої влади та її органів із ієрархічно вибудованою системою, але і з'ясування їх повноважень, особливо в частині адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Прагнення Верховної Ради України, Президента України розвивати правову державу повинні базуватись на вимогах Конституції України щодо дії принципів верховенства права (ст. 8), дії органів державної влади, управління і посадових осіб на підставі та в межах, а також у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ст. 19).

Сутність розвитку органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення краще розглядати через їх юрисдикційну діяльність у цій сфері.

Природа утворення та існування органів виконавчої влади, судових органів свідчить, що офіційна влада за часів СРСР не мала бажання створити надійний захист прав і свобод громадян. Особистість у даному випадку була гвинтиком великої машини, а забезпечення її прав завжди було на другому місці [1, с. 29].

Разом з тим, партійна номенклатура КПРС розуміла, що існує необхідність чіткого розмежування повноважень органів державної влади і управління, в тому числі і в сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності. Це сприяло створенню «позитивного» враження щодо зміцнення законності як в середині країни, так і за її межами.

Юрисдикційні повноваження в царині адміністративної відповідальності, за словами Л.В. Ковалю – «... здійснювалися органами адміністративно-виконавчими, судовими і громадськими, а суб'єктами права покарання були органи (посадові особи), передбачені ще за часів СРСР, за винятком деяких змін статтею 213 КУпАП» [2, с. 129].

В адміністративно-правовій літературі під державним органом (органом держави) розуміють окремий орган виконавчої влади з при-

таманними йому загальними рисами державного органу [3, с. 206-208]. Крім того, державний орган є відокремленою частиною (підрозділом) державного апарату, що діє у відповідності зі своїм правовим статусом, повноваженнями, використовуючи при цьому властиві йому форми і методи діяльності [4, с.67-68].

Таке розуміння владних повноважень державного органу (права та обов'язки) сприяє його діям у відповідності з чинним законодавством. Ці повноваження мають певну специфіку, яка виявляється через безпосередню діяльність державного органу.

До обставин, завдяки яким виявляється специфіка діяльності державного органу, слід зарахувати:

а) державний орган реалізує свої повноваження від імені держави;

б) повноваження державного органу мають публічний зміст, а саме – вони містять в собі як права, так і обов'язки цього органу. Вони мають чітко виражений зміст і закріплені в нормативно - правових актах;

в) повноваження державного органу реалізуються через його юрисдикційну діяльність, наслідки якої мають юридичний зміст і обов'язково виконання учасниками цих відносин, у тому числі і адміністративно-правових.

На сьогодні система і повноваження органів виконавчої влади у сфері адміністративної юрисдикційної діяльності в певній мірі урегульовані як конституційними, так і законодавчими нормами права [5, с. 176]. Частина цих повноважень делегована виконавчим органам місцевого самоврядування (адміністративним комісіям при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад – ст. 218 КУпАП, виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад – ст. 219 КУпАП).

Забезпечення цих вимог повинно будуватися як з урахуванням розвитку цього правового інституту, так і на розумінні та усвідомленні пов'язаних з цим понять.

Під органами, що наділені повноваженнями здійснювати адміністративно-юрисдикційну діяльність, як за радянських часів, так на жаль і сьогодні розуміють установи, що виконують певні функції в галузі державного управління, контролю, нагляду [6, с. 692, 460, 454, 342].

Відсутнє чітке розмежування органів і посадових осіб, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Кодекс України про адміністративні правопорушення в розділі 3 (глави 16, 17) визначає систему органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Так, адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад, мають повноваження розглядати справи про адміністративні правопорушення за ст. 35 статтями, що складає 11,5 % від загальної кількості статей, вказаних у розділі 2 Особливої частини КУпАП; виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад розглядають 13 статей і відповідно – 4,3 %; районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди розглядають 100 статей і відповідно – 33,1 %; органи внутрішніх справ, органи державних інспекцій, фонди, національні комісії розглядають 154 статті, відповідно – 62,6 %.

Визначення лідера, який має більше адміністративно-юрисдикційних повноважень у порівнянні з іншими органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, мають суди, за якими йдуть адміністративні комісії та виконавчі комітети сільських, селищних і міських рад. Лідируючу роль суду щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення І.П. Голосніченко і М.Ф. Стахурський пояснюють тим, що останнім часом законодавець значно розширив компетенцію місцевих судів [7, с. 123].

Загальний масив органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, є також досить широким та різноманітним, особливо у частині забезпечення і реалізації завдань, поставлених перед ними у ст. 1 КУпАП. Це:

- охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України;

- забезпечення прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій;

- дотримання встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням;

- виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України;

– повага до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття;

– сумлінне виконання своїх обов’язків і відповідальність перед суспільством.

Ефективність вирішення вказаних завдань перед органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення (ст. 213 КУпАП), не можна вважати достатньою. У середньому, щомісяця вказаними органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати від 10 000 до 11 450 адміністративних справ, з яких приймаються відповідні рішення. Значна частина справ про адміністративні правопорушення залишається без розгляду, а рішення щодо них – неприйнятими.

Не вдаючись до глибокого аналізу причин, умов, які негативно впливають на такий стан справ, зазначимо лише, що не останню негативну роль тут відіграє і досить громіздка система органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Пояснення цього явища тим, що існує велика чисельність галузей управління, за допомогою яких регулюються відносини у суспільстві [8, с. 42], не завжди є доказовим.

«Запобіжний» зміст повноважень визначених законодавцем для окремих органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, не завжди є реально діючим [9, с. 357].

Статистика розгляду адміністративних правопорушень свідчить, що існують «непрацюючі» адміністративно-правові норми, а також органи (посадові особи), які не лише не складають протоколи про вчинені адміністративні проступки, але й не здійснюють своїх повноважень в частині адміністративного провадження.

Має місце практика, коли законодавець наділяє повноваженнями щодо розгляду адміністративних правопорушень органи і посадових осіб, які не вказані в КУпАП. Наприклад, ст. 38 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» [10], ст. 25 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» [11], визначають адміністративно-юрисдикційні повноваження цих органів, але реального закріплення у відповідних статтях КУпАП вони не мають.

Не вдаючись до детального аналізу видів органів виконавчої влади, який досить ґрунтовно здійснено колективом авторів підручника «Адміністративне право України: Академічний курс» під головуванням В.Б. Авер’янова, звернемо лише увагу на те, що

наявність різноманітних критеріїв, за якими вони класифікують органи виконавчої влади, на сьогодні є досить повною.

Так, органи, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, за змістом своїх функцій у більшості випадків є галузевими, або такими, що мають змішані функції (наприклад, органи виконавчої влади у сфері стандартизації, метрології та сертифікації – ст. 244-7 КУпАП). За сферою дії ці органи здійснюють свої повноваження щодо встановленого порядку управління, економіки, захисту прав власності, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій та в інших напрямках суспільного і державного ладу.

Способами прийняття владних рішень органами, уповноваженими розглядати справи про адміністративні правопорушення слід вважати:

а) **колегіальні** (наприклад, коли рішення щодо справ про адміністративні правопорушення приймається адміністративними комісіями (при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад, а також безпосередньо виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад – пункти 1, 2 ст. 213 КУпАП);

б) **єдиноначальні** (одноособові) – коли рішення у справі про адміністративне правопорушення приймається суддею чи посадовою особою – пункти 4, 5 ст. 213 КУпАП.

Класифікація видів органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення за наявного їх конституційного закріплення можлива з урахуванням їх системного визначення та вертикального підпорядкування.

Системність органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, досить чітко поділяється на **виконавчу** і **судову** гілки влади, що закріплені у ст. 6 Конституції України.

Наявність такого поділу дозволяє з'ясувати **загальні ознаки**, котрі притаманні органам виконавчої влади, які мають повноваження розглядати справи про адміністративні правопорушення і приймати відповідні рішення. Вказані органи мають не лише єдине цільове призначення, але і досить чітку ієрархічну (вертикальну) організацію з певними субординаційними повноваженнями для окремих підрозділів цієї системи (наприклад, від імені головного (лідуючого) органу, розглядати справи про адміністративні правопорушення і застосовувати адміністративні покарання мають право інші підрозділи

та посадові особи, передбачені у 43 статтях КУпАП (розділ 3, глава 17 «Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення»).

Дещо інші ознаки властиві діяльності районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів. В першу чергу, це незалежність судів від органів законодавчої та виконавчої влади, і підпорядкування їх тільки законові.

Стаття 213 КУпАП вказує на те, що має місце лінійна система органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, у межах визначеної законом компетенції щодо категорії адміністративних справ, осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності, особливостей провадження в справах про адміністративні правопорушення та виконанні постанов про накладення адміністративного стягнення.

Справи про адміністративні правопорушення розглядаються наступними органами (посадовими особами):

- 1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;
- 2) виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад;
- 3) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями);
- 4) органами внутрішніх справ, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст. 213 КУпАП) [12, с. 157, 43, 269].

Розмежування компетенції органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, закріплено у конкретних статтях КУпАП із переліком адміністративних правопорушень, підвідомчих розгляду вказаними органами. Наприклад, органи державного пожежного нагляду розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, невиконанням приписів та постанов посадових осіб органів державного пожежного нагляду (статті 120, 175, 188-8 КУпАП).

Дещо складнішим є розмежування компетенції органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення в Російській Федерації. Таке розмежування має федеральний та регіональний рівні (Глава 23 Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення) [13, с. 136, 14, 286-289].

Учасниками адміністративного провадження згідно Закону Ні-

меччини «Закон про адміністративне провадження» від 25 травня 1976 року (за станом на 30 червня 2006 року), є: заявник і відповідач по заяві; ті, кому адміністративний орган має намір укласти або вже уклав публічно-правовий договір; ті хто відповідно до Закону залучені адміністративним органом до участі в провадженні.

На території України органами виконавчої влади, а також іншими органами, що уповноважені відповідно до глави 17 КУпАП розглядати справи про адміністративні правопорушення мають повноваження:

- органи внутрішніх справ (національна поліція);
- органи Державної прикордонної служби України;
- органи державного пожежного нагляду;
- органи залізничного транспорту;
- органи морського і річкового транспорту;
- органи повітряного транспорту;
- органи автомобільного транспорту і електротранспорту;
- органи спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з державного нагляду за додержанням законодавства про працю;
- органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці;
- органи державного геологічного контролю;
- органи державної контрольно - ревізійної службі в Україні;
- органи державної фіскальної служби в Україні;
- Національний банк України;
- військові комісаріати;
- військова інспекція безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних силах України;
- органи, установи та заклади державної санітарно - епідеміологічної служби;
- органи державного ветеринарного контролю;
- органи земельних ресурсів;
- органи Державної служби з карантину рослин України;
- органи державного контролю в галузі насінництва та розсадництва;
- спеціально уповноважені органи виконавчої влади у сфері захисту рослин;
- спеціально уповноважені органи виконавчої влади в галузях водного господарства, геології та використання надр;
- органи рибоохорони;

1.1. Поняття, сутність та види органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

- органи лісового господарства;
- органи мисливського господарства;
- органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі екології та природних ресурсів України;
- органи Національної комісії з питань регулювання зв'язку та Адміністрації зв'язку та радіочастот України;
- органи держсільськтехнагляду;
- органи, які здійснюють державний пробірний контроль;
- органи Пенсійного фонду України;
- органи державної статистики;
- органи виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів;
- органи державного контролю за цінами;
- інспекції державного архітектурно - будівельного контролю;
- органи виконавчої влади у сфері стандартизації, метрології та сертифікації;
- органи державного контролю якості лікарських засобів;
- органи Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- органи Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України;
- органи Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;
- органи державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки;
- органи Державної інспекції з енергетичного нагляду за режимом споживання електричної та теплової енергії;
- органи Державної інспекції з експлуатації електричних станцій і мереж;
- Національна комісія регулювання електроенергетики України.

Наведений перелік органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, в цілому є системним, хоча окремі елементи (органи) цієї системи мають «дублювання» адміністративно-юрисдикційних повноважень при розгляді конкретних адміністративних справ. Так, адміністративні правопорушення у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів розглядають дві Державні інспекції (ст.ст. 244-13, 244-14 КУпАП) і Національна комісія регулювання електроенергетики (ст. 244-15 КУпАП).

Не досить вдалим є зарахування ряду Фондів до органів виконавчої влади та наділення їх адміністративно-юрисдикційними повноваженнями в частині розгляду адміністративних справ (ст.ст. 244-9-244-11 КУпАП).

Зайвим елементом вказаної системи є зарахування військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних силах України до органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення та наділення їх адміністративно-юрисдикційними повноваженнями тотожними з повноваженнями Державної автомобільної інспекції (пункти 2, 3 ст. 222 КУпАП).

Від імені органів, їх структурних підрозділів, територіальних органів, державних інспекцій справи про адміністративні правопорушення розглядають в межах своїх повноважень посадові особи, що уповноважені на це Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими Законами України. До них відносяться:

- судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів;
- керівники відповідних державних органів виконавчої влади, територіальних органів, їх заступники;
- керівники структурних підрозділів відповідних державних органів виконавчої влади, їх заступники;
- інші посадові особи, які згідно чинного адміністративного законодавства України здійснюють контрольні і наглядові функції за дотриманням законності при розгляді адміністративних справ та прийняття щодо них рішень.

Конкретний перелік посадових осіб та їх повноваження щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення законодавець закріпив у наступних статтях КУпАП. До них відносяться посадові особи, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення:

- в галузі охорони праці і здоров'я населення (глава 5, статті 41 – 46-1 КУпАП);
- що посягають на власність (статті 47 – 51-2 КУпАП);
- в галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії та культури (глава 7, статті 52, 92-1 КУпАП);
- в промисловості, будівництві та у сфері використання паливно - енергетичних ресурсів (глава 8, статті 93 – 103-2 КУпАП);

1.1. Поняття, сутність та види органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

- в сільському господарстві та порушення санітарно-ветеринарних правил (глава 9, статті 104 – 108 КУпАП);
- на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку (глава 10, статті 109 – 148-5 КУпАП);
- в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою (глава 11, статті 149 – 154 КУпАП);
- в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності (глава 12, статті 155 – 166-9 КУпАП);
- в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації (глава 13, статті 167 – 172-1 КУпАП);
- у сфері боротьби з адміністративними правопорушеннями, що пов'язані з корупцією (глава 13-А, статті 172-4 – 172-9 КУпАП);
- за вчинення військових адміністративних правопорушень (глава 13-Б статті 172-10 – 172-20 КУпАП);
- що посягають на громадський порядок і громадську безпеку (глава 14, статті 173 – 184 КУпАП);
- що посягають на встановлений порядок управління (глава 15, статті 184-1 – 212-4 КУпАП);
- що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлення порядку його забезпечення (глава 15-А, статті 212-7 – 212-20 КУпАП).

Кодекс України про адміністративні правопорушення не має чіткого визначення вказаних категорій посадових осіб, навіть у назвах їх посад. В КУпАП закріплені адміністративно-юрисдикційні повноваження: «керівників та їх заступників», «голів», «начальників», «директорів», «інспекторів», лікарів та інших посадових осіб. Це створює певною мірою неодинакове розуміння лінгвістично - юридичного тлумачення цих понять [14].

На випадок ліквідації вказаних у главі 17 КУпАП органів, державних інспекцій, а також їх структурних підрозділів чи посад, підвідомчі їм справи про адміністративні правопорушення повинен розглядати суд.

Як висновок, можна відзначити, що створена за часів СРСР система органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, потребує не лише вдосконалення, але і перегляду наданих законодавцем цим органам (посадовим особам) адміністративно-юрисдикційних повноважень у відповідності з Конституцією України та вимогами практики

Розділ 1. Правові засади діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

діяльності вказаних органів.

1.1.1. Правова характеристика посадової особи, яка уповноважена розглядати справи про адміністративні правопорушення

Посада є невід’ємним компонентом професійної діяльності громадянина, який вступив на державну службу.

Історія розвитку держав свідчить, що посада в системі органів держави завжди була наповнена певним змістом діяльності особи, яка її обіймала. Перебування особи на державній службі завжди було пов’язано з низкою її прав під час виконання нею тих чи інших функцій влади і отримання винагороди за свою роботу [15, с. 416].

За часів існування СРСР погляди вчених щодо визначення поняття «посада» залишались незмінними. Так, у 50-х роках минулого століття під посадою, за словами С.С. Студенікіна, В.А. Власова, І.І. Євтихєєва, розуміли – «постійне державне установлення з точно визначеним комплексом прав і обов’язків особи, що займає цю посаду для безперервного виконання тієї чи іншої роботи щодо виконання державної функції [16, с. 126].

Майже через 30 років після «зміни караулу» серед вчених-адміністративістів під посадою розуміли – «...постійне державне установлення з точно визначеним комплексом обов’язків і прав особи, яка її обіймає» [17, с. 97]. Більшість вчених вважали, що посада визначає межі правового статусу державного службовця, тобто частку і ступінь його участі в практичній реалізації відповідних організаційних функцій.

За часів незалежної України серед вчених-адміністративістів погляди щодо тлумачення посади стали дещо іншими. Цьому сприяло прийняття Закону України «Про державну службу» Так, Л.В. Коваль писав, що – «Посада є одночасно робочим місцем та бюджетною позицією й утворюється в розпорядчому порядку. Правовими актами компетентних органів визначається назва, місце у службовій ієрархії, порядок заміщення. Вона вноситься до штатного розкладу, в єдину номенклатуру посад службовців» [18, с. 50].

На думку авторів навчального посібника «Адміністративне право України (Загальна частина)» Ю.П. Битяка, В.В. Зуя, – «...посада, яку обіймає державний службовець, визначає зміст його діяльності і правовий статус, об’єм, форми, методи участі державно-

го службовця у практичному здійсненні компетенції того державного органу, у якому він працює» [19, с. 58].

Разом з тим, більшість вчених дотримуються визначення поняття посади, яке закріплено у статті 2 Закону України «Про державну службу», а саме, що посада – це «...визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень» [20, с. 314, 214].

Не викликає заперечень той факт, що законодавець при визначенні поняття посади передбачив властиві їй організаційні елементи та наявність повноважень, які залежно від закріплених за цією посадою прав і обов'язків можуть мати (чи мають) правовий зміст.

Вимагає пояснення для більш правильного розуміння зміст «структура», «штатний розклад» в системі державного органу. Термін **структура** має латинське походження – *struktura*, що означає будова, певний взаємозв'язок складових частин цілого, устрій, організація чого-небудь, форма [21, с. 620, 405, 395, 309, 462, 432].

Досить широкий перелік пояснення цього терміну свідчить про його активне використання. Вказані елементи цього поняття мають стійкість і стабільність, виявляючи під час їх застосування зовнішні і внутрішні якості, необхідні для пояснення зв'язків структури з системою органів держави.

Під **штатами (штат)** слід розуміти – «...затверджений відповідними органами кількісний склад співробітників установи з визначенням посади та окладу» [21, с. 620, 814, 515]. В штатному розкладі перелік найменувань посад постійних працівників з визначенням кількості посад і розмірів посадових окладів [6, с. 767]. Розглянуті терміни достатньою мірою характеризують як організаційний, так і правовий зміст посади. За допомогою правових актів держави визначається її назва, місце у ієрархічній структурі органу, що уповноважений розглядати справи про адміністративне правопорушення.

Максимально точно найменування посади визначає зміст і характер діяльності посадової особи, її адміністративно-юрисдикційні повноваження. Наприклад, від імені органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні покарання мають право Головний державний інспектор з ядерної безпеки України, його заступники (ст. 244-12 КУпАП). Наведений приклад свідчить, що і організаційний, і правовий аспекти посади, яку обіймає посадова

особа, пов'язані між собою. Основними критеріями класифікації посад можна вважати не лише рівень органу виконавчої влади, обсяг і характер компетенції, визначеної стосовно конкретної посади, але і якісні показники посади, її роль і місце в структурі державного органу.

У більшості країн Європейського Союзу, існує чотирирівнева категорійність службових посад. Закон України «Про державну службу» передбачає відповідно до ст. 6 такі категорії посад державної служби:

- 1) категорія «А» (вищий корпус державної служби);
- 2) категорія «Б» (керівники центральних і місцевих органів державної влади і управління);
- 3) категорія «В» – інші посади державної служби, віднесені до категорій «А» і «Б» [23, с. 8].

Юрисдикційні повноваження у сфері адміністративної відповідальності здійснюються адміністративно-виконавчими органами (посадовими особами), які наділені повноваженнями призначати і застосовувати покарання (Розділ 3 КУпАП «Органи, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення»).

Отже, під **посадою державної служби** слід розуміти визначену структурою і штатним розписом первинну структурну одиницю державного органу з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками у межах повноважень державного службовця (п. 4 ст. 2 Закону України «Про державну службу»).

Широке тлумачення цього поняття не дає повної відповіді щодо його сутності. Дослідження вчених з цього питання свідчать, що до **загальних ознак посадової особи** слід зарахувати:

- 1) наявність державно-владних повноважень;
- 2) наявність у підпорядкуванні державного службовця інших підлеглих йому державних службовців;
- 3) наявність повноважень у посадової особи щодо розпорядження в адміністративному порядку грошовими і матеріальними ресурсами [24, с. 173];
- 4) обов'язкове виконання певних функцій фізичною особою [25, с. 86-87];
- 5) посадова особа одночасно може бути індивідуальним і колективним суб'єктом у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності [26, с. 200];

б) посадова особа представляє інтереси державного органу у відносинах з іншими суб'єктами, які їй не підпорядковані;

7) посадова особа має певні обмеження та заборони, пов'язані зі службовою діяльністю;

8) посадова особа згідно своїх повноважень може застосовувати заходи адміністративного примусу та дисциплінарні покарання;

9) посадова особа в межах своїх повноважень може видавати адміністративні акти з метою подальшої їх реалізації;

10) посадова особа може здійснювати контрольні-наглядові повноваження;

11) посадова особа може бути суб'єктом адміністративної відповідальності (ст. 14 КУпАП), а саме: за правопорушення, пов'язані з недодержанням встановлених правил у сфері охорони порядку управління; державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, виконання яких входить до її службових обов'язків.

Вказані ознаки, що характеризують посадову особу, можуть бути як основними, так і додатковими. За своїм наповненням ознаки можуть бути:

а) загальними – вони вказують на наявність наступних ознак посадової особи:

– ієрархічність посади в структурі органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення;

– наявність адміністративно-юрисдикційних повноважень у посадової особи;

– право здійснення контролю посадовою особою;

– оскарження посадовою особою незаконних рішень щодо конкретної адміністративної справи;

– наявність відповідної професійної підготовки у посадової особи;

б) особливими – ці ознаки вказують на обов'язок для посадової особи виконувати рішення (постанову) у справі про адміністративні правопорушення, а також здійснення профілактики.

Отже, із урахуванням наведених ознак, які притаманні посадовій особі, можна запропонувати наступні критерії для класифікації посадових осіб, які уповноважені законом розглядати справи про адміністративні правопорушення:

1) за об'ємом адміністративно - юрисдикційних повноважень:

– посадові особи, які мають повноваження розглядати справи

про адміністративні правопорушення, можуть накладати адміністративні покарання, передбачені КУпАП (ст. 217 КУпАП);

– посадові особи, що мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, зазначені в статтях 218-221 КУпАП.

2) за ознаками їх повноважень – в частині адміністративно-юрисдикційної діяльності посадові особи поділяються на: керівників; спеціалістів, уповноважених вчиняти адміністративно-юрисдикційні дії в повному їх обсязі (тобто, з прийняттям рішення по адміністративній справі).

Не вдаючись до більш широкого висвітлення критеріїв, притаманних посадовій особі, зазначимо лише, що вони можуть визначатися:

а) за видами державної діяльності (в органах державної влади і управління, службою у Збройних Силах та інших військових формуваннях);

б) за рівнем розташування посади в Реєстрі (класифікаторі) посад (професій);

в) за поділом посадових осіб на керівників апарату державного органа і працівників цього апарату;

г) за особливим статусом посадової особи, що відображає специфіку її діяльності (виконавчої, судової, наглядової).

Завершуючи характеристику посадової особи, що уповноважена розглядати справи про адміністративні правопорушення і приймати щодо них відповідні рішення, зазначимо ще раз, що законодавець наділив цими повноваженнями як колегіальні органи (ст.ст. 5, 213 КУпАП), так і конкретних посадових осіб, які від імені державних органів уповноважені на те КУпАП.

Чітке визначення поняття посадової особи в адміністративному законодавстві України майже відсутнє. Так, автори коментаря Кодексу Української РСР про адміністративні правопорушення у 1991 році, вказували, що посадова особа – поняття, яке охоплює представників органів державної влади, працівників органів державного управління, Збройних Сил, правоохоронних органів, осіб, які виконують завдання адміністрації державних підприємств (об'єднань), установ, працівників колгоспів, інших кооперативних і громадських у організацій, відповідно до займаної посади, або за спеціальними повноваженнями (приписами), виконуючі організаційно-розпорядчі, адміністративно-господарські функції, пов'язані з реалізацією юри-

дично-владних повноважень, а також осіб, відповідальних за рух грошових, товарних та інших матеріальних цінностей [27].

Для порівняння, звернемо увагу на те, що у Кодексі РФ про адміністративні правопорушення (ст. 2.4. «Адміністративна відповідальність посадових осіб» – додаток до вказаної статті, під посадовою особою слід розуміти «особу, яка постійно, тимчасово або у відповідності зі спеціальними повноваженнями здійснює функції представника влади, тобто наділеної у встановленому законом порядку розпорядчими повноваженнями щодо осіб, які не знаходяться у службовій залежності від неї, а також особу, яка виконує організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції у державних органах, органах місцевого самоврядування..., а також у Збройних силах РФ, інших військових формуваннях РФ [28].

Вважаємо, що під посадовою особою, що уповноважена розглядати справи про адміністративні правопорушення і приймати щодо них відповідні рішення, слід розуміти – керівників і заступників керівників та інших посадових осіб органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, на яких законом або іншими нормативними актами покладено здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності в частині боротьби з правопорушеннями.

1.2. Завдання і принципи діяльності органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

З а часів Античної філософії природнього права уявлення людей тих часів щодо справедливості базувалося на існуванні принципу рівності [29, с. 217] та однакових умов його застосування.

Історія і час свідчать, що завдання, які виконувались органами (посадовими особами) в частині боротьби з правопорушеннями завжди мали чітко виражений класовий підхід. Хоча зовні реалізація цих завдань завжди була забезпечена принципами, які начебто відповідали інтересам всіх.

За часів існування СРСР програмними завданнями КППС, які потім втілювалися в рішення з'їздів КППС і мали нормативно-правове забезпечення, ставали питання забезпечення державної і колективної власності, захист соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян.

Виконання цих завдань було покладено на органи державного управління, більшою мірою – на органи, які мали правоохоронну спеціалізацію.

Не вдаючись до висвітлення часів, пов'язаних з культом діяльності різних політичних осіб (В.І. Ленін, Й.В. Сталін, М.С. Хрущов, Л.І. Брежнев та інші), зазначимо лише, що діяльність органів державного управління мала завжди репресивний характер. За вчинення адміністративних правопорушень до відповідальності притягались мільйони людей, що породжувало і підтримувало страх у суспільстві перед державою, її чиновниками, що були, як правило, членами КППС.

На сьогодні завдання органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, побудовані на вимогах Конституції України, яка закріплює і гарантує дію принципу верховенства права (ст. 8). Саме тому, зовсім іншого змісту набуває:

- 1) охорона прав і свобод громадян;
- 2) охорона власності;
- 3) охорона конституційного ладу України;
- 4) охорона прав і законних інтересів юридичних і фізичних осіб;

- 5) охорона встановленого правопорядку;
- 6) зміцнення законності і запобігання правопорушенням;
- 7) виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України;
- 8) формування поваги до прав, честі і гідності інших громадян;
- 9) дотримання правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків і відповідальності перед суспільством [30].

Серед вказаних завдань найважливішим є охорона прав і свобод громадян, яким може бути завдана шкода. Їх перелік закріплений у Конституції України і повинен забезпечуватися всіма гарантіями з боку держави, завдячуючи діяльності органів державної влади, управління та судової влади. Так, в Законі України «Про Національну поліцію», одним із основних завдань є захист прав і свобод людини, а також інтересів суспільства та держави.

В сучасному світі на правоохоронні органи покладені завдання забезпечення публічної безпеки і порядку та протидія злочинності [31, с. 4]. Виконання завдань, які стоять перед органами, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, здійснюється правовими засобами, наданими КУпАП для захисту прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави [32, с. 10, 12].

Отже, під **завданнями** органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, слід розуміти визначені в адміністративному законодавстві України основні напрямки діяльності держави, її органів, посадових осіб уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення і приймати щодо них відповідні рішення.

Виконання завдань органами, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, неможливе без урахування принципів їх діяльності. У даному випадку не можна категорично стверджувати, що основні положення (принципи) адміністративно-процесуальної діяльності органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення до цього часу залишилися не дослідженими.

За часів СРСР дослідження вказаних принципів було настільки різноманітним і багатовекторним [33, с. 73, 44, 25, 138], що писати про них серед вчених було ознакою непристойності [34, с. 3]. Існування багаточисельних класифікацій принципів адміністративного процесу сприяло формуванню основ адміністративного провадження, визна-

1.2. Завдання і принципи діяльності органів (посадових осіб), які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

ченню кількості його учасників та делегування їм юрисдикційних повноважень. Закріплення цих принципів у Конституції СРСР, Конституціях союзних і автономних республік було, як правило, формальним. Основою реалізації цих принципів була керівна роль КПРС, що створювало умови для існування законності «калузької» і «казанської», яка підтримувалася за допомогою «телефонного права».

Створення правової держави вимагає інших підходів у поясненні критеріїв формування адміністративно-процесуальних принципів, наявності у них як загальних, так і специфічних ознак, що будуть сприяти їх оптимальній і логічно-послідовній класифікації [35, с. 83-150, 33-53, 137-155].

Під **принципами адміністративно-процесуальної діяльності** органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, слід вважати визначені в адміністративному законодавстві норми – гарантії належного забезпечення провадження, прийняття об'єктивного і справедливого рішення та якісного, у встановлений строк виконання постанови щодо справи.

Не претендуючи на повноту і досконалість визначення даного поняття, звернемо увагу на вимоги, які висувуються науковцями і законодавцем до адміністративно-процесуальних принципів. До них слід зарахувати:

1) нормативну закріпленість адміністративно-процесуального принципу (ст.ст. 245, 248, 249 КУпАП);

2) наявність високого ступеня узагальненості принципу, який сприяє його впливу на всі стадії адміністративного провадження (наприклад, дотримання законності органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення);

3) чітко зазначена індивідуальна незалежність принципів, що може виявляти себе на конкретній стадії адміністративного провадження щодо справи (наприклад, принцип дієвості зацікавлених осіб та його дотримання експертом, прокурором та іншими учасниками провадження).

Діяльність органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, залежить від впливу загальноконституційних принципів, принципів діяльності органів державного управління [36, с. 43-47, 30-45, 90, 137-154, 19-23], і нарешті, від принципів адміністративного процесу, які впливають на юрисдик-

ційну діяльність цих органів.

Для порівняння наведемо існуючі класифікації принципів, що мають як загальносоціальне так і конкретно-індивідуальне призначення. Так, В.Г.Перепелюк шляхом наукового абстрагування, з'ясовує спільні риси як адміністративно-процесуальних принципів, так і інших принципів. Ці принципи він класифікує на:

1) загальносоціальні принципи в адміністративному процесі:

- принцип гуманізму;
- принцип взаємної відповідальності держави і суспільства (людини);
- принцип законності (верховенства закону);
- принцип доцільності;
- принцип справедливості;
- принцип рівноправності (справжньої самостійності суб'єктів процесуальних відносин);
- принцип демократизму;
- принцип гласності.

2) загальнопроцесуальні принципи в адміністративному процесі:

- принцип об'єктивної істини;
- принцип публічності (процесуальної владності);
- принцип самостійності та незалежності проводу у прийнятті рішень;
- принцип змагальності;
- принцип інстанційності;
- принцип усності та безпосереднього розгляду справи;
- принцип охорони інтересів особи та держави;
- принцип простоти та економічності процесуальної діяльності;
- принцип поєднання колегіальності та одноособовості участі в адміністративному процесі;

3) спеціальні принципи адміністративного процесу:

- принцип обмеженості доступу до відомостей (таємності);
- принцип залучення апарату проводу до розгляду справи;
- принцип дієвості зацікавлених осіб;
- принцип дійсних можливостей [35, с. 83-150].

О.В. Кузьменко пропонує наступну класифікацію принципів адміністративно-процесуального права:

- 1) загальносоціальні принципи;
- 2) міжгалузеві принципи (притаманні всім галузям права);
- 3) галузеві, принципи:
  - принцип контролю;
  - принцип двоступеневості;
  - принцип активності правозастосовних органів;
  - принцип дійсних можливостей учасників адміністративного процесу [35, с. 137-155].

Вказана класифікація принципів сприяє утворенню певного адміністративно-процесуального режиму в діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Під цим режимом слід розуміти, на думку О.М. Бандурки, М.М. Тищенка – «...атмосферу належного порядку розгляду юридичних справ...» [35, с. 33], що в загальному вигляді пояснює його застосування відповідно до норм адміністративного законодавства.

Принципи адміністративно - процесуальної діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, слід висвітлювати з урахуванням завдань провадження в справах про адміністративні правопорушення (ст. 245 КУпАП). В законодавчому порядку закріплені наступні принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення:

- розгляд справи про адміністративне правопорушення на засадах рівності громадян (ст. 248 КУпАП);
- відкритий розгляд справи про адміністративне правопорушення (ст. 249 КУпАП).

Однак цього недостатньо. Задля своєчасного, всебічного, повного і об'єктивного з'ясування обставин кожної справи, вирішення її у точній відповідності до закону, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів необхідні й інші принципи, розроблені наукою адміністративного права і практикою діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Принцип законності. Він базується на єдиному розумінні, сприйнятті і дотриманні встановленого законом адміністративно-процесуального порядку вирішення конкретної адміністративної справи. Дотримання і виконання цього принципу вимагають інтереси населення України. Це можливо:

- за умови єдності законності;
- за умови гарантованості прав і свобод громадян;
- за умови неможливості протиставлення законності і необхідності та відповідності (партійної, політичної, економічної та інших);
- за умови невідворотності покарання за вчинення правопорушення.

Законними і необхідними у даному випадку є дотримання вимог щодо встановлення винності особи у вчиненні протиправних дій (ст. 251 КУпАП), при дотриманні законності у випадках, коли відповідно до Закону штраф накладається і стягується, а попередження фіксується на місці вчинення правопорушення (ст. 258 КУпАП), при відмові посадової особи від незаконного складання протоколів про адміністративні правопорушення, за умови відсутності у неї на це відповідних повноважень (ст. 255 КУпАП).

Дотримання законності є необхідним при привезенні порушника з метою обов'язкового складання протоколу про адміністративне правопорушення (ст. 259 КУпАП), а також при наступному його затриманні (ст. 261 КУпАП) на певний строк (ст. 263 КУпАП). Так, однією із причин порушення законності, відповідно до нашого питання є **нез'ясування на законодавчому рівні повноважень** «...старшої посадової особи воєнізованої охорони, яка має право здійснювати адміністративне затримання, але не має чітко визначеного в законі місця привезення порушника (ст. 259 КУпАП).

Принцип рівноправності. Стаття 24 Конституції України передбачає рівні конституційні права і свободи громадян перед законом. Особливо це стосується правозастосовчої діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Рівність в адміністративно-юрисдикційній діяльності юридичних і фізичних осіб, а також органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення не може бути однаковою, тому що існує порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення (ст. 246 КУпАП). Відповідно до цього повинна бути певна **автономність** у процесуальних правах вказаних суб'єктів.

Наявність такої автономності забезпечує:

1) права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (ст. 268 КУпАП):

- знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання;
- при розгляді справи користуватися юридичною допомогою

1.2. Завдання і принципи діяльності органів (посадових осіб), які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження;

– оскаржити постанову по справі.

2) права потерпілого (ст. 269 КУпАП):

– знайомитися з матеріалами справи;

– заявляти клопотання;

– оскаржувати постанову щодо справи про адміністративне правопорушення,

3) права законних представників (ст. 270 КУпАП):

– знайомитися з матеріалами справи;

– заявляти клопотання;

– від імені особи, інтереси якої вони представляють, приносити скаргу на рішення органу, який розглядає справу.

4) права захисника (ст. 271 КУпАП):

– знайомитися з матеріалами справи;

– заявляти клопотання;

– за дорученням особи, яка його запросила, від її імені подавати скарги на рішення органу, який розглядає справу.

5) права експерта (ст. 273 КУпАП):

– знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмету експертизи;

– заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для надання висновку;

– з дозволу органу, в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, ставити особі, яка притягається до відповідальності, потерпілому, свідкам запитання, що стосуються предмету експертизи;

– бути присутнім при розгляді справи.

Окремі учасники адміністративного процесу (свідок – ст. 272 КУпАП, перекладач – ст. 274 КУпАП), зобов'язані виконати вимогу щодо своєї участі у розгляді справи про адміністративне правопорушення.

Правомочність органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, визначається, в першу чергу, встановленням їх переліку (ст. 213 КУпАП), а також розмежуванням компетенції (ст. 214 КУпАП) та визначенням підвідомчості розгляду справ про адміністративні пра-

вопорушення (глава 17, ст.ст. 218 – 244-15 КУпАП), правом складати протоколи про адміністративні правопорушення (ст. 255 КУпАП), здійснювати адміністративне затримання порушника (ст.ст. 261, 262 КУпАП), привозити порушника, якщо складення протоколу є обов'язковим згідно вимог ст. 259 КУпАП, утримувати на певний строк (ст. 263 КУпАП), здійснювати особистий огляд і огляд речей (ст. 264 КУпАП), вилучати речі і документи (ст.265 КУпАП), а також відстороняти водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та здійснювати огляд на стан сп'яніння (ст. 266 КУпАП).

Завдяки принципу рівноправності максимально розкриваються адміністративно-процесуальні можливості усіх без винятку учасників провадження щодо справи про адміністративні правопорушення.

Принцип оперативності. Вказаний принцип не має свого прямого закріплення в адміністративному законодавстві, але його вимоги ідотримання забезпечуються строками (термінами), виконання тих чи інших процесуальних дій. Вплив цього принципу приймається до уваги органами, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення під час з'ясування обставин, що виключають провадження, а саме – «...закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього Кодексу» – «Адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше, ніж через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при тривалому правопорушенні – два місяці з дня його виявлення. Так, привезення порушника за вимогою законодавця «... має бути проведене в можливо короткий строк» (ст. 259 КУпАП). Досить чіткими є строки адміністративного затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення. Вони не можуть тривати більш як три години, а в необхідних випадках для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення – до трьох діб (ст. 263 КУпАП).

Стаття 277 КУпАП передбачає наступні строки розгляду справ про адміністративні правопорушення:

15 діб – загальний;

1 доба – незаконне придбання наркотичних речовин без мети збуту; незаконні операції з валютою; дрібне хуліганство;

2 доби – торгівля з рук у невстановлених місцях; незаконний продаж товарів; порушення порядку проведення мітингів;

5 діб – порушення режиму радіаційної безпеки; дрібне

розкрадання;

б діб – порушення, пов'язані з використанням газу [35, с. 152].

Не менш важливими є терміни, протягом яких здійснюється оголошення постанови по справі про адміністративне правопорушення (негайно після закінчення розгляду справи), а копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено (ст. 285 КУпАП).

Строки оскарження винесеної щодо справи постанови можуть бути подані, протягом десяти днів з дня її винесення (ст. 289 КУпАП).

Розгляд скарги і протесту на постанову по справі про адміністративне правопорушення, відбувається правомочними органами (посадовими особами) в десятиденний строк з дня їх надходження (ст. 292 КУпАП).

Окреме місце займають строки виконання постанов про накладення адміністративних покарань. Примусове їх виконання передбачене у наступні строки:

1) постанова про накладення адміністративного покарання у вигляді попередження оголошується негайно після розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено (ст.ст. 285, 306 КУпАП);

2) постанова про накладення штрафу у разі сплати його на місці вчинення правопорушення виконується негайно (ст.ст. 258, 309 КУпАП). Крім того, штраф має бути сплачений порушником не пізніших через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження або опротестуванні такої постанови – не пізніше, ніж через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги або протесту без задоволення (ст. 307 КУпАП);

3) постанова про оплатне вилучення предмету підлягає виконанню з моменту її винесення. При оскарженні або опротестуванні даної постанови діють вимоги, передбачені статтями 289, 292 КУпАП;

4) постанова про конфіскацію предмету, грошей підлягає виконанню з моменту її винесення шляхом вилучення конфіскованого предмету і примусового безоплатного звернення цього предмету у власність держави. При оскарженні або опротестуванні даної постанови діють вимоги, передбачені статтями 289, 292 КУпАП;

5) постанова про позбавлення спеціального права підлягає ви-

конанню з моменту її винесення, шляхом вилучення посвідчення водія, мисливця (свідоцтва, диплому). Під час виконання даного виду адміністративного покарання законодавець не виключає можливість скорочення строку позбавлення спеціального права. Це можливе за умови сумлінного ставлення до праці і зразкової поведінки особи, позбавленої на певний строк права керування транспортним засобом, річковим маломірним судном або права полювання, після закінчення не менше, ніж половини призначеного строку, за клопотанням громадської організації, трудового колективу (ст.320 КУпАП).

6) постанова про застосування виправних робіт підлягає виконанню не пізніше, ніж наступного дня після її винесення (ст. 322 КУпАП).

7) постанова про застосування адміністративного арешту виконується негайно після винесення (ст. 326 КУпАП). Строк адміністративного затримання зараховується до строку адміністративного арешту (ст. 327 КУпАП).

8) постанова щодо відшкодування майнової шкоди передбачає, що вона має бути відшкодована порушником не пізніше, ніж через п'ятнадцять днів з дня вручення йому копії постанови, а в разі оскарження або опротестування такої постанови – не пізніше, ніж через п'ятнадцять днів з у дня повідомлення про залишення скарги або протесту без задоволення (ст. 329 КУпАП).

Отже, ми розглянули завдання і принципи діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення з урахуванням їх повноважень в цій частині. Завдання, що стоять перед цими органами, мають значно ширший обсяг і зміст, і неповною мірою охоплені законодавцем. Принципи адміністративно-процесуальної діяльності нами розглянуті відповідно до потреб органів при провадженні справ про адміністративні правопорушення.

1.3. Сучасний стан правового забезпечення адміністративно-процесуальної діяльності органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

На сучасний стан нормативно-правового забезпечення адміністративно-процесуальної діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, впливають як нові, так і старі тенденції розвитку національної правової системи в цілому, і галузевої, зокрема.

Дослідження, які проводяться в галузі адміністративного права, свідчать про те, що зроблено досить багато кроків, і мають місце суттєві результати, які сприяють розвитку науки адміністративного права. Однак, за період незалежності України ми не подолали законодавчої і правозастосовчої кризи.

Кодекс України про адміністративні правопорушення на відміну від Кодексу Російської Федерації є застарілим [28]. За своїм змістом він є більше радянським, що не відповідає інтересам населення України, особливо в частині вимог Конституції щодо захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина (ст.8 Конституції України).

Сутність Конституції як Основного Закону держави і суспільства свідчить про те, що вона є «...своєрідною нормативною програмою розвитку і держави, і суспільства» [37, с. 35]. Права і свободи людини і громадянина в Україні не в повній мірі гарантуються і забезпечуються КУпАП.

Поступова еволюція адміністративного права свідчить про необхідність пояснення з позицій Конституції України міжнародних конвенцій за умови сучасного законодавства соціально справедливого захисту прав і свобод людини і громадянина. Вказані норми передбачені в Конституціях Естонії (ст. 14), Латвії (ст. 86), Литви (ст. 109), Білорусі (ст. 7), Болгарії (ст. 4), Молдови (ст. 15), Росії (ст. 2) [38].

В повній мірі це стосується адміністративно-юрисдикційної діяльності органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, які, на жаль, все ще містять у собі ознаки минулої тоталітарної держави, вся влада в якій була зосереджена в руках чиновників, провідників волі КППС. Поступове

наповнення новим змістом діяльності цих органів залежить від подолання суспільством і державою стагнаційних процесів в політиці, економіці та праві. Лещата юридичного націоналізму не повинні охоплювати діяльність органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Лише всебічне використання власного правотворчого і правозастосовного досвіду, міжнародної правової практики дозволить у повній мірі захистити законні інтереси, права і свободи людини і громадянина в Україні.

Правотворчий аспект. Структура сучасного адміністративного законодавства України містить в собі:

- 1) Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- 2) Кодекс адміністративного судочинства України;
- 3) Закони України, які встановлюють адміністративну відповідальність за правопорушення.

Звернемо увагу на те, що залежно від призначення конкретної норми адміністративного законодавства воно має ознаки:

а) матеріальні – до них відносяться норми, що встановлюють адміністративну відповідальність із застосуванням відповідних адміністративних покарань;

б) процесуальні – це адміністративно-процесуальні норми, за допомогою яких визначається порядок виконання постанови про накладення адміністративного покарання.

Врахування цих ознак має значення не лише при вивченні змісту адміністративно-правової норми, але й при її застосуванні. Правотворчий аспект діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, виявляє себе у створенні пропозицій по вдосконаленню адміністративно-процесуального законодавства відповідно до вимог актів міжнародного права, серед яких Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 19 грудня 1966 року, Європейська конвенція прав людини та інші [39, с. 6-19].

Ці пропозиції стосуються:

– більш конкретного і цільового визначення адміністративно-правового статусу органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення;

– розмежування компетенції цих органів щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення;

1.3. Сучасний стан правового забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

– більш чіткого визначення повноважень посадових осіб, які мають право розглядати адміністративні правопорушення (пункт 5 ст. 213 КУпАП);

– визначення оптимальної системи підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення органами, які уповноважені на це законом;

– розширення переліку обставин, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення;

– подальше скорочення місць доставлення осіб, які вчинили адміністративне правопорушення (особливо це стосується приміщень виконавчих органів, сільської, селищної ради, службових приміщень воєнізованої охорони – ст. 259 КУпАП);

– зменшення строків розгляду справи про адміністративне правопорушення в 10- денний термін з дня одержання органом (посадовою особою) протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ст. 277 КУпАП).

Правозастосовча діяльність. Правозастосовча діяльність органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, регулюється нормами КУпАП та іншими законами. У цілому вона є не досить ефективною з наступних причин: широке коло суб'єктів, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення; достатньо великий і громіздкий перелік посадових осіб, які уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення (ст.255 КУпАП); ускладнення змісту протоколу про адміністративне правопорушення інформацією, яка не має юридичного значення (ст. 256 КУпАП); наявність широкого кола осіб, які уповноважені законом виконувати постанову про накладення адміністративного покарання (Розділ 5 КУпАП).

Правоохоронний аспект діяльності органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, базується на завданнях, що стоять перед ними, на адміністративно-юрисдикційних повноваженнях органів (посадових осіб), спрямованих на розгляд справ, на запобігання правопорушенням, на дотримання законності і притягнення порушників до адміністративної відповідальності [40, с. 580, 1088].

За останні роки адміністративне законодавство все більш розширює чисельність органів виконавчої влади, наділені повноваженнями розглядати справи про адміністративні

правопорушення і притягати порушників до адміністративної відповідальності.

Досить широка практика адміністративно-юрисдикційної діяльності цих органів нерідко народжує «складні ситуації» [23, с. 280-281], починаючи із адміністративного затримання громадянина і завершуючи виконанням постанови про накладення адміністративного покарання. Так, лише одне із узагальнень практики розгляду судами Харківської області матеріалів про правопорушення, передбачених ст. 41 КУпАП, свідчить про наявність недоліків в діяльності підприємств, установ і організацій всіх форм власності щодо своєчасної виплати заробітної плати. У даному випадку мають місце порушення строків розгляду адміністративних справ судами, не беруться до уваги вимоги ст. 268 КУпАП щодо розгляду даної категорії справ без присутності порушника. Суддями порушуються строки розгляду адміністративних справ згідно вимог ст. 277 КУпАП та інші [41, с. 421-425].

Механізм державного контролю за реалізацією адміністративно-юрисдикційних повноважень органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, досить складний (відомчий, міжгалузевий і прокурорський нагляд). Це призводить до порушень законності при захисті прав, свобод і інтересів населення України, іноземців та осіб без громадянства.

Думається, що в майбутньому вимоги Конституції України щодо здійснення державної влади з урахуванням поділу її на законодавчу, виконавчу та судову (ст. 6), призведуть до того, що правосуддя в Україні (в тому числі і адміністративне) буде здійснюватися виключно судами (ст. 124 Конституції України).

Це буде сприяти подальшому покращенню стану правового забезпечення прав і свобод населення України.

1.4. Правові аспекти компетенції органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

Однією із важливих ознак, що притаманні органам, уповноваженим розглядати справи про адміністративні правопорушення, є компетенція (лат. *competentio*). Лінгвістично-юридичне пояснення цього терміна свідчить про «...належність, установлення кола повноважень» [6, с. 167], прав і обов'язків конкретному державному органу або посадовій особі, які визначають його місце в системі державних органів [6, с. 293, 310, 296].

Правомочність органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, в певній мірі поєднується з юрисдикцією цих органів. Слід вважати, що юрисдикція за своїм змістом є частиною компетенції органів [42, с. 62], що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, застосовувати адміністративні покарання та забезпечувати їх виконання у передбачених законом випадках.

Не викликає сумнівів, що компетенція закріплюється в нормативно-правових актах певного виду [23, с. 247]. У першу чергу це стосується Конституції України. Так, пункт 7 статті 116 Конституції України надає повноваження Кабінету Міністрів України в частині «...здійснення заходів щодо забезпечення...громадського порядку, боротьби зі злочинністю [43, с. 180-183]. Серед повноважень місцевих державних адміністрацій стаття 119 Конституції України передбачає забезпечення – «...законності і правопорядку, додержання прав і свобод громадян».

Вимоги Конституції України щодо встановлення компетенції для органів виконавчої влади знаходять своє закріплення в нормативно-правових актах, що регламентують діяльність органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення.

У першу чергу це стосується Кодексу України про адміністративні правопорушення, законів України, які застосовуються безпосередньо, та згідно яких органи (посадові особи), мають повноваження розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Досвід багатьох країн світу вказує на нормативне закріплення повноважень органів виконавчої влади. Так, Кодекс адміністративної юстиції Франції у главі 2 закріплює компетенцію в адміністративній та законодавчих областях [44]. Повноваження поліції Фінляндії закріплені в Законі «Про поліцію» від 1966 року [45]. Законом від 25 березня 1980 року «Про поліцію Німеччини» визначено її широкі повноваження у боротьбі зі злочинністю [46].

Згідно Закону про нову систему адміністрації публічної безпеки Італії від 1 квітня 1981 року № 121 органи поліції мають повноваження щодо охорони демократичних інститутів, захисту прав і свобод громадян, порядку і безпеки [47, с. 116]. Великобританія, на відміну від інших держав, не має писаної Конституції. Тому повноваження органів, що уповноважені розглядати адміністративні спори, базуються на загальному праві, статутному праві, судовому прецеденті, традиціях та конституційних звичаях [48].

Разом з тим, надання адміністративним установам судових повноважень в Сполучених Штатах Америки було вчинено з порушенням вимог Конституції США. Її положення забороняють вирішувати адміністративні справи, в яких однією із сторін є державна установа, а з іншої – громадяни чи інші юридичні особи [49, с. 24].

Характеризуючи компетенцію органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, доцільно було б запропонувати їм наступну загальну класифікацію. При цьому не слід забувати, що кожному виду органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, притаманні різні за обсягом, формою різновиди компетенції.

Характеристика повноважень органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, можлива через наступні її види: загальна; відомча; міжвідомча; територіальна; колегіальна [1].

1. Загальна компетенція органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, побудована на вимогах Конституції України, Кодексі України про адміністративні правопорушення, законах України, які регламентують адміністративно-процесуальну діяльність окремих органів виконавчої влади. Права і обов'язки органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, спрямовані на реалізацію завдань, передбачених

статтею 245 КУпАП. Серед них під час адміністративного провадження необхідно:

– **з'ясувати обставини вчинення адміністративного правопорушення** з дотриманням наступних вимог: всебічного, об'єктивного, повного та своєчасного вивчення і розгляду матеріалів адміністративної справи. Аби уникнути порушень прав людини, необхідно з'ясувати (ст. 280 КУпАП): чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна дана особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнову шкоду, чи є підстави для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації чи трудового колективу, а також з'ясувати інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи;

– **вирішення справи у точній відповідності з законом** на засадах рівності перед законом і органом (посадовою особою), який розглядає справу, всіх громадян незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови та інших обставин (ст. 248 КУпАП). Цьому буде сприяти відкритий розгляд адміністративної справи, окрім випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці (ст. 249 КУпАП);

– **забезпечення виконання винесеної постанови по справі про адміністративне правопорушення** (Розділ 5 КУпАП «Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень»). До обов'язків органів (посадових осіб, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, входить виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень (ст. 282 КУпАП), а також виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності (ст. 1 КУпАП).

Автором, в порядку обговорення, пропонується наступна класифікація повноважень органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення:

а) за об'єктами реалізації повноважень органів (загальна, змішана, виняткова, дискреційна);

б) за суб'єктами реалізації повноважень органів (колективна, єдиноначальна);

в) за рівнем реалізації повноважень органів (вища, регіональна, місцева).

2. Відомча компетенція. Розвиток органів виконавчої влади в Україні передбачає їх певну систему. Основу цієї системи складають органи виконавчої влади міжгалузевого, функціонального управління. Це можуть бути: ради, комітети, комісії та інші органи. Для їх позначення можна використовувати родову назву – відомства [50, с. 49, 39]. Види відомств в органах виконавчої влади можна класифікувати залежно від їх ролі і місця в системі влади.

Звернемо увагу лише на повноваження органів (посадових осіб) в частині їх адміністративно - юрисдикційної діяльності щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. Такими повноваженнями наділена значна кількість органів виконавчої влади в Україні.

Відомча компетенція органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, обумовлена тим, що правомірність реалізації адміністративно-процесуальних повноважень не має ніяких відхилень від закону. Разом із тим існують особливості, які визначають коло адміністративних правопорушень, підвідомчих розгляду тому чи іншому органу (посадовій особі). Не всі органи (посадові особи), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, мають однаков повноваження щодо застосування визначених статтею 24 КУпАП видів адміністративних покарань та заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх порушників (ст. 24-1 КУпАП).

Так, повноваження на призначення адміністративних покарань у вигляді адміністративного арешту та виправних робіт має лише районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд (суддя).

Характерною особливістю відомчої компетенції органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення є те, що від імені цього органу такі повноваження мають як керівники (заступники) центральних, регіональних місцевих органів виконавчої влади, так і інші посадові особи цих органів. Наприклад, органи повітряного транспорту (ст. 228 КУпАП). Можна стверджувати, що стверджувати, що у даному випадку має місце вертикальна відомча компетенція розгляду конкретних адміністративних справ.

3. Міжвідомча компетенція органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, має свій прояв у наступному:

1.4. Правові аспекти компетенції органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

а) визначення законодавцем органів виконавчої влади щодо надання допомоги у реалізації адміністративно-юрисдикційних повноважень під час розгляду справ про адміністративні правопорушення;

б) здійснення міжвідомчої адміністративно-юрисдикційної допомоги органам (посадовим особам), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Допомога, яку надає орган адміністративної юрисдикції іншому органу (посадовій особі) під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, повинна мати правові наслідки і передбачати відповідальність за надану допомогу;

в) витрати, що виникають під час реалізації міжвідомчої компетенції, повинні бути відшкодовані з урахуванням існуючих вимог органом виконавчої влади іншого відомства чи третьою особою;

г) делегування адміністративно-юрисдикційних повноважень іншому органу (посадовій особі) у випадках його ліквідації, реформування чи перепідпорядкування з подальшим розглядом адміністративної справи іншим органом (посадовою особою), визначених чинним законодавством [13, с. 16].

У законодавчому порядку закріплені повноваження декількох органів щодо розгляду одного конкретного адміністративного проступку [36, с. 117]. Так, за адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 44 КУпАП мають право розглядати справи і накладати адміністративні покарання районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) (ст. 221 КУпАП), а також начальники органів внутрішніх справ та їх заступники (ст. 222 КУпАП).

Міжвідомчий зміст компетенції має свої прояви під час виконання органами (посадовими особами) постанови про накладення адміністративних покарань. Так, адміністративний арешт в якості покарання накладається судом (суддею), а його виконання покладено на органи внутрішніх справ (ст. 300 КУпАП). Виконання постанови про оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, виконується державним виконавцем (ст. 311 КУпАП). Нагляд і контроль за дотриманням законодавства при провадженні у справах про адміністративні правопорушення та виконання постанови про накладення адміністративного покарання

здійснюється прокурором. Цю діяльність органів прокуратури можна віднести до спеціальної компетенції, яка є чітко визначеною в Законі України «Про прокуратуру» (пункт 4 статті 2 Закону України «Про прокуратуру»).

Отже, міжвідомча компетенція органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, – це наявність адміністративно-юрисдикційних повноважень у органів (посадових осіб), наділених правом здійснювати провадження по адміністративній справі нарівні з іншими суб'єктами провадження [13, с. 288], з метою захисту прав і інтересів юридичних і фізичних осіб, дотримання встановленого порядку провадження та виконання постанов про накладення адміністративних покарань.

4. Територіальна компетенція органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, передбачає, у першу чергу, місце її розгляду (за місцем вчинення – ст. 276 КУпАП) щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних з випуском в експлуатацію транспортних та інших пересувних засобів, коли протиправні дії, вчинені водієм, можуть розглядатися за місцем обліку транспортних засобів або за місцем проживання порушників (ст. 276 КУпАП).

Так, виправні роботи відповідно до статті 31 КУпАП відбуваються за місцем постійної роботи порушника. У межах територіальної компетенції органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, розглядаються питання:

– пов'язані з відновленням права особи на нерухоме майно (зіпсоване, знищене чи самовільно захоплене);

– щодо заборони виробничої та іншої діяльності підприємства, юридичної особи, розташованих на території села, селища, району чи міста;

– за місцем перебування фізичної особи, яка вчинила адміністративне правопорушення і стосовно якої відбувається провадження по адміністративній справі;

– щодо здійснення нагляду та контролю за провадженням у справах про адміністративні правопорушення, а також за виконанням постанов про накладення адміністративних покарань.

5. Колегіальна компетенція органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

1.4. Правові аспекти компетенції органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

ня, притаманна діяльності адміністративних комісій при виконавчих органах сільських, селищних, міських рад (ст. 214 КУпАП). Правомочність засідань колегіальних органів при розгляді справ про адміністративні правопорушення є чинною за наявності не менш як половини членів складу цього органу, а виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад – при наявності не менш як двох третин від загального складу виконавчого комітету (ст. 216 КУпАП).

Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280-97 ВР [10], передбачені повноваження щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян (пункт 4 стаття 38 Закону).

Характеризуючи різновиди компетенції органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, слід звернути увагу на те, що законодавець у статті 217 КУпАП закріпив повноваження посадових осіб щодо розгляду ними справ про адміністративні правопорушення і накладення адміністративних покарань у межах наданих їм повноважень і лише під час виконання службових обов'язків. Слід відзначити, що цей перелік є досить широким, і не завжди вказаним у ряді статей КУпАП посадовим особам вдається дотримуватись законності під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. Це пояснюється відсутністю у них необхідних правових знань, наявністю правового нігілізму, схильністю до незаконного матеріального збагачення, корупційних дій та іншого.

Таким чином, компетенція органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, в умовах сьогодення є в достатній мірі визначеною як за видами, так і за змістом повноважень, що сприяє реалізації завдань боротьби і профілактики адміністративних правопорушень, які стоять перед органами виконавчої влади.

1.5. Гарантії процесуальної діяльності учасників розгляду справ про адміністративні правопорушення

Конституція України та чинне національне адміністративне законодавство закріплює і надає широкий перелік гарантій учасникам розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Лінгвістично-юридичне тлумачення поняття *гарантія* (франц. *garantie*), означає – забезпечення, запорука, доручення [51, с.157, 422, 59] (мал. 1.5.1).

Загальна теорія держави і права розглядає гарантії в якості забезпечення принципів діяльності держави [52, с. 440, 112-113], пропонуючи їх чисельні класифікації, пояснення змісту яких у даному випадку буде мати загально - теоретичний пізнавальний зміст. Основою класифікації гарантій процесуальної діяльності учасників розгляду справ про адміністративні правопорушення можуть бути підстави, зазначені на мал. 1.5.2:

1) за своїм призначенням гарантії поділяються на:

– гарантії, що сприяють дотриманню принципів адміністративного провадження органами, уповноваженими розглядати справи про адміністративні правопорушення;

– гарантії, що забезпечують виконання завдань адміністративного провадження щодо захисту права власності держави, юридичних і приватних осіб, захисту прав і законних інтересів громадян, громадського і державного ладу та інше;

– гарантії, що вимагають дотримання встановленого порядку провадження в справах про адміністративні правопорушення (ст. 246 КУпАП);

– гарантії, що забезпечують виконання постанов про накладення адміністративних покарань на осіб, які вчинили адміністративні правопорушення.

2) за формою реалізації гарантії можуть бути:

– добровільними – за умови, що учасники розгляду справи про адміністративне правопорушення відповідно зі своїми правами виконують адміністративно - процесуальні обов'язки:

– примусовими – коли учасники розгляду справи про адміністративне правопорушення зобов'язані виконати ті чи інші

процесуальні дії. За відмову від їх виконання передбачена адміністративна відповідальність. Так, передбачено примусове виконання постанови про стягнення штрафу (ст. 308 КУпАП), примусово виконується постанова про конфіскацію предмета, грошей (ст. 314 КУпАП) та інше.

3) за змістом і внутрішнім наповненням гарантії поділяються на:

– **матеріальні**, сутність яких полягає у здійсненні прав і виконанні обов'язків суб'єктами, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, та іншими учасниками адміністративного провадження. Матеріальні гарантії передбачають також заборони та обмеження для окремих учасників провадження.

Гарантії, що мають матеріальний зміст і зосереджені в адміністративно-процесуальних нормах, можуть бути:

а) *зобов'язальними* (передбачають виконання окремих процесуальних дій учасниками адміністративного провадження. Наприклад, при адміністративному затриманні особи складається протокол – ст. 261 КУпАП);

б) *заборонючими* (встановлюють заборону на окремі дії учасників адміністративного провадження. Так, провадження в справі про адміністративні правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю при наявності обставин, що виключають провадження по справі – ст.247 КУпАП);

в) *обмежуючими* (встановлюють обмеження на певну діяльність учасників адміністративного провадження. Так, особа, стосовно якої призначено адміністративне покарання у вигляді виправних робіт, відбуває його лише за місцем постійної роботи, а не за місцем проживання – ст. 322 КУпАП);

г) *дозвільними* (надають можливість учасникам адміністративного провадження діяти в межах наданих їм повноважень);

д) *уповноважуючими* (надають учасникам адміністративного провадження державно-владні повноваження в частині реалізації своїх спеціальних функцій. Так, діяльність прокурора в якості учасника адміністративного процесу гарантує дотримання законів при провадженні в справах про адміністративні правопорушення – ст. 250 КУпАП);

е) *стимулюючими або заохочувальними* (за умови дотримання і виконання учасниками адміністративного провадження гарантії

законності та інших процесуальних вимог);

ж) *реєстраційними* (передбачають здійснення окремих адміністративно-процесуальних дій учасниками провадження у певні строки з відповідною їх фіксацією. Так, копія постанови по справі про адміністративне правопорушення вручається порушнику під розписку. В разі, якщо копія постанови висилається, про це робиться відповідна відмітка у справі – ст. 285 КУпАП).

– **процесуальні гарантії**, дія яких спрямована на дотримання і забезпечення встановленого адміністративним законодавством порядку провадження в справах про адміністративні правопорушення. Адміністративно - правові норми, за допомогою яких забезпечуються процесуальні гарантії, можуть бути *імперативними* (обов'язковими для виконання) і *диспозитивними* (що мають декілька варіантів дій). Процесуальні адміністративно-юрисдикційні норми мають обслуговувати матеріально-правові, що забезпечені адміністративно-правовими санкціями [53, с. 251].

У цілому слід відзначити, що процесуальні гарантії забезпечені цілим комплексом демократичних принципів та інститутів, які регламентують адміністративно -процесуальну діяльність учасників провадження.

4) за суб'єктами забезпечення гарантій учасників адміністративного провадження вони можуть бути *індивідуальними і колегіальними*.

Звернемо увагу на **види гарантій адміністративно-процесуальної діяльності** учасників розгляду справ про адміністративні правопорушення. Залежно від призначення, об'єму та застосування вони поділяються на:

Конституційні гарантії в якості окремого виду, спрямовані на охорону, дотримання і забезпечення норм права органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Передбачається, що реалізація конституційних гарантій можлива за умов:

– повної відповідності поточного адміністративного законодавства нормам і принципам Конституції, верховенства закону по відношенню до інших державних актів, однакових вимог щодо дотримання законів органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення;

– рівності всіх учасників адміністративного провадження перед законом і судом, додержання прав громадян на скаргу, опротестування, а також на звернення до суду при порушенні їх конституційних прав і свобод під час провадження, формування національної правосвідомості населення та юридичної його інформованості, вмінні кожного громадянина захищати свої права і законні інтереси, виконанні громадянами своїх юридичних обов'язків;

– чітка правова регламентація адміністративно-юрисдикційної діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, розповсюдження законності на правозастосовчий процес учасників провадження, своєчасна кодифікація та упорядкованість адміністративно-правових норм, усунення протиріч між ними та прогалин в адміністративно-процесуальному законодавстві, ясність і логічна послідовність нормативного матеріала;

– демократичні принципи адміністративного судочинства, здійснення його (особливо в майбутньому) лише судом, незалежність суду і підпорядкування його діяльності лише закону, визнання адміністративного правосуддя вищою гарантією законності і недоторканості особи, її прав і свобод, а також дія презумпції невинності особи;

– прокурорський нагляд за дотриманням законності під час адміністративного провадження по справі, за єдиним розумінням і застосуванням адміністративно-процесуальних норм до учасників провадження.

Конституційні гарантії в свою чергу поділяються на: *нормативні і організаційні*. Нормативний зміст конституційних гарантій відображає їх матеріальну і процесуальну сторони. Систему організаційних гарантій в адміністративно-юрисдикційній діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, становлять: Український народ, Українська держава, органи державної влади: – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України та інші центральні органи виконавчої влади, Конституційний Суд України, органи правосуддя, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи прокуратури, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, Збройні Сили України, інші військові формування та правоохоронні органи [54, с. 554].

Гарантії застосування адміністративно-процесуальних норм передбачають систему умов і засобів, за допомогою яких забезпечується провадження в справах про адміністративні правопорушення. Ці гарантії поділяються на:

а) *загальні*, до яких належать норми, адекватні за своїм змістом вищим за юридичною силою нормативним актам, *організаційні* – сутність яких вказує на існування органів, уповноважених законом розглядати справи про адміністративні правопорушення, *економічні*, що сприяють цим органам виконувати свої процесуальні функції, *політичні*, за допомогою яких висловлюється політична воля держави до застосування адміністративного законодавства та притягнення винної особи до адміністративної відповідальності, *ідеологічні* – вказують на рівень правосвідомості громадян, посадових осіб та інших учасників адміністративного процесу, які приймають участь в провадженні;

б) *спеціальні юридичні гарантії* містять у собі необхідні складові частини адміністративно - правової норми, які будуть реалізовані під час адміністративно - процесуальної діяльності учасників провадження по адміністративній справі. Крім того, спеціальні юридичні гарантії передбачають наявність процедурного адміністративно - процесуального механізму застосування правової норми з урахуванням її досконалості та призначення. Так, це стосується дотримання гарантій щодо строків адміністративного затримання (ст. 263 КУпАП), під час особистого огляду затриманої особи і огляду її речей (ст. 264 КУпАП), при вилученні речей і документів, які є зняряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення (ст. 265 КУпАП).

Гарантії законності адміністративно-процесуальної діяльності учасників провадження передбачають систему засобів, за допомогою яких впроваджується, охороняється, а в разі порушення відновлюється законність. Гарантії законності поділяються на *загальносоціальні та юридичні*.

До *загальносоціальних гарантій* відносяться, в свою чергу, – економічні, політичні та ідеологічні. *Юридичні гарантії* забезпечення законності під час застосування і дотримання адміністративно-процесуальних норм учасниками провадження містять в собі спеціальні засоби охорони і відновлення в разі порушення законності повноважень суб'єктів провадження.

Так, за найближчими цілями юридичні гарантії учасників адміністративного провадження можуть бути профілактичними, відно-

вловальними, каральними або штрафними. Стаття 7 КУпАП передбачає забезпечення законності при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення. У той же час провадження у справах про адміністративні правопорушення ведеться на підставі закону, що діє під час і за місцем розгляду справи про правопорушення (ст. 8 КУпАП). Повинні бути виконані заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення у випадках, коли до порушника вичерпано інші заходи впливу та допускається адміністративне затримання, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів у порушника (ст. 260 КУпАП).

Гарантії прав і свобод людини та громадянина під час участі у розгляді справи про адміністративне правопорушення виявляють себе через умови, засоби, способи, які забезпечують здійснення у повному обсязі і всебічну охорону прав та свобод учасника провадження.

В певній мірі слід погодитись з тим, що «Гарантії прав і свобод є частиною правового статусу особи і являють собою сукупність конституційних та інших правових норм, які закріплюють становище людини у суспільстві, зумовлене досягнутим рівнем економічного, політичного, соціального розвитку конкретної держави» [55, с. 4].

Звернемо увагу лише на те, що поняття «гарантії» охоплює усю сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію прав і свобод учасників адміністративного провадження, на усунення можливих перешкод та порушень законності під час дотримання і виконання адміністративно - процесуальних норм.

Вказана сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників гарантів прав і свобод учасників адміністративного провадження сприяє визначенню наступних видів гарантій: економічних, політичних, ідеологічних і юридичних.

1) *Економічні гарантії* прав і свобод учасників адміністративного провадження вказують на реальну можливість відтворення і поновлення права особи, яке було втрачене чи порушене на час вчинення адміністративного правопорушення. Так, виконання постанови про відшкодування майнової шкоди порушником на користь потерпілого, фізичної чи юридичної особи, законних представників є гарантією відновлення майнових прав цих учасників адміністративного провадження.

2) *Політичні гарантії* прав і свобод учасників адміністратив-

ного провадження вказують на захист політичних чинників суспільного і державного життя, яке містить в собі адміністративно - правові відносини, що регулюються і захищаються нормами адміністративного права, завдячуючи адміністративно-юрисдикційній діяльності органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

3) *Ідеологічні гарантії* прав і свобод учасників адміністративного провадження побудовані на їх загальній культурі, освіченості, суспільній зрілості, рівні індивідуальної та суспільної правосвідомості, системі духовних цінностей і орієнтацій учасників провадження. Так, серед заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх порушників, є зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення порушником у потерпілої особи (ст. 24-1 КУпАП).

4) *Юридичні гарантії* прав і свобод учасників адміністративного провадження забезпечуються за рахунок норм адміністративного законодавства, які сприяють безперешкодному здійсненню повноважень учасників провадження, а в разі протиправних посягань на них, їх захист і поновлення. Так, однією із гарантій захисту прав і свобод учасників провадження є вік, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність (ст. 12 КУпАП). Поясненнями цих гарантій є також обставини, що виключають адміністративну відповідальність (ст. 17 КУпАП), обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення (ст. 247 КУпАП).

Гарантії правові в якості окремого виду – це встановлені адміністративним законодавством засоби забезпечення, використання, дотримання, виконання і застосування адміністративно - процесуальних норм учасниками адміністративного провадження в межах своїх повноважень і правового статусу учасника провадження. Є наступні види правових гарантій: *нормативно-правові та організаційно-правові*. У свою чергу нормативно-правові гарантії поділяються на матеріальні і процесуальні.

Однак ефективність правових гарантій буде залежати від їх дієвості в частині реального забезпечення прав і свобод учасників адміністративного провадження. Дієвість правових гарантій залежить від компетенції органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, а також учасників адміністративного провадження за належну реалізацію прав і свобод, і навпаки, за допущені при цьому зловживання. Не менш важливою є гарантія дотримання адміністративно-процедурного процесу порядку

провадження щодо захисту прав і свобод громадян від вчинених стосовно них протиправних дій (бездії).

Не обмежуючись лише характеристикою видів правових гарантій, звернемо увагу на наступне. Всі гарантії учасників адміністративного провадження можна умовно поділити на:

а) *гарантії використання прав* учасниками провадження правомірно, на основі і підставі чинного адміністративного законодавства;

б) *гарантії захисту прав* учасників адміністративного провадження у випадках їх порушень, створення перешкод на шляху їх реалізації, відмові у визнанні за учасником права, невиконанні будь-якого обов'язку іншим учасником провадження.

До правових гарантій учасників адміністративного провадження слід віднести і *режим законності*, завдяки дотриманню якого всі учасники погоджують свою поведінку під час адміністративного провадження по справі та до її логічного завершення.

Отже, гарантії процесуальної діяльності учасників розгляду справ про адміністративні правопорушення, незважаючи на свою різноманятність і неоднакову дієвість як для «зацікавлених», так і «незацікавлених» суб'єктів провадження у достатній мірі покликані захищати встановлені і закріплені в Конституції України права і свободи громадян.

Про це свідчать розглянуті нами підстави гарантій прав і свобод учасників адміністративного провадження, їх видова класифікація та інше.

1.6. Державний захист працівників правоохоронних органів від перешкоджання виконанню ними розгляду справ про адміністративні правопорушення

Правовою основою захисту органів (посадових осіб) та їх близьких родичів при виконанні ними правозастосовних функцій щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення є Конституція України і чинне національне законодавство.

Рішення органів державної влади і управління з цього приводу, нажаль, ще не вирішили проблем, пов'язаних із забезпеченням охорони судів і безпеки суддів. Підтвердженням цього негативного явища є Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18 червня 1999 року №10 «Про застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві». У ній, зокрема, йде мова про відсутність цілодобової охорони приміщень судів та засобів технічного контролю за поведінкою відвідувачів. Не всі заходи безпеки суддів, працівників суду, які беруть участь у судочинстві, здійснюються повноважними органами.

Законом України від 23 грудня 1993 року № 3781-XII «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», встановлена система особливих заходів державного захисту працівників правоохоронних органів.

Згідно зі ст. 2 Закону до системи правоохоронних органів включені «...органи внутрішніх справ..., органи охорони державного кордону, рибоохорони, державної контрольно - ревізійної служби та інші органи, які здійснюють правозастосовні функції...» при провадженні і розслідуванні справ про адміністративні правопорушення.

Відповідно до законодавства України органи (посадові особи), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення мають право:

а) застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і зброю з метою забезпечення виконання правомірних наказів і усних вимог, що добровільно не виконуються, для здійснення особистої безпеки, безпеки близьких родичів, а також свого житла і майна;

б) вимагати і одержувати допомогу у виконанні покладених на

1.6. Державний захист працівників правоохоронних органів від перешкоджання виконанню ними розгляду справ про адміністративні правопорушення

них обов'язків, а в разі необхідності – для особистого захисту, а також свого життя і майна з боку відповідних правоохоронних та інших державних органів;

в) здійснювати спеціальні заходи забезпечення безпеки;

г) отримувати матеріальну компенсацію в разі загибелі працівника, каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, знищення та пошкодження його житла і майна у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

Життя і здоров'я вказаних посадових осіб підлягають обов'язковому державному страхуванню за рахунок коштів відповідних державних бюджетів.

Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року № 3781 - XII визначено органи, які забезпечують безпеку вказаних працівників та їх близьких родичів.

Законом встановлена правова процедура щодо забезпечення безпеки суб'єктів вказаних правових відносин. Вона містить у собі:

а) органи, які приймають рішення про вжиття спеціальних заходів забезпечення безпеки. До них відносяться:

– керівники органів внутрішніх справ (національної поліції) – щодо захисту відповідного органу внутрішніх справ (посадових осіб), державної лісової охорони, рибоохорони, митних органів і установ виконання покарань та їх близьких родичів;

– голова суду – щодо захисту працівників відповідного суду та їх близьких родичів;

– керівники органів охорони державного кордону України – щодо захисту працівників цих органів та їх близьких родичів.

Прийняття рішення про застосування спеціальних заходів забезпечення безпеки має наступну процедуру:

1) отримання заяви (повідомлення, оперативна інформація) про загрозу безпеці осіб, які потребують захисту; перевірка заяви (повідомлення), оперативної інформації) щодо достовірності і реальності загрози безпеці заявників (терміни перевірки мають бути не більше трьох діб у невідкладних випадках – негайно);

2) прийняття рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки (вноситься мотивована постанова із зазначенням конкретних заходів і строків їх здійснення);

3) про прийняте рішення письмово повідомляється заявникові;

4) якщо заходи безпеки застосовуються не за проханням особи, яка береться під захист, то на це має бути одержана її згода;

5) коли в заяві є достатньо даних, що вказують на ознаки злочину, то орган, який приймає рішення про застосування заходів безпеки, може порушити кримінальну справу або передати заяву (повідомлення) про злочин за підслідністю чи підсудністю.

б) органи, які здійснюють заходи забезпечення безпеки:

Здійснення спеціальних заходів покладається:

– щодо працівників органів охорони державного кордону – на органи охорони державного кордону України;

– щодо працівників національної поліції, державної лісової охорони, рибоохорони, митних органів, органів і установ виконання покарань – на органи національної поліції.

Згідно зі ст. 5 Закону для забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів та їх близьких родичів, недоторканості житла, а також збереження їх майна з урахуванням конкретних обставин можуть застосовуватися відповідно до законодавства такі заходи:

- 1) особиста охорона, охорона житла і майна;
- 2) видача зброї, засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку;
- 3) встановлення телефону за місцем проживання;
- 4) використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;
- 5) тимчасове розміщення у місцях, що забезпечують безпеку;
- 6) забезпечення конфіденційності даних про об'єкт захисту;
- 7) переведення на іншу роботу, направлення на навчання, заміна документів, зміна зовнішності, переселення в інше місце проживання.

Не вдаючись до розкриття змісту та обсягу вказаних заходів, зазначимо, що останні чітко регламентовані чинним законодавством.

Безпосереднє виконання заходів безпеки покладено на спеціальні підрозділи національної поліції для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів, членів їх сімей та близьких родичів.

Вказані підрозділи національної поліції входять до структури органів поліції відповідно до типових штатів, затверджених МВС України. Спеціальний підрозділ виконує покладені на нього завдання у тісній взаємодії з територіальними органами, галузевими служба-

1.6. Державний захист працівників правоохоронних органів від перешкоджання виконанню ними розгляду справ про адміністративні правопорушення

ми, підрозділами органів національної поліції, іншими правоохоронними органами.

В разі неприйняття рішень, несвоєчасного прийняття або прийняття недостатньо обґрунтованих рішень, нежиття відповідних заходів безпеки працівників суду і правоохоронних органів та їх близьких родичів відповідними посадовими особами останні можуть бути притягнутими до дисциплінарної чи кримінальної відповідальності.

Завдання до розділу 1

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть види органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення.

2. Які є способи прийняття владних рішень органами державної влади?

3. Що таке структура і штатний розпис в системі державних органів?

4. Назвіть загальні ознаки посадової особи.

5. Що слід розуміти під принципами адміністративно-процесуальної діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення?

6. В чому полягає відмінність між загальною і відомчою компетенцією органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення?

7. Що таке гарантії адміністративно-процесуальної діяльності учасників адміністративного провадження?

Теми для рефератів

1. Правові концепції юрисдикційної діяльності органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

2. Суб'єкти юрисдикційної діяльності, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

3. Практика органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення (Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 року № 10 «Про судову практику у справах про хуліганство»).

РОЗДІЛ 2 АДМІНІСТРАТИВНО- ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА МЕХАНІЗМ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

2.1. Поняття і правова природа учасника провадження по справах про адміністративні правопорушення

Пояснення поняття учасника провадження в справах про адміністративні правопорушення неможливе без з'ясування питання про загальний суб'єкт права. Правильне вирішення впливає на з'ясування його статусу в якості учасника адміністративного провадження.

Не викликають заперечення думки вчених про те, що суб'єктами права визнаються учасники суспільних відносин, наділені правами і обов'язками з притаманними їм ознаками [56, с. 95].

В якості ознак вчені на перше місце висувають *соціальні*, за допомогою яких можна персоніфікувати суб'єкт права, визначаючи при цьому наявність у нього можливостей відокремлено здійснювати свою волю в межах, передбачених законом. Підтвердженням цього є стаття 24 Конституції України про те, що «...громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом». Рівність суб'єкта права розповсюджується як на громадян, так і на юридичних осіб.

Не менш важливою ознакою суб'єкта права є *юридична*. До неї, ще за радянських часів визнавали наявність можливостей у суб'єкта права мати права і обов'язки, за допомогою яких він міг бути учасником правових відносин [57, с. 331, 412).

Наявність у суб'єкта права вказаних ознак сприяє з'ясуванню правової природи суб'єктів адміністративного права. Суб'єктами адміністративного права слід визнавати учасників суспільних відносин, яких норми адміністративного права наділяють правами і обов'язками, за допомогою яких вони вступають в адміністративно - правові відносини, реалізують та завершують їх.

Подальша конкретизація суб'єктів права знайшла своє відображення в адміністративно-процесуальному статусі учасників провадження в справах про адміністративні правопорушення. В юридичній літературі розрізняють загальний, спеціальний і індивідуальний правові статуси [20, с. 495].

Реальне життя вказує на те, що названі правові статуси суб'єктів адміністративно-процесуальних відносин поєднані і взаємодіють між собою. Крім того, всіх суб'єктів провадження, на думку С.В. Ківалова і Л.Р. Білої, можна умовно поділити на наступні групи:

а) компетентні державні органи або посадові особи, які розглядають справу про адміністративний проступок, приймають акти владного характеру, складають правові документи (ст.ст. 218 – 244-15 КУпАП);

б) суб'єкти, які мають особисту зацікавленість у справі (потерпілий, законні представники, особа, що притягується до адміністративної відповідальності);

в) особи й органи, які сприяють здійсненню провадження, виявленню об'єктивної істини (свідок, експерт);

г) інші особи та органи, що сприяють виконанню постанови у справі, профілактиці адміністративних проступків [58, с. 54, 320].

Вказані учасники адміністративного провадження у справах про адміністративні правопорушення з урахуванням їх правового становища мають своєрідну трансформацію загального правового статусу, яка відбулася внаслідок порушення адміністративної справи або в результаті отримання особою фізичної, майнової чи моральної шкоди, що призводить до появи у потерпілої особи цілої групи специфічних взаємних прав і обов'язків щодо особи, відносно якої здійснюється провадження по справі про адміністративне правопорушення. Наявність специфічних прав і обов'язків, які належать учасникам адміністративного провадження, має важливе значення при визначенні їх правового статусу [13, с. 20-29].

До загальних обов'язків учасників адміністративного провадження додається обов'язок, який має матеріально-процесуальну природу відносин, а його відокремлення можна здійснити лише умовно. Так, притягнення до адміністративної відповідальності порушника за невиконання вимог зупинки, залишення місця дорожньо-транспортної пригоди передбачає позбавлення права керування, що має матеріальні наслідки, якщо

водіння є його професійною діяльністю.

Зі сторони держави є права та обов'язки щодо відновлення, забезпечення порушених протиправними діями порушника прав і свобод громадянина, а також здійснення контролю за вказаними діями. Мають місце випадки, коли особа, що потерпіла від адміністративного проступку, не бажає аби особа, яка його вчинила, була притягнута до адміністративної відповідальності. Залишаються нез'ясованими на законодавчому рівні права правоохоронних органів щодо перевірки у громадян, які є свідками протиправних дій, документів, що посвідчують їх особу.

Учасники провадження в справах про адміністративні правопорушення мають визначену адміністративним законодавством *правосуб'єктність*.

Наявність правосуб'єктності свідчить про чітко визначене процесуальне становище, функції учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. Адміністративна правосуб'єктність є певною мірою правовою конструкцією, завдяки якій можна з'ясувати наявний правовий статус конкретного учасника адміністративного провадження.

Слід зазначити, що на сьогодні є пропозиції віднести до загальної правосуб'єктності «деліктоздатність», розуміючи під цим терміном особливі юридичні властивості і стан суб'єкта щодо прийняття на себе адміністративної відповідальності за вчинені протиправні дії [59, с. 385-386, 180, 70]. Правосуб'єктність містить в собі правоздатність і дієздатність, які є важливими елементами правового статусу учасника адміністративного провадження.

Загальна правоздатність особи виникає з моменту її народження (ст. 25 ЦК України). В юридичній літературі правоздатність традиційно пояснюють через можливість особи мати суб'єктивні права і юридичні обов'язки. Така можливість притаманна кожному учаснику правових відносин, але її реалізація залежить від правового статусу суб'єкта.

Таким чином, правоздатність – це визнання державою можливостей за суб'єктами правових відносин мати суб'єктивні права і юридичні обов'язки, реалізовувати їх залежно від правового статусу суб'єкта.

Адміністративна (галузева) правоздатність надає можливість громадянам бути учасниками адміністративного провадження за умови, якщо особа досягла певного віку. Так, адміністративній

відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку (ст. 12 КУпАП). Є певні обмеження щодо обов'язкової адміністративної відповідальності неповнолітніх (ст. 13 КУпАП). Стаття 270 КУпАП передбачає захист інтересів особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, які є неповнолітніми або особами, що через свої фізичні або психічні вади не можуть самі здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення; представляти їх мають право законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники).

У той же час потерпілим може бути будь-який громадянин незалежно від віку, стану здоров'я, можливостей реалізувати свої права і обов'язки, професійної діяльності та інше. Адміністративна правоздатність потерпілого реалізується через наявність у цієї особи можливостей, передбачених Конституцією України, чинним національним законодавством щодо реалізації своїх прав та виконання обов'язків в якості учасника адміністративного процесу.

Під дієздатністю слід розуміти визнання державою за фізичними і юридичними особами можливості в межах, наданих законами самостійно реалізовувати свої права і обов'язки. Лише дієздатні учасники правових відносин можуть бути учасниками юрисдикційного провадження.

Дієздатність висловлює «право на дію» суб'єкта правових відносин відповідно до його правового статусу. Позитивною повинна бути відповідь при визнанні в якості учасника юрисдикційного провадження потерпілого. Навіть якщо ця особа може бути недієздатною (у даному випадку захист прав і виконання її обов'язків буде здійснюватись через законних представників).

Виникнення адміністративної дієздатності учасника адміністративного провадження слід пов'язувати з віком особи [58, с. 30-32].

Повна дієздатність учасника адміністративного провадження настає після досягнення особою вісімнадцятирічного віку. Слід вважати, що після досягнення вказаного віку особа здатна у повному обсязі розуміти свої дії, керувати ними і передбачати наслідки своїх дій. Традиційно це можна пояснити наявністю у особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, стану осудності і неосудності. Адміністративна осудність порушника визнається у випадках, коли особа вчиняє протиправні дії умисно (ст. 10 КУпАП) або з

необережності (ст. 11 КУпАП).

Особа, яка діяла в стані крайньої необхідності, необхідної оборони або яка була в стані неосудності, не підлягає адміністративній відповідальності (ст. 17 КУпАП). Слід звернути увагу на те, що неосудність як юридичне поняття (ст. 20 КУпАП) має *медичний і юридичний* критерії.

Медичний критерій передбачає наявність у особи хронічного психічного розладу, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану. Хронічним психічним розладом визнається психічне захворювання, що має затяжний, стійкий характер (шизофренія, деякі форми епілепсії та інше). Слабоумством визнається психічна хвороба, яка виявляє себе в порушенні нормальної психічної діяльності особи. Слабоумство, залежно від глибини психічного розладу, поділяється на наступні види: ідіотизм, імбецильність і дебільність. Під іншим хворобливим станом особи слід розуміти такий її стан, що не є психічним захворюванням, але може мати психопатологічну подібність з ним.

Юридичний критерій неосудності відображає ступінь впливу психічного захворювання на можливість особи усвідомлювати свої дії і керувати ними під час порушення адміністративно-правових відносин.

Отже, визнання особи неосудною вимагає наявності як медичного, так і юридичного критеріїв. Лише суд може визнати особу недієздатною, внаслідок того, що вона має психічні розлади, які створюють перепони у розумінні своїх протиправних дій та їх припиненні.

Невирішеними до цього часу є питання щодо визначення адміністративно-правового статусу юридичної особи в якості учасника адміністративного провадження у справі про адміністративне правопорушення.

За радянських часів визнання юридичної особи в якості учасника адміністративного провадження і застосування до неї адміністративної відповідальності було неузгодженим. Мотивацією негативного ставлення до участі юридичних осіб в адміністративному провадженні (особливо в якості винуватої особи), було те, що адміністративна відповідальність мала каральний зміст і повинна була застосовуватись до конкретної фізичної особи, яка вчинила протиправні дії.

Наявність соціалістичної форми власності примушувала органи державної влади і управління захищати свої інтереси, притягуючи до адміністративної відповідальності конкретного порушника – фізичну особу. На жаль, до цього часу на законодавчому рівні це питання ще не вирішено [60, с. 77-78, 10-11, 24].

Поява і розвиток капіталістичних ринкових відносин в Україні, законодавче закріплення приватної форми власності і, як наслідок, вчинення адміністративних правопорушень юридичними особами (фірми, корпорації, акціонерні товариства, спілки та інше), вказують на необхідність введення щодо цих суб'єктів адміністративно-правових відносин адміністративної відповідальності.

Таким чином, будуть створені рівні умови в частині притягнення до адміністративної відповідальності суб'єктів адміністративно-правових відносин, які порушують адміністративне законодавство, особливо у сфері виробництва [22, с. 549-550].

На завершення слід відзначити, що правове становище учасників адміністративного провадження у справах про адміністративні правопорушення характеризується сукупністю законодавчо закріплених прав і обов'язків кожної із сторін адміністративного процесу. Це сприяє з'ясуванню їх ролі, участі на кожній стадії адміністративного провадження, а також забезпечення прав і свобод кожного із учасників адміністративного провадження.

2.2. Класифікація учасників адміністративного провадження у справах про адміністративні правопорушення

Вдосконалення адміністративного законодавства України неможливе без дослідження такого напрямку, як класифікація учасників провадження справах про адміністративні правопорушення. Актуальність цього дослідження має науково-теоретичну і практичну значимість. В першу чергу це стосується мети класифікації учасників адміністративного провадження та критеріїв, за якими відбувається їх класифікація. Існує досить широкий перелік різноманітних поглядів на критерії класифікації учасників адміністративного провадження. У подальшому ми звернемо увагу на те, настільки вони є логічно послідовними за своєю побудовою і призначенням.

Під класифікацією (від лат. *classis* – розряд), слід розуміти «...особливий випадок логічного застосування поділу об'єму системи понять...що використовується як засіб для встановлення зв'язків між цими поняттями чи класами об'єктів» [61, с. 120].

Слід звернути увагу на те, що «вірно складена класифікація відображає закономірності розвитку класифікованих об'єктів, глибоко висвітлює зв'язки між ними і допомагає досліднику орієнтуватися у найскладніших ситуаціях, є основою для узагальнених висновків та прогнозів» [62, с. 247].

Метою класифікації учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення є виявлення та дослідження специфіки правового статусу кожного із його учасників, залежно від їх повноважень, обов'язків та інтересів.

Звернемо увагу на те, що законний інтерес є повноправним елементом адміністративного провадження. Це викликано наступними причинами.

1. Реалізація законного інтересу можлива за умови наявних адміністративно-правових відносин.

2. Охорона, захист і реалізація законних інтересів учасників адміністративного провадження вимагає встановлення, доказування та офіційного закріплення фактичних обставин, що мають місце у справі про адміністративне правопорушення.

Навіть загальний аналіз адміністративного процесу свідчить про значний перелік інтересів, закріплених у нормативному порядку,

а також таких, що виникають під час адміністративного провадження.

Сприяє розумінню інтересу в адміністративному процесі і наявність адміністративної відповідальності, яка передбачає:

а) захист не лише суб'єктивних прав, але й законних інтересів у сфері адміністративно - правових відносин;

б) сприяє реалізації вимог, обмежень до осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності.

Законні інтереси учасників адміністративного провадження у справах про адміністративні правопорушення обумовлені різноманітними обставинами, перелік яких є досить широким. Наведемо лише деякі з них. До вказаних обставин можна віднести бажання окремих учасників адміністративного провадження, щоб їх скарги, звернення, клопотання були розглянуті органом (посадовою особою), яка розглядає адміністративну справу у встановлені КУпАП строки.

Посадові особи можуть бути зацікавлені у частині збільшення штрафних санкцій для правопорушників, у розширенні переліку адміністративних правопорушень, підвідомчих їх розгляду. Має місце практика, коли законні інтереси учасники адміністративного провадження намагаються реалізувати незаконно. У той же час правомірне застосування норм адміністративного процесу може бути неефективним, що призводить до виникнення деструктивного парадоксу.

Слід звернути увагу на те, що захист інтересів учасників адміністративного провадження здійснюється завдяки великій кількості інших адміністративно-правових актів, у тому числі й відомчих. Багаточисельні накази, інструкції, положення зі «своєї» сторони начебто створюють додаткове «позитивне» правове підґрунтя для реалізації законних інтересів учасників адміністративного провадження, але разом із тим вони можуть «провокувати» і створювати перепони в частині їх захисту.

Наявність додаткових і зайвих адміністративно-процесуальних процедур не завжди логічно поєднана з нормами адміністративного права, що стає причиною їх порушень, а відповідно і порушень законних інтересів учасників адміністративного провадження.

Питання захисту і реалізації законних інтересів учасників адміністративного провадження є досить складним і вимагає глибокого дослідження, тому що наявність матеріальних і

процесуальних норм адміністративного права впливає на регулювання та захист інтересів суб'єктів адміністративного процесу і не завжди є логічним і послідовним, що призводить до подвійного розуміння законних інтересів.

Критерії, за якими визначаються суб'єкти адміністративного процесу, є досить чисельними, а підходи щодо доцільності їх використання є як традиційними, так і неоднозначними. В минулому столітті багато вчених досліджували інститут адміністративного процесу, спираючись на різноманітні за своїм призначенням критерії класифікації.

Не претендуючи на повний перелік критеріїв, що сприяють створенню універсальної класифікації суб'єктів адміністративного процесу, розглянемо наступні:

1. *За наявністю прав і обоє 'язків учасників адміністративного процесу.*

2. *За обсягом владних повноважень учасників адміністративного процесу.*

3. *За функціональною (процесуальною) компетенцією учасників адміністративного процесу.*

4. *За способом вирішення справи про адміністративне правопорушення суб'єктами адміністративного провадження.*

5. *За територіальністю та підвідомчістю розгляду справи про адміністративне правопорушення.*

6. *За ступенем зацікавленості у справі про адміністративне правопорушення.*

7. *За характером можливого діапазону накладення адміністративного покарання за вчинене адміністративне правопорушення.*

Наявність прав і обов'язків учасників адміністративного процесу гарантується Конституцією України та чинним національним адміністративним законодавством. Згідно статті 24 Конституції України – «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом».

Наявність такого загальноправового статусу громадян вимагає з'ясування їх в якості суб'єктів адміністративного процесу [34, с. 179]. Ставлення держави до громадян в якості учасників адміністративного провадження виражається через наявність у нього прав і обов'язків [3, с. 495]. Кожний із учасників адміністративного провадження має лише свої, визначені КУпАП, права і обов'язки, які

взаємопов'язані та взаємообумовлені з правами і обов'язками інших суб'єктів адміністративного процесу [63, с. 125].

Неоднаковий зміст прав і обов'язків учасників адміністративного провадження залежить від матеріальної норми, яка застосовується у кожному конкретному випадку, а також від особливостей провадження конкретної адміністративної справи. В даному випадку можна говорити про існування *широкого* та *вузького* розуміння прав і обов'язків громадян в якості учасників адміністративного провадження. Широке розуміння прав і обов'язків учасника адміністративного провадження передбачає закріплення і реалізацію його статусу за допомогою існуючих у чинному національному законодавстві правових можливостей.

Вузьке розуміння прав і обов'язків громадян, учасників адміністративного провадження передбачає наявність і застосування правових можливостей у відповідності з адміністративним законодавством і конкретним статусом учасника. Дещо інакше розглядають вузький зміст адміністративно-процесуальних прав і обов'язків громадянина, учасника адміністративного провадження О.М. Бандурка і М.М. Тищенко, розуміючи під цим сукупність врегульованих нормами адміністративно - процесуального права виявів соціальних і правових якостей громадян – «... носіїв правоздатності і суб'єктивних прав, носіїв обов'язків, а також суб'єктів врегульованих її нормами різновидів адміністративно-процесуальної діяльності» [34, с. 70].

За критерієм владних повноважень учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення можна умовно поділити на:

- 1) учасників, що мають державно-владні повноваження;
- 2) учасників, які не мають державно-владних повноважень.

До першої групи учасників адміністративного провадження можна віднести суб'єктів правозастосування (суб'єктів адміністративної юрисдикції). Це так звані «лідуючі суб'єкти» (Конституція України передбачає рівність усіх суб'єктів права перед законом), які виконують свої функції в чужому інтересі, з метою прийняття законного та обгрунтованого рішення по справу, яка розглядається [64, с. 28-30, 159-160, 269].

У той же час діяльність суб'єктів правозастосування є владною на підставі повноважень, наданих цим суб'єктам державою.

Так, у Франції створена велика кількість адміністративних

органів, комісій, комітетів, що приймають остаточні рішення із найрізноманітніших питань. Більше того, неможливо навести повний перелік цих органів. Деякі з них діють тимчасово, а інші – постійно [50, с. 17].

Громадяни, не маючи владних повноважень, не можуть бути суб'єктами правозастосування. Більш поглиблена конкретизація суб'єктів правозастосування сприяє їх поділу на наступні підгрупи:

- а) органи загальної компетенції;
- б) органи (посадові особи) спеціальної компетенції [59, с. 368];
- в) органи (посадові особи) галузевої компетенції;
- г) суди (судді).

До органів загальної компетенції слід віднести тих суб'єктів адміністративної юрисдикції, які вирішують справи, не обмежені галузевою компетенцією.

До органів спеціальної компетенції слід віднести тих суб'єктів, які розглядають справи вузької галузевої компетенції. Галузеві органи, що порушують і розглядають справи про адміністративні правопорушення, складають частину галузевих органів державного управління. Їх владні повноваження обумовлені відновідним галузевим органом державного управління.

Суди (судді), реалізують свої владні повноваження безпосередньо в процесі адміністративної юрисдикції. Їх адміністративно-юрисдикційна діяльність є правосуддям у справах про адміністративні правопорушення. Це обумовлено тим, що суд не відноситься до системи органів державного управління, а є гілкою судової влади. Діяльність суду в частині застосування адміністративних покарань не можна вважати виконавчорозпорядчою діяльністю. Розгляд справ про адміністративні правопорушення в суді і прийняття по них рішень здійснюється у відповідній процесуальній формі на підставі чинного законодавства.

За функціональною (процесуальною) компетенцією учасників адміністративного провадження можна розрізнити на:

- а) суб'єктів адміністративної юрисдикції першої інстанції;
- б) суб'єктів адміністративної юрисдикції другої інстанції;
- в) суб'єктів адміністративної юрисдикції, що виступають в якості першої та другої інстанції.

Для вказаної групи суб'єктів властива предметна адміністративно-юрисдикційна компетенція, яка за своїм змістом може бути: загальною (міжгалузевою); спеціальною; галузевою.

На думку О.В. Кузьменко, за функціональним призначенням суб'єктів адміністративного процесу можна поділити на кілька груп:

1. Суб'єкти, що наділені правом вести справу, перевіряти на відповідність представлені документи та складати правові документи.

2. Суб'єкти, що наділені правом приймати владні акти.

3. Суб'єкти, що мають особистий інтерес у справі (на відміну від суб'єктів першої групи ніхто з представників цієї групи не має владних повноважень).

4. Суб'єкти, що сприяють встановленню об'єктивної істини шляхом надання компетентним органам (посадовим особам) відомої їм інформації щодо обставин правопорушення.

5. Суб'єкти, що мають спеціальні знання та навички і залучаються для дослідження з метою використання фактичних даних, що фігурують у справі.

6. Суб'єкти, що засвідчують важливі для встановлення об'єктивної істини факти, дії, обставини.

7. Суб'єкти, що сприяють виконанню постанови по справі [34, с. 180-181].

До цього слід додати, що процесуальна компетенція учасників адміністративного процесу має особливості, які пов'язані з порядком розгляду справи і прийняття по ній рішення. Це стосується діяльності колегіальних та одноосібних суб'єктів адміністративної юрисдикції, що можуть мати як загальний, так і спеціальний адміністративно-правовий статус.

За способом вирішення справи про адміністративне правопорушення суб'єктами адміністративного провадження можуть бути:

1) колегіальні органи (адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад, виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад);

2) одноосібні, тобто посадові особи, які здійснюють свої повноваження одноособово. До них відносяться працівники, уповноважені проводити адміністративні розслідування і посадові особи, наділені правом відповідно до закону здійснювати адміністративне провадження по справі і приймати по ній рішення (суддя, посадові особи органів внутрішніх справ, державних інспекцій та інші).

У даному випадку є досить чітке законодавче розмежування повноважень суб'єктів адміністративного процесу щодо їх участі у

вирішенні справи про адміністративне правопорушення (ст.ст. 214, 217 КУпАП).

За територіальністю та підвідомчістю розгляду справи про адміністративне правопорушення. Ще в кінці 70-х років минулого століття А.П. Шергін запропонував застосовувати вказаний критерій з метою більш змістовної класифікації учасників адміністративного процесу [65, с. 79]. Вважаємо, що вказаний критерій слід приймати до уваги, відносячи до територіальних органи і посадових осіб, які реалізують свої адміністративно-юрисдикційні повноваження в межах певної адміністративно-територіальної одиниці. При цьому вони розглядають досить широке коло адміністративних справ (наприклад, діяльність адміністративних комісій при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад). Галузевий критерій підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення тісно пов'язаний із діяльністю галузевих органів державного управління (наприклад, адміністративно-юрисдикційна діяльність МВС України).

За ступенем зацікавленості у справі про адміністративне правопорушення учасників провадження, що не мають державно - владних повноважень, слід поділити на:

1) учасників, які мають особисту зацікавленість в рішенні по адміністративній справі [64, с. 269];

2) учасників, які не мають особистої зацікавленості в рішенні по адміністративній справі.

До першої групи відносяться: особа, відносно якої ведеться провадження по адміністративній справі, потерпілий, законні представники порушника і потерпілого. Така класифікація є традиційною без додаткового аналізу кожного із учасників адміністративного провадження [66, с. 44-45, 53-55, 245].

На сьогодні є інші, більш сучасні підходи щодо класифікації даної групи суб'єктів адміністративного процесу. Так, В.К. Колпаков пропонує поділити цих учасників на п'ять груп: 1) громадяни; 2) виконавчо-розпорядчі органи та структурні частини їх апарату; 3) об'єднання громадян та їх органи, а також органи самоорганізації і населення, що мають адміністративно-процесуальну правосуб'єктність; 4) державні службовці, службовці органів місцевого самоврядування, посадові особи, наділені адміністративно-процесуальними правами та обов'язками; 5) інші державні органи та їх посадові особи [59, с. 367].

В даному випадку широкий перелік суб'єктів адміністративного процесу сприяє розумінню їх ролі та участі у процесі, але не дає остаточної відповіді стосовно повноважень в якості учасника адміністративного провадження.

Автори підручника «Административное право России» П.І. Кононов, В.Я. Кікоть, І.Ш. Кілясханов та інші вважають, що учасників провадження можна поділити на три групи. Першу групу складають особи, інтереси яких зачіпаються під час провадження у справі про адміністративне правопорушення, це особа, відносно якої здійснюється провадження в справі про адміністративне правопорушення, а також потерпілий.

До другої групи віднесені особи, які захищають чи представляють інтереси інших осіб, а саме: законні представники юридичної особи, захисник і представник.

До третьої групи включені особи, що виконують різноманітні процесуальні функції, – це свідок, понятий, спеціаліст, експерт, перекладач, прокурор [67, с. 452, 204-205].

Ми вважаємо, що є потреба у виділенні до окремої групи осіб, відносно яких здійснюється адміністративне провадження. Це: а) громадяни; б) посадові особи; в) юридичні особи.

Утворення такої групи суб'єктів адміністративного процесу обумовлено тим, що вони мають неодинаковий адміністративно-правовий статус. Так, серед громадян учасниками адміністративного провадження можуть бути неповнолітні. Тому віковий критерій осіб, відносно яких здійснюється адміністративне провадження, можна умовно поділити на:

1) неповнолітніх осіб, стосовно яких здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення;

2) дорослих осіб, тих що досягнули вісімнадцяти років.

Однак, за доведення неповнолітнього до стану сп'яніння несуть відповідальність батьки або особи, які їх замінюють (ст. 180 КУпАП). Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей передбачає адміністративну відповідальність цих осіб (ст. 184 КУпАП).

Адміністративним законодавством України передбачена персоналізація відповідальності як неповнолітніх правопорушників, так і тих, що досягли передбаченого законом віку, за якого при вчиненні адміністративного правопорушення настає адміністративна відповідальність.

Персоналізація захисту прав і інтересів особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, а також потерпілого, може бути наступною:

- 1) захист своїх прав особою безпосередньо (особисто);
- 2) захист своїх прав за допомогою законного представника;
- 3) захист своїх прав із використанням юридичної допомоги захисника (адвоката).

До другої групи слід віднести учасників адміністративного процесу, що не мають особистого зацікавлення в справі, але своїми діями і знаннями допомагають *основним* учасникам провадження здійснювати покладені на них функції і реалізовувати свої права [2, с. 111]. Ці особи залучаються до адміністративного провадження з метою отримання об'єктивних доказів по конкретній адміністративній справі. До цієї групи, згідно із КУпАП, слід віднести: свідків, експертів, спеціалістів, перекладача.

За ознакою громадянства учасників провадження в справах про адміністративні правопорушення можна поділити на наступні групи:

- 1) громадяни України;
- 2) іноземні громадяни і особи без громадянства.

Стаття 16 КУпАП визначає, що іноземці і особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України.

Разом з тим, слід звернути увагу на те, що адміністративна правосуб'єктність іноземців та осіб без громадянства не може бути однаковою з громадянами України. Адміністративна правосуб'єктність даної категорії осіб має нетривалий проміжок часу, тобто на момент їх перебування на території України.

Виникнення вказаної правосуб'єктності іноземців та осіб без громадянства починається з моменту перетину ними державного кордону України, а припинення – з моменту залишення території України. Характерним є те, що отримання іноземцями та особами без громадянства права на в'їзд до України ще не свідчить про автоматичне набуття ними адміністративної правосуб'єктності.

Іноземні громадяни та особи без громадянства не можуть бути суб'єктами правозастосування у зв'язку з тим, що вони не можуть бути призначені на посади в органах державної влади і управління.

До іноземців та осіб без громадянства, згідно з законами України, може бути передбачено адміністративне видворення за межі

України за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок (ст. 24 КУпАП). Даний вид адміністративного покарання не застосовується до громадян України. Слід звернути увагу на те, що серед учасників адміністративного процесу – як порушників, так і потерпілих – можуть бути суб'єкти, які мають спеціальний статус. Це особи, які крім загальних ознак, притаманних суб'єкту, мають ще і додаткові спеціальні ознаки (посада, особливі службові функції).

Закріплення в Конституції України права приватної власності на засоби виробництва, а також підприємницька діяльність громадян України дозволяє висловити припущення стосовно того, що до спеціального суб'єкту можна віднести осіб, які не виконують організаційно-розпорядчих функцій, але мають при цьому ознаки, які законодавець в окремих випадках включає до диспозиції адміністративно-правової норми.

Має місце специфіка у притягненні до адміністративної відповідальності за вчинені адміністративні правопорушення посадових осіб (ст. 14 КУпАП), а також військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів за вчинені адміністративні правопорушення (ст. 15 КУпАП).

Таким чином, критерій зацікавленості учасників адміністративного процесу є досить різноплановим і зачіпає не лише правові аспекти участі суб'єктів, але й їх фізичні, вікові та інші ознаки.

За характером можливого діапазону накладення адміністративного покарання за вчинене адміністративне правопорушення всіх суб'єктів адміністративної відповідальності можна умовно поділити на:

а) осіб, на яких можна накладати всі передбачені КУпАП та іншими адміністративними законами покарання;

б) осіб, стосовно яких не можна застосовувати окремі види адміністративних покарань; до них слід віднести: військовослужбовців і призваних на збори військовозобов'язаних, а також осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, які несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами.

Мають місце випадки, коли окремі види адміністративних покарань не можуть застосовуватись до тих чи інших суб'єктів адміністративної відповідальності із урахуванням їх правового

2.2. Класифікація учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення

статусу або професійної діяльності. Так, позбавлення спеціального права на полювання або рибальство не може бути застосовано до осіб, для яких полювання чи рибальство є основним джерелом існування. Наступним прикладом може бути ситуація, коли позбавлення спеціального права управління транспортними засобами не може застосовуватися до особи, яка користується транспортним засобом, маючи інвалідність.

Вважаємо за доцільне запропонувати таблицю, в якій відображено накладення адміністративних покарань на суб'єктів адміністративного процесу, що вчинили адміністративні правопорушення.

Таблиця 2.1

№ п/п	Суб'єкти адміністративного процесу	Види адміністративних покарань							
		Стаття 24 КУпАП (пункти)							Стаття 24-1 КУпАП
		1	2	3	4	5	6	7	
1	Громадяни								
1.1	Дорослі	X	X	X	X	X	X	X	–
1.2	Неповнолітні	X	X	X	X	X	X	X	X
2	Посадові особи	X	X	X	X	X	X	X	–
3	Військовослужбовці та інші особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів	X	X	X	X	X	–	–	–
4	Іноземці і особи без громадянства	X	X	X	X	X	X	X	X

Примітка: X - застосовуються адміністративні покарання;
– не застосовуються адміністративні покарання.

Запропонована нами загальна характеристика класифікації учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення побудована з урахуванням вироблених наукою і практикою критеріїв класифікації.

Використання вказаної класифікації дозволить більш послідовно і всебічно оцінити адміністративно-правовий статус кожного із суб'єктів адміністративного процесу, що сприятиме

забезпеченню їх прав і законних інтересів, а також дотриманню законності під час адміністративного провадження у справах про адміністративні правопорушення.

2.3. Права і обов'язки органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення і прокурора як учасника провадження у справах про адміністративні правопорушення

Порушення адміністративної справи, її розгляд, прийняття по ній рішення та його виконання неможливе без учасників адміністративного процесу, наділених певними процесуальними повноваженнями.

Основними учасниками адміністративного процесу є суб'єкти, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. До вказаної категорії суб'єктів слід віднести органи (посадові особи), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення (ст. 213 КУпАП).

Розмежування їх залежить від наявного у них правового статусу. Не удаючись до поглибленого аналізу змісту правового статусу суб'єктів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, звернемо увагу лише на те, що вказані суб'єкти мають як загальний, так і спеціальний перелік прав і обов'язків, за допомогою яких визначається їх персональний правовий статус, завдяки якому вони можуть здійснювати адміністративно-юрисдикційну діяльність.

В.А. Винокуров, підтримуючи В.Д. Сорокіна, пропонує учасників адміністративного провадження поділити на наступні групи:

1) індивідуальні учасники (громадяни РФ, іноземні громадяни, особи без громадянства);

2) колективні учасники: органи виконавчої влади; органи державної влади; виконавчі органи місцевого самоврядування; державні установи і комерційні організації; громадські об'єднання; державні службовці, наділені повноваженнями вирішувати індивідуально-конкретні справи в сфері державного управління; судді (мирові судді), що розглядають справи про адміністративні правопорушення [68, с. 120].

На нашу думку, розуміння державного органа з якості колективного учасника адміністративного провадження, наділеного відповідними повноваженнями, є далеко не повним. Таке визначення

можна використовувати, характеризуючи сутність колегіальних органів адміністративної юрисдикції (адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад, виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад).

Дещо інакше слід розуміти органи суду. В даному випадку суддю слід розглядати в якості органу судової влади.

Категорія «посадова особа» має досить широке пояснення у попередніх параграфах нашої роботи, тому звернемо увагу лише на те, що вказані учасники адміністративного процесу діють від імені державного органу, маючи відповідні повноваження.

При цьому справи про адміністративні правопорушення уповноважені розглядати різні за своїм правовим статусом посадові особи, а не лише керівники державних органів (інспекцій), у складі яких знаходяться ці суб'єкти, наділені адміністративною юрисдикцією (наприклад, від імені органів рибоохорони розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні покарання мають право: державні інспектори, старші державні інспектори рибоохорони, начальники державних інспекцій рибоохорони та інші (ст. 240 КУпАП).

Права і обов'язки органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, є складовою частиною їх *компетенції*, пов'язаної з адміністративно-правовою діяльністю.

Доцільною є необхідність систематизації прав і обов'язків органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, за *цілями діяльності, функціями діяльності, за організацією діяльності та відповідальністю суб'єктів адміністративного процесу*.

За *цілями діяльності* права і обов'язки органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, можна визначити як такі, що захищають особистість, охороняють права і свободи людини і громадянина, охороняють здоров'я громадян, санітарно-епідеміологічне благополуччя населення, захищають суспільну мораль, охороняють навколишнє середовище, встановлений державою порядок управління, громадський порядок і громадську безпеку, власність, законні економічні інтереси фізичних і юридичних осіб, захищають суспільство і державу від адміністративних правопорушень, а також запобігають їх вчиненню (ст. 6 КУпАП).

Реалізація вказаних цілей може бути досягнути лише за умови вирішення наступних завдань:

- своєчасного, всебічного, повного і об'єктивного з'ясування обставин кожної справи;
- обов'язок органів і посадових осіб, які встановили факт скоєння протиправного вчинку і порушили провадження в справі – довести вину особи [3, с. 483];
- вирішувати адміністративні справи у шнш відповідності з законом;
- забезпечувати виконання винесеної по адміністративній справі постанови;
- виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню адміністративного правопорушення;
- запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі дотримання законів;
- зміцнення законності (ст. 245 КУпАП).

За функціями діяльності права і обов'язки органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, можна поділити на такі, що забезпечують розгляд справи. До них слід віднести:

- з'ясування обставин справи, а також встановлення певних фактів, що мають значення для правильного вирішення справи [34, с. 59];
- встановлення особи громадянина, який притягається до адміністративної відповідальності [22, с. 626];
- кваліфікація адміністративного правопорушення;
- прийняття рішення по адміністративній справі;
- накладення адміністративного покарання певного виду і розміру;
- за необхідністю – передача справи на розгляд іншому суб'єкту адміністративної юрисдикції або припинення повноваження по справі;
- перегляд справи і прийнятого рішення та залишення його без змін;
- прийняття рішення про заміну чи відміну його та скерування на новий розгляд або закриття справи.

До функціональної діяльності слід віднести і забезпечення виконання винесеного по справі рішення. Вказана функція не повністю належить до юрисдикційної діяльності органів (посадових осіб), що

уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, але тісно з нею пов'язана. Вона знаходить своє відображення як в організації виконавчого провадження, так і в безпосередньому виконанні постанови по справі.

Функціональними слід вважати повноваження суб'єктів адміністративної юрисдикції і, скеровані на профілактику правопорушень. Так, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, громадські організації, трудові колективи розробляють і здійснюють заходи, спрямовані на запобігання адміністративних правопорушень (ст. 6 КУпАП).

Суддя, орган, посадова особа, які розглядають справу про адміністративне правопорушення, при з'ясуванні умов і причин вчинення протиправних дій (бездії), вносять до відповідних посадових осіб, громадських організацій подання щодо їх усунення. У свою чергу, вказані органи, посадові особи зобов'язані розглянути ці подання, вжити заходів по усуненню причин, які призвели до вчинення адміністративного правопорушення і повідомити про це суддю, орган, посадову особу, що внесли це подання.

Одним із елементів функціональної діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції є їх конкретні повноваження щодо розгляду адміністративних справ. При цьому слід мати на увазі не лише конкретний склад адміністративного правопорушення, але й юридично значимі особливості суб'єкта адміністративної відповідальності, які в окремих випадках мають визначальне значення.

Судді, органи (посадові особи), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, до існуючої у них адміністративно - юрисдикційної компетенції повинні долучати і так звану «територіальну компетенцію» [69, с. 108]. Сутність вказаної компетенції обумовлена тим, що повноваження суб'єктів адміністративної юрисдикції певним чином пов'язані з територією, на якій функціонують суди, органи і посадові особи.

Так, справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення. Коли правопорушення вчинено водієм з використанням транспортних засобів, то воно може розглядатись за місцем обліку транспортних засобів або за місцем проживання порушника (ст. 276 КУпАП).

Важливим елементом функціональної діяльності суб'єктів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення

ня, є визначена адміністративним законодавством процесуальна компетенція. Вона обумовлена певними процесуальними обставинами здійснення адміністративної юрисдикції. Це стосується:

- порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення (ст. 246 КУпАП);
- здійснення заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення (ст. 260 КУпАП);
- порядку підготовки адміністративної справи до розгляду;
- порядку розгляду справи про адміністративне правопорушення (глава 22 КУпАП);
- підготовки і дотримання форми актів, за допомогою яких фіксуються адміністративно-процесуальні дії та рішення, які по них приймаються.

Організаційні елементи функціональної діяльності суддів, органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, закріплені в окремих нормативних актах, що регулюють діяльність цих суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Обов'язковими в організації і забезпеченні провадження у справах про адміністративні правопорушення судами, органами (посадовими особами) є їх дії щодо:

- надіслання протоколу органу (посадовій особі), який уповноважений розглядати справи про адміністративне правопорушення (ст. 257 КУпАП);
- звернення до виконання постанови про накладення адміністративного покарання органом (посадовою особою), які внесли постанову (ст. 299 КУпАП);
- виконання постанови про адміністративний арешт органами внутрішніх справ (ст. 300 КУпАП);
- припинення виконання постанови про накладення адміністративного покарання судом, органом (посадовою особою), якщо у справі про адміністративне правопорушення будуть виявлені обставини, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення. До них слід віднести: пункти 5, 6 і 9 статті 247 КУпАП; видання акту амністії, якщо він усуває застосування адміністративного покарання; скасування акту, який встановлює адміністративну відповідальність; смерть особи щодо якої було розпочато провадження в справі;

– вирішення питань, пов'язаних із виконанням постанови про накладення адміністративного покарання (ст. 304 КУпАП);

– призначення експерта (ст. 273 КУпАП), перекладача (ст. 274 КУпАП) у разі, коли виникає потреба в спеціальних знаннях, використання яких буде сприяти об'єктивному розгляду адміністративної справи;

– відшкодування витрат свідкам, експертам і перекладачам за участь в адміністративному провадженні по справі (ст. 275 КУпАП);

– ведення протоколу засідання колегіального органу по справі про адміністративне правопорушення (ст. 281 КУпАП);

– внесення пропозицій про усунення причин та умов, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення (ст. 282 КУпАП);

– оголошення постанови по справі про адміністративне правопорушення (негайно) і вручення копії постанови протягом трьох днів (ст. 285 КУпАП);

– доведення постанови про накладення адміністративного покарання до відома громадськості (ст. 286 КУпАП);

– після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення у встановленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей – реалізують (ст. 265 КУпАП);

– передача матеріалів прокурору, органу досудового слідства або дізнання, якщо при розгляді справи орган (посадова особа) дійде до висновку, що в порушенні є ознаки злочину (ст. 253 КУпАП).

Дещо іншою є організація діяльності колегіальних суб'єктів адміністративної юрисдикції. Існуючі повноваження місцевих рад щодо прийняття рішень, за порушення яких передбачається адміністративна відповідальність, визначені статтею 5 КУпАП. Розмежування вказаних повноважень здійснюється у відповідності з вимогами ст. 214 КУпАП.

Статті 215, 216 КУпАП передбачають порядок утворення колегіальних органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, та правомочність проведення їх засідань з цих питань.

Повноваження посадових осіб, які розглядають справи про адміністративні правопорушення, залежать від їх адміністративно - процесуального статусу, меж наданих їм повноважень і лише під час

виконання ними службових обов'язків. Вказані вимоги законодавця в окремих випадках є спірними і вимагають більш поглибленого дослідження.

Окремого аналізу вимагає *адміністративна відповідальність посадових осіб, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.*

Посадові особи повинні нести відповідальність за порушення законності, прав особи і громадянина під час виконання своїх функціональних повноважень, під час провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Факти притягнення до адміністративної відповідальності суб'єктів адміністративної юрисдикції, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, практично відсутні.

Вивчення судової практики у справах, що виникають з адміністративно-правових відносин, свідчить про серйозні недоліки, які мали місце як в минулому, так і сьогодні. Це стосується:

– порушення правил про підвідомчість прийняття і розгляду скарг на постанови про накладення інших (крім штрафів) адміністративних покарань;

– недостатнього з'ясування обґрунтованості скарг та неправильне накладення штрафів і заяв про стягнення недоїмок;

– розгляду справ за скаргами на дії адміністративних органів, які розглядають справи з порушенням п'ятнадцятиденного строку (ст. 277 КУпАП);

– порушення вимоги щодо надіслання органам та посадовим особам, які наклали штраф, копій прийнятих рішень [70, с. 109].

Правовий статус прокурора як учасника провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Серед учасників у справах про адміністративні правопорушення, наділених державно-владними повноваженнями, слід виділити прокурора. Стаття 15 Закону України «Про прокуратуру» до посадових осіб, наділених повноваженнями прокурора, відносить: Генерального прокурора України та його заступників, підпорядкованих йому прокурорів та їх заступників, старших помічників і помічників прокурора, начальників управлінь і відділів прокуратури та їх заступників, старших прокурорів і прокурорів управлінь і відділів, які діють у межах своєї компетенції [71, с. 98].

Так, відповідно до ст. 121 Конституції України, п. 2 ст. 2 Закону України від 14 жовтня 2014 року «Про прокуратуру», прокурор

має право здійснювати представництво інтересів громадянина або держави в суді.

Участь прокурора в адміністративному процесі є незалежною і має процесуально-правовий характер, скерований на захист порушених інтересів кожного з учасників провадження (ст. 24 Закону України «Про прокуратуру») [67, с. 16].

Підтвердженням цього є вимоги Постанови Пленуму Верховного Суду України від 5 грудня 2003 року № 10 «Про деякі питання перегляду постанов судів у справах про адміністративні правопорушення». Пленум Верховного Суду України постановляє: «Роз'яснити судам, що відповідно до п. 2 ч. 1 ст.5 і ст. 19 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1789-XII «Про прокуратуру» однією із функцій прокуратури є представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом [72, с. 485-486].

Незалежне виконання адміністративно-процесуальних повноважень прокурором досягається шляхом прокурорського нагляду, правом оскарження, іншими встановленими законом способами (ст. 7 КУпАП).

Вказані способи реалізації повноважень прокурора сприяють вирішенню наступних завдань:

1) перевірка дотримання норм адміністративного права, в тому числі і законність притягнення винуватої особи до адміністративної відповідальності;

2) здійснення нагляду за законністю дотримання і виконання законів, які встановлюють вид і розмір адміністративних покарань, а також за дотриманням законів про адміністративну відповідальність іншими контрольно - наглядовими органами;

3) виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню протиправних дій (бездії) з метою їх усунення та виховання громадян у дусі високої свідомості і дисципліни, суворого додержання законів України.

Важливою функцією діяльності прокурора в адміністративному процесі є представницька. За своїм змістом і формою вона відрізняється від процесуального представництва законних представників (ст. 270 КУпАП).

Слід розуміти так, що представництво здійснюється прокурором (як за власною ініціативою, так і при залученні судом) у зв'язку з юридичними обов'язками виконувати таку функцію. У той же час процесуальне представництво законних представників (учасників

адміністративного провадження) побудовано на диспозитивній основі, за взаємною згодою сторін адміністративного провадження та представника.

Наприклад, законний представник учасника адміністративного провадження захищає інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, які є неповнолітніми або особами, що через свої фізичні або психічні вади не можуть здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення. Прокурор у даному випадку виконує завдання держави щодо забезпечення реалізації та захисту законних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб [5, с. 173].

Підставами представницької діяльності прокурора є вимоги ст. 23 Закону України «Про прокуратуру». Серед них вказується на:

1. Неспроможність невизначеного кола осіб з будь-яких причин самостійно захистити свої порушені права або реалізувати процесуальні повноваження. Підставою представництва у суді інтересів громадянина є його неспроможність через фізичний чи матеріальний стан, похилий вік або з інших поважних причин самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження.

2. Необхідність захистити майнові та інші інтереси держави (економічні, політичні та інші), що порушені внаслідок протиправних дій фізичних або юридичних осіб.

Відповідно до цих підстав представницької функції прокурора незалежно від того чиї інтереси він захищає (інтереси фізичних, юридичних осіб чи держави), здійснюються шляхом:

– забезпечення захисту прав громадян та інтересів держави при виконанні рішень суду, органів (посадових осіб);

– ініціювання перегляду незаконних судових рішень, рішень органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення;

– підготовка та звернення до суду з адміністративним позовом;

– участь у розгляді судами, органами (посадовими особами) адміністративних справ за позовами прокурора у випадках, визначених законом, а також при вступі у справу за ініціативою прокурора.

Стає цілком очевидним, що діяльність прокурора як учасника адміністративного процесу має дві взаємопов'язані та взаємообумовлені сторони, а саме:

а) із заходів, спрямованих на виявлення порушень законів, причин і умов, що спричиняють ці порушення і сприяють їх вчиненню;

б) із заходів, спрямованих на усунення виявлених порушень закону, а також причин і умов, які сприяють їх вчиненню.

Для більш ефективного з'ясування сутності виявлених порушень законів суб'єктами адміністративної юрисдикції доцільно застосовувати прийоми і засоби, що використовуються органами прокуратури під час загально наглядової діяльності. До них слід віднести:

1) прийом громадян прокурором, вирішення скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення;

2) використання матеріалів слідчої, судової і прокурорської практики, результатів аналізу даних статистичної звітності органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення;

3) отримання від посадових осіб органів адміністративної юрисдикції пояснень щодо здійснення порушень адміністративного законодавства;

4) вимоги до керівників вищих і контролюючих органів про проведення перевірок діяльності підвідомчих і підконтрольних їм органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення;

5) участь прокурора в роботі законодавчих і виконавчих органів, колегіальних органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення;

6) перевірка дотримання і виконання законів, які регулюють адміністративно-правові відносини;

7) перевірка обґрунтування і законності правових актів, які видаються суб'єктами адміністративної юрисдикції.

Ефективне використання вказаних прийомів і засобів у загальнонаглядовій діяльності прокурора залежить від з'ясування ряду обставин. Це стосується:

– з'ясування підвідомчості і відповідності питань, які розглядаються суб'єктами адміністративної юрисдикції;

– дотримання встановлених адміністративним законодавством строків розгляду справи про адміністративне правопорушення;

– дотримання встановленого порядку розгляду справи про адміністративне правопорушення;

- з'ясування обґрунтування і законності рішень, які приймаються по конкретній адміністративній справі;
- дотримання прав і свобод громадян, які притягуються до адміністративної відповідальності;
- законність, повнота і своєчасність виконання адміністративної юрисдикції по адміністративній справі;
- здійснення систематичного аналізу розглянутих адміністративних матеріалів ВИЩИМИ і контрольними органами;
- прийняття необхідних заходів для запобігання порушень законності та усунення виявлених недоліків контролюючими та ВИЩИМИ органами відомчого і позавідомчого контролю;
- кількість оскаржених рішень про накладення адміністративних покарань, їх обґрунтованість, кількість скарг на відміну прийнятих рішень і причини їх прийняття.

Існуюча практика боротьби з адміністративними правопорушеннями свідчить, що певна їх частина залишається не виявленою і не зареєстрованою, що відносить їх до групи латентних правопорушень.

Встановлення таких фактів лише зусиллями і можливостями прокурора має певну складність і вимагає допомоги від інших суб'єктів адміністративно - правових відносин. Це досягається шляхом:

- а) залучення до таких перевірок суб'єктів контролюючих органів;
- б) участь під час проведення прокурорських перевірок спеціалістів з конкретної сфери державного управління;
- в) виявлення під час перевірки матеріалів, що містять в собі порушення норм адміністративного законодавства і щодо яких не приймалися рішення про їх розгляд;
- г) узагальнення матеріалів адміністративних справ, з метою з'ясування, вивчення та усунення причин та умов, що сприяли їх вчиненню.

Слід звернути увагу на те, що прокурор має достатньо широкі повноваження щодо нагляду за виконанням законів органами адміністративної юрисдикції.

Нагляд прокурора є його основною посадовою функцією, яка повинна систематично виконуватись, що без сумніву буде сприяти усуненню порушень закону. Здійснення нагляду може виконуватись прокурором у різноманітних формах через відповідні акти прокурорського реагування.

До основних форм реагування прокурора на виявлені порушення норм адміністративного права органами адміністративної юрисдикції слід віднести (ст. 250 КУпАП):

- 1) порушення провадження у справі про адміністративне правопорушення;
- 2) ознайомлення з матеріалами справи;
- 3) здійснення перевірки законності дій органів (посадових осіб) при провадженні справи;
- 4) участь прокурора в розгляді адміністративної справи;
- 5) заява клопотань по адміністративній справі;
- 6) доведення висновків з питань, що виникають під час розгляду адміністративної справи;
- 7) перевірка правильності застосування відповідними органами (посадовими особами) заходів впливу на громадян, які вчинили правопорушення;
- 8) опротестування постанови і рішення по справі про адміністративне правопорушення;
- 9) зупинення виконання постанови, а також вчинення інших передбачених законом дій.

Для порівняння слід зазначити, що в Російській Федерації прокурор, згідно ст. 23.11 Кодексу адміністративних правопорушень Російської Федерації (КпАП РФ), має фактично аналогічні повноваження [27, с. 915]. Разом з тим, в КпАП на відміну від КУпАП, вказані випадки, коли справи про адміністративні правопорушення порушуються винятково прокурором. Це правопорушення, які порушують порядок виборів у представницькі органи влади Російської Федерації [73, с. 637].

Перелік актів прокурорського реагування, спрямованих на усунення виявлених порушень норм адміністративного права, допущених органами адміністративної юрисдикції, є досить широким. Він містить в собі: протест прокурора; подання прокурора; постанову про порушення адміністративної справи, якщо мають місце факти, що свідчать про вчинене адміністративне правопорушення.

Протест прокурора. Це один з основних актів прокурорського реагування на виявлені порушення норм адміністративного законодавства, вчинені органами адміністративної юрисдикції. Внесення прокурором протесту є не лише його правом, але й обов'язком.

Метою протесту є реальне усунення порушення закону. Згідно зі ст. 24 Закону України «Про прокуратуру» протести прокурора поділяються на наступні види:

1) протест на акт, що суперечить закону, приноситься прокурором, його заступником до органу, який його видав, або до вищестоячого органу;

2) протест на незаконні дії чи рішення посадової особи.

Практика порушень адміністративно-юрисдикційної діяльності органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, дозволяє визначити наступні підстави для внесення прокурором протесту. Серед них:

– порушення компетенції і повноважень органу (посадової особи), які склали протокол про адміністративне правопорушення;

– недотримання реквізитів протоколу про адміністративне правопорушення органом (посадовою особою), які його склали;

– грубі порушення встановлених адміністративним законодавством прав особи щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення;

– порушення вимог КУпАП щодо визнання доказами даних, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи (ст. 51 КУпАП);

– недостатнє дослідження обставин вчиненого адміністративного правопорушення, відсутність пояснень свідків адміністративного правопорушення, а також потерпілих;

– притягнення до адміністративної відповідальності осіб, що не мають ніякого відношення до вчинення адміністративного правопорушення;

– грубе порушення прав особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення;

– недотримання строків провадження у справі про адміністративне правопорушення;

– невірна юридична оцінка дій особи, яка вчинила адміністративне правопорушення;

– застосування виду і розміру адміністративного покарання, не передбаченого адміністративним законом, за вчинення конкретного адміністративного правопорушення.

Вказаний перелік підстав для внесення протесту прокурором не є чітко визначеним. Важливою формою реагування на виявлені порушення адміністративного законодавства в діяльності органів (посадових осіб) є подання прокурора (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру»). Подання прокурора буде мати значно більший запобіжний ефект, якщо зміст викладених в ньому вимог буде зачіпати порушення юрисдикційної діяльності не одного, а декількох органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, або за їх тривалий період. Залежно від кількості, характеру і видів вчинених адміністративних правопорушень прокурор може підготувати подання: а) спрямоване на усунення причин і умов, які сприяють вчиненню адміністративних правопорушень; б) про усунення порушень законів, допущених органами адміністративної юрисдикції під час провадження у справах про адміністративні правопорушення і прийняття по них рішень.

Закон України «Про прокуратуру» надає повноваження прокурору здійснювати державний нагляд за провадженням по адміністративній справі.

Разом з тим прокурор не вирішує питання про адміністративну відповідальність і накладення адміністративного покарання на винну особу.

Отже, права і обов'язки органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, і прокурора як учасника провадження в справах про адміністративні правопорушення розглянуті з урахуванням цілей, функцій, організації діяльності та відповідальності суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності. Це сприятиме більш широкому їх розумінню, особливо в частині реалізації адміністративно-процесуальних прав і виконання обов'язків конкретними суб'єктами адміністративної юрисдикції.

2.4. Права і обов'язки особи, відносно якої здійснюється поवादження в справі про адміністративне правопорушення, потерпілого та їх законних представників

Основні права і обов'язки громадян закріплені в Конституції України. Їх зміст забезпечує непорушність прав і свобод людини (ст. 21 Конституції України), гарантію недопущення порушення змісту та обсягу існуючих прав і свобод (ст. 22 Конституції України), рівність перед законом, без привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (ст. 24 Конституції України).

Конституційні права і свободи в повній мірі стосуються іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах і відповідно несуть такі самі обов'язки як і громадяни України (ст. 26 Конституції України).

Посилання на конституційні права і обов'язки сприяє розумінню адміністративно - правового статусу, до якого входить: а) комплекс прав і обов'язків громадян, закріплених нормами адміністративного законодавства; б) наявність прав і обов'язків громадян, що відображають особливості їх праці, службовий стан, протиправну поведінку в минулому та інші особливості адміністративно-правового статусу громадян (іноземні громадяни та особи без громадянства, військовослужбовці та інші особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів за вчинення адміністративних правопорушень); в) адміністративно-правові гарантії прав і обов'язків громадян зі сторони держави [66, с. 67].

Разом з тим, статус особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення відрізняється від загального адміністративно-правового статусу громадян тим, що між цією особою і органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, виникають інші за змістом і наслідками тимчасові процесуальні права і обов'язки.

Під наслідками адміністративно-правового статусу особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення слід розуміти притягнення її до адміністративної

відповідальності, а також посягання на ряд конституційних прав особистості [74, с. 170]. До них слід віднести: людську гідність; особисту недоторканість; особисту і сімейну таємницю; захист своєї гідності і доброго імені; недоторканість житла; вільний вибір мови спілкування; право вільного пересування, проживання і перебування; свобода совісті і віросповідання; заборона без згоди особи збору, зберігання, використання і розповсюдження інформації про її приватне життя.

Адміністративне законодавство України в достатній мірі закріплює права і обов'язки громадян як суб'єктів адміністративного процесу, так і учасників адміністративного провадження [34, с. 60]. Особливо це стосується особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення. Позиція вказаної особи у даному випадку є активно захисною. Особа, використовуючи надані їй законом процесуальні права, докладає всіх зусиль, щоб протистояти висунутому проти неї звинуваченню.

Особа, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, повинна мати на момент вчинення протиправних дій вік, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність. Згідно статті 12 КУпАП, адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку.

Слід звернути увагу на те, що вказана особа не може бути учасником адміністративного провадження у справі про адміністративне правопорушення і не підлягає адміністративній відповідальності за обставин, що виключають адміністративну відповідальність (стан крайньої необхідності, необхідної оборони або стан неосудності – ст. 17 КУпАП).

Нааявність вказаних ознак забезпечує адміністративно-процесуальний захист особи від порушень, пов'язаних з притягненням її до відповідальності. Адміністративне законодавство України передбачає достатньо чіткий перелік прав і обов'язків особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. В окремих випадках адміністративно-процесуальні норми формулюють для одних учасників провадження як права, для інших – обов'язки, що призводить в окремих випадках до невірної їх тлумачення і застосування.

До обов'язків особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, слід віднести такі, що закріплені в статті 268 КУпАП: «Справа про адміністративне право-

2.4. Права і обов'язки особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, потерпілого та їх законних представників

порушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності». Це означає, що вказана особа зобов'язана бути присутньою при розгляді справи. Аналогічна вимога щодо обов'язкової участі в адміністративному провадженні особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, закріплена в ст. 25.1 КпАП РФ.

Обов'язкова присутність особи, відносно якої здійснюється провадження в справі про адміністративне правопорушення, не має категоричної вимоги щодо розгляду всіх адміністративно-правових відносин, які охороняються КУпАП. Це стосується адміністративних правопорушень, передбачених наступними статтями КУпАП:

– ч. 1 ст. 44 КУпАП (Незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту у невеликих розмірах);

– ст.51 КУпАП (Дрібне викрадання чужого майна);

– ст. 146 КУпАП (Порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, а також користування радіочастотним ресурсом України);

– ст. 160 КУпАП (Торгівля з рук у невстановлених місцях);

– ст.173 КУпАП (Дрібне хуліганство);

– ч. 1 ст. 178 КУпАП (Розпивання спиртних напоїв у громадських місцях і поява в громадських місцях у п'яному вигляді);

– ст. 185 КУпАП (Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця);

– ст. 185-7 КУпАП (Публічні заклики до невиконання вимог працівника міліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України);

– ст. 187 КУпАП (Порушення правил адміністративного нагляду).

Отже, більшість адміністративних правопорушень можна розглядати при відсутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, за умови наявності наступних випадків: «коли є дані про своєчасне її оповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи» – ст. 268 КУпАП.

Обов'язковою є присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, у випадках, коли до іноземця або особи без громадянства застосовується адміністративне видворення за межі України, а також якщо до винуватої особи застосовується адміністративне покарання у вигляді адміністративного арешту (ст. 32 КУпАП).

Різновидом обов'язкової участі особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є винесення судом, органом (посадовою особою) окремої ухвали про її примусовий **привід** для участі у розгляді адміністративної справи. Вказані дії можуть бути вчинені за умови, коли розгляд адміністративної справи відкладено у зв'язку з неявкою без поважних причин особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Вважаємо за доцільне офіційному приводу для участі в адміністративному провадженні піддавати не лише фізичних осіб, але й законних представників юридичних осіб.

Стаття 268 КУпАП визначає **права особи**, яка притягається до адміністративної відповідальності. До них слід віднести: знайомство з усіма матеріалами справи; право давати пояснення; подавати докази; заявляти клопотання і відводи; користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця в галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи з моменту складення протокола про адміністративне правопорушення, а якщо фізична особа піддана адміністративному затриманню – з часу її затримання; користуватися іншими процесуальними правами згідно КУпАП (наприклад, виступати рідною мовою, користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження, оскаржувати постанову по справі).

Заслуговує уваги думка П.І. Кононова, В.Я. Кікота, І.Ш. Кілясханова про те, що особа, відносно якої здійснюється адміністративне провадження, має право: ставити питання для отримання на них відповіді у висновках експерта; відмовитися від підпису протоколу про адміністративне правопорушення; відмовитися від сплати адміністративного штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення; захищати свої інтереси будь-якими заходами і способами, які не протирічать закону [67, с. 453].

Особі, відносно якої порушено справу про адміністративне правопорушення, повинна бути надана можливість ознайомитись з протоколом про адміністративне правопорушення. Це надає їй право

2.4. Права і обов'язки особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, потерпілого та їх законних представників

давати пояснення, робити зауваження щодо його змісту. Зроблені з цього приводу зауваження оформляються письмово і додаються до протоколу.

Особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, надається право знайомитися з усіма процесуальними документами, складеними як за її участю, так і без неї (це можуть бути акти експертиз і освідувань). Зміст повноважень щодо ознайомлення з матеріалами адміністративної справи повинен охоплювати всі стадії адміністративного процесу [12, с. 270]. Разом з тим, при цьому можуть бути обмеження для ознайомлення з матеріалами справи, які мають конфіденційний зміст і в разі їх розголошення можуть завдати шкоди зацікавленій особі [34, с. 171].

До прав особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, слід віднести можливість давати особисті письмові та усні пояснення по суті адміністративної справи (окремих фактичних обставин справи). Слово «пояснення» можна тлумачити як усне чи письмове з'ясування у виправданні будь-чого [75, с. 409]. Наявність такого права для особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, можна розцінювати із декількох сторін. Перша сторона – пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є важливою адміністративно-процесуальною гарантією, що сприяє справедливому призначенню конкретного виду і розміру покарання чи навпаки, закриттю адміністративної справи, якщо особою в поясненні будуть викладені обставини, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення (ст. 247 КУпАП).

Друга сторона – особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право пояснити мотиви своєї поведінки, навести фактичні дані, що стануть джерелом додаткової інформації для органа (посадової особи), що уповноважені розглядати справу про адміністративне правопорушення.

Зміст пояснень особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, має наступні цілі:

а) спростувати наявність вчинених особою протиправних дій (бездії), за які вона може бути притягнена до адміністративної відповідальності;

б) звернути увагу органа (посадової особи), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, на

наявність обставин, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення (ст. 34 КУпАП).

В адміністративному законодавстві України відсутня заборона щодо кількості пояснень особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. На кожній стадії адміністративного провадження особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, може давати відповідні пояснення.

За даними статистики, в Україні щомісяця скоюється близько 15 тисяч адміністративних правопорушень [76]. Наявність такого масиву адміністративних правопорушень сприяє формалізованому підходу щодо фіксації пояснень особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, лише в протоколі про адміністративне правопорушення. Аналогічна практика має місце і в Російській Федерації, про що свідчать дослідження науковців цієї країни [77, с. 14, 124].

Слід зазначити, що змістовність і конкретність (деталізація) пояснень особи, відносно якої здійснюється провадження в справі про адміністративне правопорушення, мають значення доказів, що спростовують її протиправні дії (бездії) або вказують на обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення.

До предмету доказування відносяться всі обставини і факти, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи (ст. 251 КУпАП). Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подавати докази, що сприяють її захисту (ст. 268 КУпАП). Аналогічне закріплення цього права наведено в ст. 25.1 КпАП РФ. До елементів доказування слід віднести збирання, дослідження та оцінку доказів. В статті 252 КУпАП закріплена вимога про те, що: «Орган (посадова особа) оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю».

Результатами доказування, що спростовують вину чи пом'якшують обставини справи, зацікавлена також і особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, і завжди діє в своїх інтересах.

2.4. Права і обов'язки особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, потерпілого та їх законних представників

Слід звернути увагу на те, що визнання особою, відносно якої здійснюється провадження в справі, своєї вини, не може бути підставою для припинення збирання інформації, яка буде сприяти об'єктивному і повному розгляду справи. Процесуальне оформлення отриманої інформації є, на наш погляд, виключним правом органа (посадової особи), що уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Різновидом такого оформлення доказів у справі про адміністративні правопорушення можуть бути пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. За словами Є.В. Додіна, – «...документ є джерелом доказів в адміністративному процесі, є засобом збереження і передачі у встановленому законом порядку та формі інформації про суттєві обставини адміністративної справи, джерело якого відомо, а сама інформація може бути перевірена» [78, с. 147].

Наступним правом особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є право заявляти клопотання. Клопотання – це «...писана заява, прохання про щось, яку подають до офіційної установи» [79, с. 288, с.748].

Клопотання подаються у письмовій формі до органа (посадової особи), в провадженні яких знаходиться справа про адміністративне правопорушення. За своїм змістом клопотання повинні (за умови, якщо вони законні, справедливі і мають додаткові докази по справі) впливати на позитивне, в інтересах винуватої особи, рішення.

Клопотання є одним з найбільш розповсюджених засобів захисту прав і законних інтересів учасників адміністративного провадження. За своїм змістом вони можуть бути:

– клопотання про відкладення розгляду адміністративної справи;

– клопотання про вимагання додаткових матеріалів до адміністративної справи, яка розглядається, або про особу, що притягається до адміністративної відповідальності;

– клопотання про проведення експертизи, виклик експерта, про участь свідків, прокурора у розгляді справи про адміністративне правопорушення.

Правом заявляти клопотання згідно КУпАП наділені:

– потерпілий (має право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, оскаржувати постанову по справі про адміністративне правопорушення – ст. 269 КУпАП);

– законні представники (мають право знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; від імені особи, інтереси якої вони представляють, приносити скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу – ст. 270 КУпАП);

– захисник (має право знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; за дорученням особи, яка його запросила, від її імені подавати скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу, а також має інші права, передбачені законами України – ст. 271 КУпАП);

– експерт (має право знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета експертизи, заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для дачі висновку; з дозволу органу (посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, ставити особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілому, свідкам запитання, що стосуються предмета експертизи, бути присутнім при розгляді справи – ст. 273 КУпАП).

Вказані учасники адміністративного провадження можуть заявляти клопотання на різних його стадіях. Найбільш доцільним, на наш погляд, є заява про клопотання на етапі підготовчих дій суб'єктів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення. Труднощі при розгляді клопотань виникають під час безпосереднього розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Така ситуація може виникнути за умови якщо:

а) клопотання вимагає додаткових перевірочних дій (або збирання матеріалів), для проведення яких органу (посадовій особі) потрібний додатковий час, що призводить до відтермінування строку розгляду адміністративної справи;

б) клопотання має інформацію, перевірка якої вимагає в окремих випадках повернення адміністративної справи для додаткової перевірки з відкладенням строків її розгляду на невизначений термін.

Чинне адміністративне законодавство України у порівнянні з адміністративним законодавством Російської Федерації (ст. 4.5 КпАП РФ) не має нормативного закріплення строків розгляду клопотань, зміст яких вимагає додаткової перевірки.

2.4. Права і обов'язки особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, потерпілого та їх законних представників

Особа, відносно якої здійснюється провадження по справі про адміністративне правопорушення, повинна мати право заявляти відводи учасникам провадження, діяльність яких, на її думку, може бути незаконною, упередженою і необ'єктивною.

На сьогодні адміністративне законодавство України ще не має нормативного закріплення такого права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, хоча у цьому є потреба. Невирішеним до цього часу є питання самовідводу від участі в адміністративному процесі суб'єктів його провадження.

Підставами для таких клопотань можуть бути родинні зв'язки між посадовими особами, які здійснюють адміністративне провадження, службова залежність, відсутність фахової підготовки та інше.

Здійснення особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, права користуватися юридичною допомогою захисника, є однією з конституційних вимог захисту прав і свобод людини.

В якості захисника може бути адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання юридичної допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи (ст. 271 КУпАП).

Участь захисника в справі про адміністративне правопорушення розпочинається з моменту адміністративного затримання особи (ст. 261 КУпАП), а також на інших стадіях адміністративного процесу. Це буде сприяти реальному захисту особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. У захисника буде можливість здійснювати збір доказів на користь особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Така діяльність захисника має свої труднощі, тому що він не має примусових державно-владних повноважень.

Захист прав і законних інтересів особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, здійснюють також її законні представники. Законними представниками фізичної особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, або потерпілого, є неповнолітньою, або за своїм фізичним чи психологічним станом позбавленою можливості самостійно реалізувати своє право, згідно ст. 270 КУпАП, є законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники).

Законні представники особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, мають права і несуть обов'язки, передбачені статтями діючого КУпАП.

Цікавим для подальших досліджень, на наш погляд, є захист прав і законних інтересів юридичної особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, або яка є потерпілою. До законних представників юридичної особи ми пропонуємо віднести:

- керівника юридичної особи (генеральний директор, директор, керівник);
- інші особи, які визнані чинним вітчизняним законодавством представниками юридичної особи (президент, голова спостережної ради юридичної особи, члени спостережної ради юридичної особи).

Повноваження законного представника юридичної особи повинні бути підтвержені документами, що засвідчують його службове становище. Різновидом такого документа може бути довіреність.

На думку Д.М. Бахраха, Б.В. Россінського, Ю.М. Старілова, законним представникам юридичної особи повинна бути надана можливість ознайомитися з протоколом про адміністративне правопорушення. Вони мають право давати пояснення і робити зауваження щодо змісту протоколу, які заносяться до протоколу чи додаються до нього [73, с. 604].

До основних прав особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, слід віднести право оскаржувати дії органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Стаття 55 Конституції України гарантує право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Таким чином, держава гарантує захист прав, свобод і законних інтересів громадян не лише за умови їх законослухняної поведінки, але й у випадку притягнення особи до юридичної відповідальності. Предметом оскарження в межах провадження у справах про адміністративні правопорушення можуть бути дії і рішення суб'єктів, що мають адміністративно-юрисдикційні повноваження.

Стаття 287 КУпАП закріплює право оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим. Законодавець вказує на те, що поста-

2.4. Права і обов'язки особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, потерпілого та їх законних представників

нова районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про накладення адміністративного стягнення є остаточною і оскарженню в порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення не підлягає, за винятком випадків, передбачених законами України. Більш конкретне тлумачення вказаної адміністративно-правової норми свідчить, що така заборона відсутня на постанову по справі про адміністративне правопорушення, яку виніс орган (посадова особа).

Адміністративне законодавство України не передбачає чітких вимог щодо форми і змісту скарги особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, на постанову по справі. Слушною у даному випадку є Постанова Голови Верховного Суду України від 17 листопада 2005 року, про те, що неповнота дослідження обставин справи про порушення митних правил істотно вплинула на законність висновків суду і обґрунтованість судових рішень, що стало підставою для скасування останніх та призвело до подання низки скарг від осіб, які притягались до адміністративної відповідальності [72, с. 471-476].

За результатами розглянутої скарги на постанову по справі про адміністративне правопорушення органом (посадовою особою) виноситься одне із наступних рішень (ст. 293 КУпАП):

1) винесена постанова залишається без змін, а скарга або протест без задоволення;

2) винесена постанова скасовується, а справа надсилається на новий розгляд;

3) винесена постанова скасовується, а справа закривається;

4) змінюється вид і розмір покарання в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративні правопорушення, з тим, однак, щоб покарання не було посилено.

Особа, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, має право на отримання копії рішення, прийнятого по її скарзі. Реалізація даного права виникає за умови, коли особа, що притягається до адміністративної відповідальності, незадоволена рішенням по адміністративній справі внаслідок порушень, які мали місце під час провадження.

Стаття 295 КУпАП зобов'язує орган (посадову особу) надіслати копію рішення по скарзі або протесту на постанову по справі про адміністративне правопорушення протягом трьох днів

особі, щодо якої її винесено. В той же строк копія постанови надсилається потерпілому на його прохання. Про результати розгляду протесту повідомляється прокуророві.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право на отримання копії протоколу про правопорушення. Надання особі можливості ознайомлення зі змістом протоколу про адміністративне правопорушення, сприяє захисту її права на захист, на активну участь у провадженні справи про адміністративне правопорушення, на подання доказів по справі, на заяву скарг, клопотань та інших дій, які створюють можливості для прийняття об'єктивного і справедливого рішення по справі.

Оголошення постанови по справі про адміністративне правопорушення доводиться до особи негайно після розгляду справи (ст. 285 КУпАП).

Адміністративне законодавство Російської Федерації (ст. 28.2 КпАП РФ) не передбачає строків вручення або висилання копії постанови особі, щодо якої її винесено.

Стаття 285 КУпАП передбачає, що: «Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено». Аналогічний строк вручення або відсилання копії постанови здійснюється на адресу потерпілого за його проханням.

З метою запобігання адміністративним правопорушенням, які мають підвищену суспільну небезпеку і завдають шкоду громадському порядку і громадській безпеці, суд надсилає копію постанови відповідному підприємству, установі або організації для відома і органу внутрішніх справ для розгляду питання про заборону цій особі користуватися вогнепальною зброєю (ст. 285 КУпАП). Це стосується таких адміністративних правопорушень: стрільба з вогнепальної, холодної, металеві чи пневматичної зброї у населених пунктах та в невідведених для цього місцях або з порушенням установленого порядку (ст. 174 КУпАП); порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів (ст. 191 КУпАП).

Особа, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, має право виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження на всіх стадіях адміністративного процесу.

2.4. Права і обов'язки особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, потерпілого та їх законних представників

Стаття 10 Конституції України закріпила статус української мови в якості державної. Ця вимога є обов'язковою в діяльності органів (посадових осіб), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Одночасно в Україні гарантується використання російської мови, інших мов національних меншин України.

Якщо особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, або інші учасники провадження не володіють державною мовою, то орган (посадова особа), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, призначає перекладача (ст. 274 КУпАП).

Право бути присутнім при розгляді адміністративної справи має особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, під час прийняття органом (посадовою особою) рішення про розгляд справи. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, повинна бути завчасно повідомлена про місце (ст. 276 КУпАП) і час розгляду справи. Така вимога є обов'язковою для виконання органом (посадовою особою) при підготовці до розгляду справи про адміністративне правопорушення (пункт 3 ст. 278 КУпАП).

Розгляд справи в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, дає можливість більш повно і доказово дослідити обставини справи, дотримуючись принципів законності, рівності громадян перед законом (ст. 248 КУпАП), відкритого розгляду справи (ст. 249 КУпАП) та інших.

Разом з тим, адміністративне законодавство України закріпило положення про те, що в окремих випадках справа про адміністративне правопорушення може бути розглянута під час відсутності особи у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи, а також якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

Розглянуті права і обов'язки особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, потерпілого та їх законних представників гарантовані Конституцією України, закріплені адміністративним законодавством України. Виконання та дотримання прав і обов'язків учасниками адміністративного процесу є свідченням надійного захисту прав, свобод і інтересів громадян України, іноземців, осіб без громадянства. Для органів (посадових осіб) забезпечення цих прав і виконання

своїх обов'язків в якості повноважних суб'єктів адміністративного провадження є гарантією дотримання законності в цій сфері діяльності.

2.5. Права і обов'язки законного представника, свідка, експерта, перекладача, захисника як учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення

Провадження у справах про адміністративні правопорушення складається з процесуальних дій її учасників. Серед них є органи та особи, які сприяють здійсненню провадження, встановленню об'єктивної істини (експерти, свідки, спеціалісти). Одні з них (свідки) повідомляють інформацію про протиправні дії (бездії) органу (посадовій особі), що здійснюють провадження в справі про адміністративне правопорушення.

Інші (експерт) – потрібні для закріплення доказів та створення необхідних умов провадження у справі про адміністративне правопорушення (перекладач).

До групи учасників, які сприяють провадженню в справах про адміністративні правопорушення, слід віднести:

- законного представника (ст. 270 КУпАП);
- захисника (ст. 271 КУпАП);
- свідка (ст. 272 КУпАП);
- експерта (ст. 273 КУпАП);
- перекладача (ст. 274 КУпАП).

Адміністративне законодавство України, на відміну від КпАП РФ (ст. 25.7), не зараховує до учасників провадження понятого, залучаючи його лише до участі в особистому огляді і огляді речей осіб, підданих адміністративному затриманню (ст. 264 КУпАП).

1) Законний представник. В теорії права представництво розуміють як частину правових відносин, поява, розвиток і припинення яких здійснюються за участю особи (представника), що виступає від імені іншої особи, інтереси якої представник захищає згідно наданих йому повноважень [53, с. 111].

Особа, яка виступає в якості законного представника, повинна бути дорослою, фізично здоровою і дієздатною. Основне призначення законного представника в якості учасника адміністративного провадження – це надання юридичної допомоги потерпілому. Однією з умов захисту інтересів особи, яка притягається

до адміністративної відповідальності потерпілого є:

– особа, інтереси якої захищає законний представник, повинна бути неповнолітньою;

– фізичний або психічний стан особи, інтереси якої захищає законний представник, не дає їй можливості самостійно здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення.

Законними представниками фізичних осіб, які потребують правового захисту є їх батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники, Родинні зв'язки законних представників повинні бути засвідчені відповідними документами.

Батьками слід вважати чоловіка і жінку, які мають спільних дітей (кровний родинний зв'язок). Батьки особи, яка притягається до адміністративної відповідальності або є потерпілою, мають однакові права і обов'язки в якості законних представників. Вони мають право (ст. 270 КУпАП): знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; від імені особи, інтереси якої вони представляють, приносити скарги на рішення органа (посадової особи), який розглядає справу.

Усиновителі – це особи, які згідно рішення суду взяли в свою сім'ю на правах доньки або сина неповнолітніх дітей з метою їх виховання та створення для них належних умов проживання..

Згідно ст. 211 Сімейного кодексу України, усиновителями можуть бути: повнолітні і дієздатні особи; особи, старші за віком не менше, ніж на п'ятнадцять років від дитини, яку вони бажають усиновити.

Переваги на усиновлення дітей мають: сім'ї, в яких до прийняття судом рішення про усиновлення виховувалась дитина; громадянин, що є чоловіком матері дитини, яка усиновлюється; громадянка, що є дружиною чоловіка, дитина якого усиновлюється; громадяни, що усиновлюють декількох дітей, які між собою є братами і сестрами; громадяни, які є родичами дитини.

Опікуни і піклувальники – це особи, які згідно рішення органа опікунства і піклування або суду повинні доглядати за дітьми, які залишилися без батьківського піклування, а також представляють їх інтереси в якості учасника адміністративного провадження.

Адміністративне законодавство України не має закріпленого в нормах права інституту законних представників юридичної особи. Необхідність його введення покликана захищати законні права і інтереси юридичних осіб, що мають статус потерпілого від адміністративного правопорушення.

Так, ст. 25.4 КпАП РФ передбачає, що: «Захист прав і законних інтересів юридичної особи, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, або юридичної особи, яка є потерпілою, здійснюється їх законними представниками».

2) Захисник. Для надання юридичної допомоги особі, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, можна залучати захисника. В якості захисника до участі в провадженні справи про адміністративне правопорушення допускається адвокат або інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Стаття 271 КУпАП надає можливість захиснику та іншим особам, які за законом мають право на надання юридичної допомоги: знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; за дорученням особи, яка його запросила, від її імені подавати скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу.

Значно ширшими за змістом є професійні права адвоката (ст. 6 Закону України «Про адвокатуру»). При здійсненні професійної діяльності адвокат має право:

- представляти і захищати права і інтереси громадян і юридичних осіб за їх дорученням у всіх органах, підприємствах, установах та реорганізаціях, до компетенції яких входить вирішення відповідних питань;

- збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази в справах про адміністративні правопорушення;

- запитувати і отримувати документи або їх копії від підприємств, установ, організацій, об'єднань, а від громадян – за їх згодою;

- ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для виконання доручення документами і матеріалами, за винятком тих, таємниця яких охороняється законом;

- отримувати письмові висновки фахівців з питань, що потребують спеціальних знань;

- застосовувати науково-технічні засоби відповідно до чинного законодавства;

- бути присутнім при розгляді своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів і давати пояснення щодо суті клопотань і скарг.

3) Свідок. В якості свідка у справі про адміністративне правопорушення може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі які-будь обставини, що підлягають установленню по даній справі.

Статус цього учасника адміністративного провадження має ряд особливостей, які відрізняють свідка від інших учасників адміністративного процесу. Однією з особливостей є та, що свідок зобов'язаний на виклик органа (посадової особи), з'явитися в зазначений час, дати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому по справі і відповісти на поставлені запитання. Свідок має право:

- давати пояснення на державній мові або на мові, яка є для нього рідною;
- користуватися безкоштовною допомогою перекладача;
- не свідчити проти себе особисто, своїх рідних і близьких (батьків, дітей, усиновителів, рідних братів, сестер, онуків та інших родичів);
- робити зауваження щодо правильності внесення його пояснень в протокол.

Під час опитування неповнолітнього свідка обов'язково повинен бути присутнім педагог або психолог. При необхідності опитування неповнолітнього свідка здійснюється в присутності його законного представника.

Свідок зобов'язаний дати правдиві пояснення, повідомити все відоме йому по справі і відповісти на поставлені запитання. Свідок, згідно ст. 275 КУпАП, має право на відшкодування у встановленому порядку витрат, яких він зазнав у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

За особами, яких викликають як свідків, зберігається у встановленому порядку середній заробіток за місцем роботи за час його відсутності у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

4) Експерт. В якості експерта запрошується особа, що має спеціальні знання [6, с. 773] і призначається органом (посадовою особою), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення. Експерт зобов'язаний:

2.5. Права і обов'язки законного представника, свідка, експерта, перекладача, захисника як учасників провадження в справах про адміністративні правопорушення

– з'явитися на виклик органа (посадової особи) в провадженні якого знаходиться справа про адміністративне правопорушення і дати об'єктивний висновок у поставлених перед ним питаннях;

– приймати участь у проведенні дій, які вимагають спеціальних знань, з метою виявлення, закріплення та вилучення доказів, давати пояснення стосовно вчинених ним дій, що мають процесуальне значення;

– засвідчити своїм підписом факт скоєння (чи відсутності) протиправних дій та настання негативного результату.

Експерт має право:

– знайомитися з матеріалами справи про адміністративне правопорушення за умови, якщо вони стосуються доказової сторони його експертних дій;

– з дозволу органа (посадової особи), головуючого на засіданні колегіального органу, у провадженні яких знаходиться справа про адміністративне правопорушення, задавати питання учасникам провадження, що стосуються предмету доказування;

– заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для дачі висновку;

– бути присутнім при розгляді справи про адміністративне правопорушення.

Експерту відшкодовуються витрати, яких він зазнав у зв'язку з виконанням своїх обов'язків. Аналогічні права і обов'язки має експерт у Російській Федерації, який приймає участь в адміністративному провадженні – ст. 25.9 КпАП РФ [82, с. 531-533].

5) Перекладач. В якості перекладача може бути залучена незацікавлена у справі про адміністративне правопорушення особа, яка володіє необхідною для розгляду адміністративної справи мовою або навичками сурдоперекладу (розуміє знаки німих чи глухих людей).

Перекладач призначається органом (посадовою особою), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення. Він зобов'язаний з'явитися на виклик органа (посадової особи) і зробити повно і точно доручений йому переклад, засвідчивши його текст своїм підписом.

Розгляд прав і обов'язків учасників провадження, не зацікавлених у рішенні по справі про адміністративне правопорушення, буде неповним, якщо не будуть розглянуті обставини, наявність яких ви-

ключає їх участь в адміністративному провадженні. Так, до участі в провадженні у справі про адміністративне правопорушення в якості судді, члена колегіального органа (посадової особи) не залучаються:

– особи, які є родичами громадянина, відносно якого здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, а також потерпілого, законного представника фізичної чи юридичної особи, захисника;

– особи, які прямо чи опосередковано зацікавлені в позитивному для них вирішенні адміністративної справи.

Не допускаються до участі в провадженні справи про адміністративне правопорушення в якості захисника та законного представника:

– особи, які є представниками державних органів, що здійснюють контроль та нагляд за дотриманням правил, порушення яких стало підставою для порушення справи про адміністративне правопорушення;

– особи, які раніше виступали в якості інших учасників провадження по адміністративній справі (експерт, свідок, законний представник особи, яка притягається до адміністративної відповідальності).

В якості експерта, перекладача до участі в провадженні у справі про адміністративне правопорушення не залучаються за умови:

– якщо вказані особи знаходяться у родинних стосунках з особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; з потерпілим, їх законними представниками; захисником; прокурором; суддею, членом колегіального органу або посадовою особою, в провадженні яких знаходиться справа про адміністративне правопорушення;

– якщо вони раніше виступали в якості інших учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення;

– якщо є підстави вважати цих осіб прямо чи опосередковано зацікавленими в позитивному для них вирішенні адміністративної справи.

Підсумовуючи викладене, слід звернути увагу на наступне. Закріплення прав і обов'язків учасників адміністративного провадження, не зацікавлених в рішенні по справі, свідчить про належне забезпечення прав і свобод громадян, які потерпіли від адміністративного правопорушення. Однак невирішеними до цього часу залишаються питання захисту осіб, які є потерпілими від адміністративного пра-

2.5. Права і обов'язки законного представника, свідка, експерта, перекладача, захисника як учасників провадження в справах про адміністративні правопорушення

випорушення, які є експертами, перекладачами, захисниками, законними представниками.

Формальний підхід у забезпеченні їх безпеки створює негативну думку у суспільстві щодо допомоги та участі даної категорії суб'єктів в адміністративному процесі.

2.6. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення

Конституція України (ст. 29) закріплює право людини на свободу та особисту недоторканість. Реалізація вказаного права свідчить про те, що держава соціальну цінність людини повинна ставити на перше місце і відповідно, її захищати. Разом з тим, чинне адміністративне законодавство України з метою належного забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, надає можливість застосовувати обмеження до осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності. В цілому, заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення реалізуються з метою:

- припинення адміністративного правопорушення;
- встановлення особи правопорушника;
- складення протокола про адміністративне правопорушення за умови, якщо його складення неможливе на місці виявлення адміністративного проступку;
- забезпечення своєчасного і об'єктивного розгляду справи про адміністративне правопорушення;
- виконання прийнятого рішення по адміністративній справі.

Реалізація вказаної мети повинна здійснюватись на законних підставах посадовими особами, що мають відповідні повноваження, з дотриманням належних вимог процесуального оформлення дій, які забезпечують адміністративне провадження.

Заходи забезпечення адміністративного провадження за своїм змістом мають примусовий характер. Умовно їх можна поділити на наступні види:

а) заходи щодо обмеження особистих немайнових прав: доставлення; адміністративне затримання; привід; медичний огляд людини на стай сп'яніння; особистий огляд і огляд речей, транспортних засобів; тимчасова заборона діяльності;

б) заходи обмеження майнових прав: вилучення речей і документів; відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами; затримання транспортних засобів та заборона їх експлуатації.

До заходів обмеження особистих немайнових прав з метою належного забезпечення адміністративного провадження слід віднести:

1) Доставлення порушника (ст. 259 КУпАП).

Для фізичної особи вказана дія є примусовою. Підставою застосування для доставлення порушника є вчинення особою адміністративного правопорушення. Доставлення здійснюється з метою складення протокола про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення протиправних дій. Те, що вказаний захід забезпечення адміністративного провадження має примусовий характер, не викликає заперечень серед вчених і практиків. В той же час закріплення інституту доставлення в якості заходу забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення сприяє посиленню правових гарантій охорони прав фізичної особи, оскільки доставлення так само, як і адміністративне затримання, містить в собі примусові дії по відношенню до фізичної особи.

Перебування доставленої особи в громадському пункті з охорони громадського порядку не може тривати більше як одну годину.

Зміст ст. 259 КУпАП не має чітких пояснень стосовно того:

– чи слід застосовувати після доставлення порушника і складення протоколу про адміністративне правопорушення його обов'язкове затримання;

– за яких умов слід вважати фактичне затримання особи адміністративним затриманням. Вважаємо, що не можна «змішувати» фактичне затримання особи (це фізичне затримання без належного процесуального оформлення) з адміністративним затриманням, яке має адміністративно-правову регламентацію (ст. 261 КУпАП).

– чи слід вважати доставлену фізичну особу адміністративно затриманою ще і тому, що строк адміністративного затримання обчислюється з моменту доставлення порушника для складення протоколу, а особи, яка була в стані сп'яніння, – з часу її витвердження (ст. 263 КУпАП);

– доставлення порушника для складення протоколу про адміністративне правопорушення має примусовий зміст.

Наявність запропонованих пояснень сприяла б розумінню того, що доставлення порушника є самостійною, примусовою, персоніфікованою адміністративно - процесуальною дією. До цього часу залишається нез'ясованим правовий статус особи, яка перебуває в приміщенні, підрозділах, пунктах та в інших місцях, що визначені законодавцем у ст. 259 КУпАП.

Дискусійним залишається питання про те, з якого строку слід вважати доставлену фізичну особу затриманою, якщо її поміщення у спеціально відведене для цього приміщення не відбувається. Внаслідок цього доставлена особа, на наш погляд, не набуває статусу «адміністративно затриманої особи», а її перебування в приміщенні, куди вона доставлена, «не може тривати більше як одну годину, якщо не встановлено інше»(ст. 259 КУпАП).

Сам факт «перебування» доставленої особи в приміщенні не може мати примусового змісту, таке перебування може бути добровільним, що свідчить про забезпечення процесу доставлення особи з метою складення протоколу про адміністративне правопорушення.

Можна зробити висновок про те, що основне призначення доставлення сприяє забезпеченню адміністративного провадження, а також припиняє всі можливості порушника для продовження протиправних дій.

Якщо складення протоколу є обов'язковим, то доставлення порушника можна здійснити лише у чітко визначені законодавцем місця:

- в орган поліції;
- в підрозділ Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;
- до органу Державної прикордонної служби України;
- до органів Служби безпеки України;
- в приміщення виконавчого органу сільської, селищної ради;
- в службове приміщення воєнізованої охорони;
- в штаб громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону;
- в громадський пункт охорони громадського порядку.

Право на доставлення правопорушника у вказані місця для складення протоколу про адміністративне правопорушення виникає за наступних умов:

- при виявленні адміністративних правопорушень, справи про які розглядають посадові особи органів поліції;
- при виявленні адміністративних правопорушень, протоколи по яких складають посадові особи органів поліції;
- при виявленні будь-яких адміністративних правопорушень посадовими особами, які мають повноваження складати протоколи про адміністративні правопорушення.

Аналогічною є вимога законодавця щодо посадових осіб, які можуть доставляти правопорушників у визначені законом місця з метою складення протоколу про адміністративне правопорушення. До цих посадових осіб слід віднести:

- 1) працівників поліції;
- 2) військовослужбовців Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;
- 3) військовослужбовців чи працівників Державної прикордонної служби України;
- 4) військовослужбовців Національної гвардії України (Закон України «Про Національну гвардію України» [83];
- 5) працівників органів Служби безпеки України;
- 6) уповноважених осіб, які відповідають за: а) охорону порядку і безпеку руху, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті; б) дотримання правил пожежної безпеки, санітарно гігієнічних і санітарно-протиепідеміологічних правил на транспорті;
- 7) працівників державної лісової охорони (лісової охорони – в лісах колективних сільськогосподарських підприємств);
- 8) працівників, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони;
- 9) працівників, які здійснюють державний контроль за охороною і використанням тваринного світу;
- 10) працівників служб охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- 11) працівників воєнізованої охорони;
- 12) членів громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону;
- 13) громадських інспекторів охорони природи;
- 14) громадських мисливських інспекторів;
- 15) громадських інспекторів органів рибоохорони;
- 16) громадських лісових інспекторів.

Загальним висновком стосовно доставлення правопорушника може бути теза про те, що право доставлення тісно пов'язане з правом складання протоколу про адміністративне правопорушення.

2) Адміністративне затримання (ст. 261 КУпАП).

Як один із заходів адміністративного процесуального забезпечення адміністративне затримання необхідне для припинення

скоєння адміністративного проступку порушником і притягнення його до адміністративної відповідальності.

Незаконні дії уповноважених посадових осіб під час адміністративного затримання громадян, порушення термінів перебування їх під вартою, а потім притягнення до адміністративної відповідальності призводить до протиправного обмеження їх прав, свобод і законних інтересів, що є порушенням законності.

Серед вчених-адміністративістів до цього часу відсутня єдина думка стосовно поняття, сутності і призначення адміністративного затримання. Одні з них вважають, що адміністративне затримання і доставлення порушника є різними процесуальними діями [84, с. 8, с. 12-15]. Інша група вчених вважала, що адміністративне затримання і доставлення є нерозривно зв'язаними між собою діями, що мають спільну мету [85, с. 52-53].

Автори підручника «Адміністративне право України» за загальною редакцією академіка С.В. Ківалова (видання 2003 року) вважають, що під адміністративним затриманням слід розуміти тимчасове позбавлення громадянина волі, яке застосовується не як засіб покарання, а сприяє своєчасному і правильному розгляду справи про адміністративний проступок [86, с. 212].

Слід зазначити, що початком адміністративного затримання є фізичне затримання правопорушника як на місці вчинення останнім протиправних дій, так і після їх вчинення. Тому під адміністративним затриманням слід розуміти наступні дії:

а) фізичне затримання особи уповноваженими на це посадовими особами та іншими учасниками охорони громадського порядку (ст. 262 КУпАП);

б) доставлення затриманого громадянина в приміщення відповідного органу (ст. 259 КУпАП);

в) знаходження затриманої особи в приміщенні згідно строків затримання (ст. 263 КУпАП) або до прийняття рішення про накладення адміністративного покарання чи до моменту звільнення особи.

Аргументом на користь того, що адміністративне затримання і доставлення порушника (підозрюваного) є різними за змістом процесуальними діями, є те, що строк адміністративного затримання обчислюється з моменту доставлення порушника для складання протокола, а особи, яка була в стані сп'яніння, – з часу її витвердження (ст. 263 КУпАП).

Спрощеною, на наш погляд, є нормативна конструкція поняття адміністративного затримання, передбачена статтею 261 КУпАП. Мова йде про наступне:

1) про адміністративне затримання складається протокол;
2) протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим;

3) про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган. Додатковим елементом вказаної конструкції повинні бути:

– визначення короткострокового терміну адміністративного затримання;

– посилення на те, що адміністративне затримання є обмеженням свободи особи;

– обмеження свободи застосовується лише до фізичних осіб;

– адміністративне затримання є виключним запобіжним заходом примусу;

– здійснення адміністративного затримання сприяє належному забезпеченню об'єктивного і своєчасного розгляду справи про адміністративне правопорушення та виконанню постанови по справі про адміністративне правопорушення;

– дані про те, що затримана особа утримується у спеціально відведеному для цього місці, яке вона не може самовільно залишити.

Звертаємо увагу на вимоги щодо складання протоколу про адміністративне затримання та оформлення матеріалів.

Протокол про адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, складається відповідно до ст. 261 КУпАП. Протокол про адміністративне затримання складається на спеціальному бланку, виготовленому друкарським способом, на якому проставлено відповідні серія і номер. Усі реквізити протоколу про адміністративне затримання заповнюються розбірливим почерком. Не допускається закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу про адміністративне затримання, а також унесення додаткових записів після того, як протокол про адміністративне затримання підписано особою, щодо якої його складено.

У протоколі про адміністративне затримання зазначаються:

– дата і місце його складання (число, місяць, рік, назва населеного пункту);

– посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол (спеціальне звання, прізвище, ім'я, по батькові);

– відомості про особу затриманого (прізвище, ім'я та по батькові (без скорочення), число, місяць, рік народження, фактичне місце проживання);

– час і мотиви затримання (зазначаються найменування органу, установи куди доставлено особу, яка скоїла адміністративне правопорушення; його місцезнаходження; число, місяць, рік, а також час доставляння; частина статті та стаття КУпАП, якими передбачена адміністративна відповідальність особи за вчинене адміністративне правопорушення, а також мотиви затримання (припинення адміністративного правопорушення; інші заходи впливу; складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим; забезпечення своєчасного і правильного розгляду справи)).

Під час складання протоколу про адміністративне затримання посадова особа, що здійснює адміністративне затримання, роз'яснює особі, яка вчинила адміністративне правопорушення, її права, передбачені статтями 55, 56, 59, 63 Конституції України та ст. 268 КУпАП.

Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», п. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» надається безоплатна правова допомога (послуга) під час складання протоколу про адміністративне затримання особі, яка вчинила адміністративне правопорушення, роз'яснюється її право на отримання вторинної правової допомоги.

Протокол про адміністративне затримання підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмови затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

Відповідно до ч. 2 ст. 261 КУпАП про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган.

Про це в протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис, зазначаються число, місяць, рік та час, кого повідомлено і в який спосіб.

За неможливості поінформувати родичів та в разі відмови затриманої особи надати інформацію для їх повідомлення про це ро-

биться відповідний запис затриманої особи та посадової особи, яка склала протокол про адміністративне затримання, із зазначенням поважних причин.

Про затримання неповнолітнього обов'язково повідомляють його батьків або осіб, які їх замінюють. У протоколі про адміністративне затримання зазначається час, дата повідомлення, кого повідомлено і в який спосіб.

Відповідно до ч. 1 ст. 263 КУпАП адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більше ніж три години.

Відповідно до ч. 3 ст. 263 КУпАП осіб, які порушили правила обігу наркотичних і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складання протоколу, ав необхідних випадках для встановлення особи, прооведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження – до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Перед поміщенням до кімнати для затриманих та доставлених у службовому приміщенні, куди доставлено особу, яка вчинила адміністративне правопорушення, відповідно до ст. 264 КУпАП уповноваженою на те посадовою особою однієї статі з оглядуваним і в присутності двох понятих тієї самої статі проводиться особистий огляд і огляд речей.

Огляд речей, ручної кладі та інших предметів здійснюється у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є.

Огляд речей може проводитися уповноваженими на те посадовими особами при вчиненні затриманим адміністративного правопорушення.

Про проведення особистого огляд й огляду речей складається протокол або про це робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення чи в протоколі про адміністративне затримання, де зазначаються:

- прізвища, імена та по батькові, місця проживання двох понятих;
- перелік речей, що оглядаються, та предметів одягу, що знаходяться на особі на час її затримання;
- відомості щодо наявності або відсутності у затриманої особи тілесних ушкоджень. Якщо виявлено тілесні ушкодження (синці, по-

дряпини, різані рани тощо), потрібно зазначити, на яких саме частинах тіла вони є.

У випадку, коли затриманий потребує медичної допомоги, у протоколі зазначаються час її надання, номер бригади швидкої медичної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, до якого закладу охорони здоров'я направлено затриманого.

При надходенні від затриманої особи під час проведення особистого огляду, огляду речей скарг чи зауважень у протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис із зазначенням їх суті.

Проведення особистого огляду й огляду речей із зазначенням у протоколі про адміністративне затримання засвідчується підписами уповноваженої особи, яка робила огляд, затриманої особи і понятих.

Коли затриману особу звільнено з місця її перебування, в протоколі про адміністративне затримання зазначаються:

- дата і час звільнення затриманої особи;
- речі, предмети або документи, які повернуто їй при звільненні;
- за наявності зауважень та скарг на дії працівників ОВС робиться відповідний запис із зазначенням їх суті.

Згідно зі ст. 265 КУпАП речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються уповноваженими на це посадовими особами. У протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис, які саме речі, предмети, документи вилучено в затриманого, зазначаються їх індивідуальні ознаки, номери, місце та обставини їх виявлення.

Приймаючи до уваги викладене, під **адміністративним затриманням** слід розуміти – короткотривале обмеження свободи фізичної особи, яке буде сприяти припиненню її протиправних дій (чи зникненню з місця події), своєчасному і об'єктивному розгляду адміністративної справи, прийняття по ній рішення та його виконання.

Адміністративне затримання порушників (фізичних осіб), які вчинили адміністративні правопорушення, згідно ст. 262 КУпАП може провадитися лише органами (посадовими особами), уповноваженими на те законами України. До них слід віднести: 1) органи Національної гвардії; 2) органи прикордонної служби; 3) старші у місцях розташування об'єкта, що охороняється, посадові особи

воєнізованої охорони; 4) посадові особи Військової служби правопорядку Збройних Сил України; 5) органи Служби безпеки України.

Аналіз адміністративного законодавства України стосовно забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення не дає чіткого уявлення щодо підстав застосування адміністративного затримання.

Традиційно підставою застосування адміністративного затримання прийнято вважати вчинення адміністративного правопорушення. Орієнтування органів (посадових осіб) на здійснення адміністративного затримання лише за фактом вчинення адміністративного правопорушення не завжди є доцільним з декількох причин. Так, здійснення адміністративного затримання не завжди передбачає встановлення юридичного складу адміністративного правопорушення. Факт вчинення особою адміністративного правопорушення не завжди є очевидним і достовірним. Адміністративне затримання особи за цих обставин здійснюється на підставі пояснень потерпілого та свідків протиправних дій. Підозра щодо протиправних дій затриманої особи вимагає з'ясування фактичних обставин справи і дотримання при цьому принципу презумпції невинуватості особи, починаючи з моменту її затримання.

Завершуючи розгляд адміністративного затримання особи як різновиду примусу, за допомогою якого забезпечується провадження у справі про адміністративне правопорушення, слід звернути увагу на випадки, за яких адміністративне затримання **не дозволяється**:

а) при малозначності вчиненого адміністративного правопорушення, а також за наявної реальної можливості його припинення шляхом виконання порушником вимог про припинення дій (ст. 22 КУпАП);

б) при наявності можливості на місці вчинення адміністративного правопорушення встановити особу порушника, обставини вчинення протиправних дій та скласти протокол про адміністративне правопорушення;

в) при наявності підстав для призначення адміністративного покарання у вигляді попередження, адміністративного штрафу або усного зауваження.

3) Привід (ст. 268 КУпАП).

Юридична природа і зміст адміністративного приводу не мають цілісного нормативно-правового закріплення. Стаття 11 Закону

України «Про Національну поліцію» передбачає право працівників поліції на виклик громадян та посадових осіб у справах про правопорушення та у зв'язку з матеріалами, що перебувають у їх провадженні [31].

Існуючі точки зору щодо приводу, починаючи з минулого століття, не створили повної уяви про цей різновид примусового заходу.

На думку Ю.С. Рябова, доцільним є об'єднання приводу з офіційним застереженням в одну групу, використовуючи для цього критерій шкідливих для суспільства наслідків, яким можна запобігти (припинити) завдяки приводу [88, с. 55-58].

А.П. Ключніченко, А.В. Самійленко, В.Л. Зеленько вважали, що привід об'єднує в собі затримання і доставлення [89, с. 46].

А.П. Коренєв, О.М. Бандурка пояснення приводу бачать у застосуванні його в якості міри припинення певних дій особи, відносно якої він застосовується [90, с. 223-228, с.10].

А.В. Серьогін вважає, що сутність приводу полягає лише у виклику особи до органу міліції за допомогою повістки [91, с.11].

А.П. Чабан під приводом розуміє примусове доставлення особи в орган внутрішніх справ з вилученням її з місця перебування, застосовуючи при цьому психічне або фізичне спонукання [92, с.77].

Наведені точки зору вчених на протязі тривалого часу є дискусійними з декількох причин. Слід зазначити, що привід, як і інші заходи адміністративного примусу, має запобіжну функцію. Особливістю приводу є те, що його призначення полягає у забезпеченні провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Зведення розуміння приводу лише до виклику в орган національної поліції або в інший орган до посадової особи, яка уповноважена розглядати справи про адміністративні правопорушення, є помилковим з наступних причин:

– не можна застосовувати привід до особи, якій невідомо про її явку за викликом до органу (посадової особи), що уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення;

– привід не можна застосовувати до особи, яка не ухиляється від явки за викликом до органу (посадової особи), що уповноважена розглядати справи про адміністративні правопорушення;

– слід мати на увазі, що виклик (запрошення) особи прибути до органу (посадової особи) є лише діями, що забезпечують виконання привіду.

Вказані причини не охоплюють всього розмаїття у поясненні сутності і мети привіду. Доцільно лише запропонувати, що під **приводом в якості міри забезпечення адміністративного провадження** слід розуміти примусове доставлення особи, що ухиляється без поважної причини після отримання нею повідомлення про явку, до органу (посадової особи) для проведення відповідних процесуальних дій.

Стаття 268 КУпАП передбачає обов'язкову присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Якщо вказана особа ухиляється від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді, цю особу може бути органом внутрішніх справ (міліцією) піддано привіду.

Привід особи, яка притягається до адміністративної відповідальності вчиняється, при розгляді наступних справ про адміністративні правопорушення:

- дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП);
- порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, а також користування радіочастотним ресурсом України (ст. 146 КУпАП);
- торгівля з рук у невстановлених місцях (ст. 160 КУпАП);
- дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП);
- розпивання спиртних напоїв у громадських місцях і поява в громадських місцях у п'яному вигляді (ч. 3 ст. 178 КУпАП);
- злісна непокора законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовців (ст. 185 КУпАП);
- порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій (ст. 185-1 КУпАП);
- прояв неповаги до суду (ст. 185-3 КУпАП);
- публічні заклики до невиконання вимог працівника міліції чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (ст. 185-7 КУпАП);
- порушення правил адміністративного нагляду (ст. 187 КУпАП).

4) Медичний огляд особи на стан сп'яніння (ст. 266 КУпАП).

Проведення медичного огляду особи на стан сп'яніння сприяє активній її участі в адміністративному провадженні, отриманні від неї об'єктивної інформації по суті адміністративної справи.

Підставою проведення медичного огляду особи на стан сп'яніння є її неадекватна поведінка, яка заважає отриманню необхідної інформації та належному забезпеченню адміністративного провадження. В першу чергу, це стосується фізичного і психологічного стану особи.

Медичний огляд особи на стан сп'яніння проводиться спеціалістом, який правомочний давати відповідний висновок [93, с. 233].

На наш погляд, медичний огляд особи повинен стосуватися і обстеження її на предмет виявлення наркотичного сп'яніння, яке широко розповсюджено серед населення, переважно молодого віку. За даними, наведеними в газеті «2000», – «В Україні за 18 років рівень наркотизації збільшився у 8 разів. За останній рік кількість наркоманів збільшилась у 2 рази. За офіційною статистикою, в нашій країні 300 тис. наркозалежних (вік більшості з них – 15-17 років). Для отримання реальної картини офіційні цифри необхідно помножити на 10» [94, с. 8]. До особи, яка ухиляється від медичного огляду чи медичного обстеження, можна застосовувати адміністративне покарання у вигляді штрафу (ст. 44-1 КУпАП).

За результатами медичного огляду особи на стан сп'яніння (алкогольного або наркотичного) складається акт медичного обстеження, який долучається до матеріалів адміністративної справи.

5) Особистий огляд і огляд речей та транспортних засобів (ст. 264 КУпАП).

Дотримання законності під час проведення особистого огляду і огляду речей та транспортних засобів є однією з умов належного забезпечення провадження у справі про адміністративне правопорушення. Вказані дії є самостійними різновидами заходів адміністративного примусу. Їх самостійність передбачена ст. 265 КУпАП.

За своїм призначенням особистий огляд є заходом адміністративного попередження і може виконуватися окремо, без інших заходів адміністративного примусу [95, с. 113]. Огляд речей і транспортних засобів може застосовуватися у зв'язку з підозрою

вчинення протиправних дій: перевезення зброї без належного дозволу, наркотичних речовин та інше. Тому огляд речей і транспортних засобів може проводитися комплексно у поєднанні з особистим оглядом. Фіксація вказаних дій оформляється протоколом огляду та внесенням відповідних записів до протоколу про адміністративне правопорушення [96].

Слід звернути увагу на те, що до порушення законності призводить різне тлумачення понять особистого огляду і огляду речей. Згідно ст. 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова. Однак практика опублікування актів найвищих органів державної влади і управління України здійснюється українською та російською мовами. Це створює труднощі у розумінні текстів законів та правильному їх застосуванні.

Прикладом цього є російські терміни «осмотр» і «досмотр» різні за значенням, змістом і процедурою застосування у порівнянні з терміном «огляд» (особистих речей, транспортних засобів) українською мовою.

Відсутність єдиного нормативно-правового тлумачення терміну «огляд» призводить до зловживань під час застосування вказаного заходу адміністративного примусу. Існує велика кількість різновидів огляду: огляд експертний; медичний огляд; митний огляд; огляд місця події; слідчий огляд; оперативний огляд; огляд трупа; огляд предметів, документів, тварин, місцевості і приміщень, які не є місцем події. Звичайно, що це різні за змістом і призначенням процесуальні дії, але тлумачення і застосування терміна «огляд» повинно бути єдиним.

На сьогодні очевидно є неповнота змісту ст. 264 КУпАП в тій частині, що в ній не передбачено огляд приміщень, територій, а також речей і документів, які там знаходяться і належать юридичній особі чи приватному підприємцю.

Доцільним є поділ заходів забезпечення адміністративного провадження під час здійснення особистого огляду і огляду речей на дві групи:

- 1) особистий огляд і огляд речей та транспортних засобів, які належать фізичній особі;
- 2) огляд речей, транспортних засобів, приміщень, територій, які належать юридичній особі або приватному підприємцю.

До першої групи слід включити такі дії, коли огляд речей, транспортних засобів, що належать фізичній особі, здійснюється без

порушення їх конструктивної цілісності з метою виявлення знарядь, інструментів або предметів посягання.

Особистий огляд фізичної особи проводиться уповноваженою на те особою однієї статі з оглядуваним і в присутності двох понятих тієї ж статі (ст. 264 КУпАП).

Огляд речей, ручної кладі, багажу, знарядь полювання і лову риби, добутої продукції, транспортних засобів та інших предметів здійснюється, як правило, у присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети може бути піддано оглядові з участю двох понятих під час відсутності власника (володільця). В даному випадку доцільним є застосування фотографування, проведення відеозаписів та інших засобів фіксації, що можуть бути доказами у справі про адміністративне правопорушення.

До другої групи слід віднести огляд приміщень, територій, транспортних засобів і особистих речей, які належать юридичній особі або приватному підприємцю. Даний огляд мають право здійснювати посадові особи органів внутрішніх справ, а також інші посадові особи, уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення (ст. 255 КУпАП).

Під час проведення огляду обов'язкова присутність представника юридичної особи чи приватного підприємця і два понятіих. В разі необхідності можуть застосовуватися технічні засоби фіксування доказів, які належним чином оформляються і додаються до протоколу про адміністративне правопорушення.

Про огляд складається встановленого зразка протокол, в якому вказуються всі учасники огляду, проведені процесуальні дії та вимоги, передбачені чинним адміністративним законодавством. Копія протоколу про огляд приміщень, території, транспортних засобів і особистих речей, які належать юридичній особі або приватному підприємцю, вручається законному представнику юридичної особи або приватному підприємцю.

Слід звернути увагу, що розглянута нами друга група огляду не знайшла свого закріплення в ст. 264 КУпАП, хоча практика забезпечення адміністративного провадження стосовно огляду приміщень, територій, транспортних засобів і речей юридичної особи або приватного підприємця повинна бути такою.

До заходів обмеження майнових прав з метою належного забезпечення адміністративного провадження слід віднести: 1) вилу-

чення речей і документів; 2) відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами; 3) затримання транспортних засобів та заборона їх експлуатації.

1) Вилучення речей і документів (ст. 265 КУпАП).

Вилучення речей і документів у фізичної та юридичної особи або приватного підприємця стосується тих речей і документів, що є знаряддями або безпосереднім об'єктом правопорушення. Вказані речі і документи вилучаються:

– посадовими особами органів державної контрольно-ревізійної служби в Україні (ст. 234-1 КУпАП);

– посадовими особами органів доходів і зборів в Україні (ст. 234-2 КУпАП);

– посадовими особами органів виконавчої влади у справі захисту прав споживачів (ст. 244-4 КУпАП);

– посадовими особами, правомочними здійснювати адміністративне затримання (ст. 262 КУпАП);

– посадовими особами, уповноваженими проводити особистий огляд і огляд речей (ст. 264 КУпАП).

При скоєнні адміністративного правопорушення, за яке передбачено адміністративне покарання у вигляді позбавлення спеціального права, наданого громадянину, а саме – права керування транспортними засобами, права полювання (ст. 30 КУпАП), у порушника вилучається посвідчення встановленого зразка.

В разі вилучення посвідчення водія автомобіля, посвідчення тракториста (машиніста), посвідчення судноводія, посвідчення пілота, цим особам видається тимчасовий дозвіл на керування транспортними засобами до вступлення в законну силу рішення по справі про адміністративне правопорушення.

В разі необхідності при вилученні речей і документів застосовується фотографування, відеозапис та інші засоби фіксації речових доказів. Про застосування технічних засобів фіксації речових доказів робиться відмітка в протоколі вилучення речей і документів. Аналогічні відмітки вчиняються при вилученні посвідчення, яке дає право на керування транспортними засобами.

В протокол про вилучення речей і документів вносяться дані про вид і реквізити вилучених документів, про вид і кількість вилучених речей, в тому числі про тип, марку, модель, калібр, серію, номер та інші ідентифікаційні ознаки зброї, про вид і кількість боєприпасів.

Вилучені речі, які швидко псуються, підлягають реалізації через відповідні організації, а в разі неможливості їх реалізації – знищуються, про що складається встановленої форми акт знищення.

Адміністративним законодавством України при вилученні речей і документів передбачено:

– зберігання речей і документів до розгляду справи про адміністративне правопорушення;

– конфіскація речей і документів після розгляду справи про адміністративне правопорушення та прийняття по ній рішення;

– повернення речей і документів їх власнику;

– знищення речей і документів володільця в установленому порядку (алкогольні напої, наркотичні речовини, фальшивий паспорт та інше);

– реалізація речей при застосуванні адміністративного покарання у вигляді оплатного вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення (ст. 28 КУпАП);

– підлягають поверненню речі і документи їх законному володільцеві, якщо він відомий (орден, медаль, нагрудний знак, відзнаки Президента України та інше).

Слід звернути увагу на те, що вилучені речі повинні бути оцінені відповідними спеціалістами (експертами), індивідуально або комісійно зі складенням висновку встановленої форми. Так, підлягають оцінці вилучені речі за умови:

– адміністративно-правова норма передбачає відповідальність за конкретне адміністративне правопорушення у вигляді адміністративного штрафу, який не перевищує вартості вилученої речі;

– вилучені речі швидко псуються і вимагають негайної їх реалізації або знищення;

– речі і предмети заборонені в обігу і не підлягають реалізації, а їх подальше використання є можливим і необхідним для економіки України.

2) Відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими маломірними суднами (ст. 266 КУпАП).

Вказані дії зі сторони посадових осіб мають місце, якщо у них є достатні підстави вважати, що водії транспортних засобів, річкових і маломірних суден перебувають у стані сп'яніння або порушують встановлені правила користування транспортними засобами.

Відсторонення водіїв транспортних засобів може здійснюватися у випадках:

– порушення водіями правил експлуатації транспортних засобів, правил користування ременями безпеки або мотошоломами (ст. 121 КУпАП);

– перевищення водіями транспортних засобів швидкості руху, невиконання сигналів регулювання дорожнього руху, порушення правил перевезення людей та інших правил дорожнього руху (ст.122 КУпАП);

– невиконання водіями вимог про зупинку, залишення місця дорожньо - транспортної пригоди (ст.122-2 КУпАП);

– порушення водіями транспортних засобів правил переїзду залізничних переїздів (ст.123 КУпАП);

– порушення водіями правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажів, шляхів, шляхових споруд чи іншого майна (ст.124 КУпАП);

– керування транспортними засобами особами, які не мають права керування, або водіями, які не мають при собі чи не пред'явили для перевірки відповідних документів (ст. 126 КУпАП);

– керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані сп'яніння (ст.130 КУпАП).

Про відсторонення водіїв від керування транспортними засобами складається протокол встановленого зразка, копія якого вручається особі, стосовно якої вжито даний захід забезпечення провадження у справі про адміністративне правопорушення.

3) Затримання транспортних засобів та заборона їх експлуатації.

Згідно Закону України «Про Національну поліцію» працівники поліції мають право зупиняти транспортні засоби в разі порушення правил дорожнього руху, наявних ознак, які свідчать про технічну несправність транспорту або забруднення ним навколишнього середовища, а також при наявності даних про те, що він застосовується з протиправною метою. Якщо технічний стан транспортного засобу, його зовнішній вигляд або укладення багажу не відповідають встановленим вимогам, а поведінка або зовнішній вигляд водія, пасажирів транспорту, вантажу вказують на їх причетність до дорожньо-транспортної пригоди.

Після затримання порушника за вчинені протиправні дії, що призвели до порушення правил користування засобами транспорту, правил щодо охорони порядку і безпеки руху, порушник разом з його транспортним засобом може бути доставлений уповноваженою на те особою в міліцію, якщо у нього немає документів, що посвідчують особу, і немає свідків, які б могли повідомити необхідні дані про нього (ст.259 КУпАП).

Повинна бути виконана вимога щодо доставлення порушника в можливо короткий строк. Строки затримання транспортних засобів разом з порушником передбачені ст. 263 КУпАП, хоча є й інші строки їх затримання, коли це пов'язано з арештом транспортних засобів.

Заборона експлуатації транспортних засобів супроводжується вилученням номерних знаків до з'ясування та усунення причин такої заборони. До причин заборони експлуатації транспортних засобів слід віднести:

- порушення правил, які забезпечують безпеку життя і здоров'я громадян, збереження майна, охорону навколишнього природного середовища;

- порушення правил і норм експлуатації тракторів, самохідних, дорожно-будівельних та інших машин, причепів до них та обладнання;

- керування транспортним засобом, який не пройшов державного технічного огляду;

- порушення правил встановлення на транспортних засобах обладнання для подачі спеціальних світлових та звукових сигналів або незаконне нанесення спеціальних кольорово-графічних схем автомобілів оперативних служб;

- керування транспортним засобом з несправною гальмівною системою (за винятком стояночного гальма);

- керування транспортними засобами, на передній частині яких встановлено світлові пристрої з вогнями червоного кольору, а також світлове обладнання, колір і режим роботи якого не відповідає вимогам Правил дорожнього руху;

- керування транспортним засобом, на якому без відповідного дозволу встановлено обладнання для подачі спеціальних світлових або звукових сигналів (за винятком охоронної сигналізації);

– використання під час руху транспортних засобів обладнання для подачі спеціальних світлових або звукових сигналів (за винятком охоронної сигналізації), встановлених без відповідного дозволу;

– керування транспортним засобом, на зовнішній поверхні якого незаконно нанесені кольорові графічні схеми автомобілів спеціальних служб.

Про затримання транспортних засобів з вказаних причин особою, що уповноважена складати протокол про адміністративне правопорушення, здійснюється в протоколі відповідний запис про заборону експлуатації транспортного засобу.

Реалізація заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення може бути ефективною за умови дотримання органами (посадовими особами) та іншими учасниками адміністративного процесу вимог адміністративно-процесуального законодавства України.

Завдання до розділу 2

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає відмінність між заходами забезпечення адміністративного провадження, що мають обмеження особистого немайнового зміст, і заходами обмеження майнових прав?
2. Які уточнення нормативного змісту слід внести до змісту ст. 261 КУпАП?
3. Зробіть аналіз положень, закріплених у понятті – адміністративне затримання.
4. Які органи (посадові особи) мають право здійснювати адміністративне затримання?
5. В чому полягає відмінність між привідом і офіційним застереженням?
6. Чим відрізняється особистий огляд від огляду речей особи, яка є адміністративно затриманою?

Теми для рефератів

1. Учасники розгляду справ про адміністративні правопорушення (поняття, процесуальний статус).
2. Поняття, види гарантій процесуальної діяльності учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення.
3. Принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Задачі для самостійного вирішення

Задача № 1. Голова сільської ради Н. самостійно прийняв до розгляду адміністративну справу про притягнення громадянина К. до відповідальності за ст. 45 КУпАП.

Проаналізуйте дії голови сільської ради.

Задача № 2. Адміністративну справу громадянки Б., яка притягалась до адміністративної відповідальності за ст. 185-7 КУпАП суддя В. розглянув одноособово без присутності громадянки Б.

Охарактеризуйте дії судді В.

Задача № 3. Начальник районного відділу поліції С. дав усну вказівку дільничому інспектору міліції М. на примусове доставлення

свідка О., який ухиляється від явки на засідання суду до райвідділу поліції, де черговий склав на нього адміністративний протокол про правопорушення, вчинене за ст. 185-3 КУпАП.

Охарактеризуйте дії начальника РВ поліції.

РОЗДІЛ 3 ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДВІДОМЧОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПО- РУШЕННЯ

3.1. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення

Діяльність органів державної влади і управління є підпорядкованою. Ця підпорядкованість визначається Конституцією України, що утворює відповідний характер відносин та впливає на стосунки між суб'єктами цих відносин [97, с. 804].

В науці адміністративного права були неодноразові спроби стосовно класифікації суб'єктів, уповноважених розглядати справи про адміністративні проступки. Існує досить великий перелік критеріїв для утворення даної класифікації. До останніх необхідно зарахувати з'ясування і визначення закономірностей розвитку об'єктів, які класифікуються, вивчення зв'язків між ними для здійснення узагальнених висновків і прийняття відповідних рішень [98, с. 4-5].

Для визначення підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення вказані критерії враховані у чинному КУпАП. Існуючий в КУпАП перелік протиправних посягань на закріплені в ньому адміністративно-правові відносини передбачає досить велику кількість органів, посадових осіб, які мають право розглядати адміністративні справи і приймати щодо них відповідні рішення [99, с. 52-72].

Термін «підвідомчість» має неординарне тлумачення. Вважається, що першоосновою цього терміну є поняття «відомство» [100, с. 29]. У багатьох країнах світу термін «відомство» не є пріоритетним в юридичному лексиконі. Вплив радянського права на розвиток юридичної науки в «країнах радянського табору» фактично сприяв його ідентичному розумінню та застосуванню.

Під відомством розуміють – «...систему центральних і місцевих органів та установ, що керують однією галуззю державного управління і підпорядковані одному керівнику» [101, с. 87, 337]. Юридична енциклопедія під редакцією Ю.С. Шемшученка пояснює, що – «...правовий статус відомства залежить від його виду та функцій і визначається Конституцією, законами, положеннями та іншими нормативними актами про конкретне відомство» [54, с. 429-430].

Новий український тлумачний словник до поняття «відомство» відносить – «... галузь державного управління або сукупність установ, що їй підвладні» [79, с. 86].

За часів СРСР при тлумаченні поняття «підвідомчість» вказували на наявність певного кола справ, розгляд яких складав компетенцію органів державної влади і управління [101, с. 135, 804], її розмежування між цими органами [51, с. 254] залежно від предмету розгляду адміністративно-правових відносин [102].

Започаткована в Україні адміністративна реформа в діяльності органів виконавчої влади стимулювала нові підходи у визначенні терміна «підвідомчість».

На думку розробників адміністративної реформи підвідомчість органів виконавчої влади – «...найбільш загальний термін, яким охоплюються будь-які етапи (режими) організаційних відносин між органами виконавчої влади, як правило, різних – вищого і нижчого рівнів. Більш конкретними щодо даного терміна виступають поняття «підконтрольність», «підзвітність», «підпорядкованість», «відповідальність» [103, с. 31].

У сучасному тлумаченні термін «підвідомчість» розуміється як певне коло питань, розгляд і вирішення яких віднесено законодавством до компетенції тих чи інших органів держави [104, с. 640].

Більш конкретними в частині підвідомчості справ адміністративної юрисдикції є пропозиції А.Т. Комзюка, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельника, які вважають, що підвідомчість є – «...інститутом адміністративно-процесуального права, який забезпечує розгляд та вирішення адміністративними судами публічно-правових спорів, віднесених процесуальним законодавством виключно до їх компетенції» [5, с. 512].

На наш погляд, поняття підвідомчості розгляду адміністративних проступків повинно містити в собі співвідношення між конкретними адміністративними справами і визначеним в законі

суб'єктом адміністративної юрисдикції, уповноваженим, відповідно до своїх повноважень приймати рішення у справі.

Органи державного управління можуть займати різні місця в системі органів влади, відрізнятися за змістом компетенції, організаційно-правовими формами діяльності, цілями утворення, порядком прийняття управлінських рішень, територіальним масштабом діяльності та іншими ознаками [105, с. 189-190].

Суб'єкт державної влади визначає зміст владного відношення через ... певну впорядкованість діяльності людських груп та ін. [106, с. 129].

Не виключає сумнівів теза стосовно того, що суб'єкти, уповноважені розглядати справи про адміністративні проступки, – є суб'єктами адміністративної юрисдикції. Певною мірою є необхідність поділу вказаних суб'єктів на: а) суб'єкти, які мають *розширену* компетенцію у розгляді адміністративних справ; б) суб'єкти, що мають *звичайну* компетенцію у розгляді адміністративних справ.

Різниця між вказаними суб'єктами адміністративної юрисдикції полягає у тому, що окремі з них, крім загальних прав, притаманних всім суб'єктам, володіють правом застосування мір забезпечення провадження у справі про адміністративні проступки (наприклад, застосування адміністративного затримання). Таким чином, вивчаючи ознаки суб'єкта адміністративної юрисдикції при розгляді адміністративних справ, потрібно користуватися загально-теоретичним поняттям «статус суб'єкта права». Під суб'єктом права слід розуміти учасника суспільних відносин, в тому числі і адміністративно-правових, якого юридична норма наділила правами і обов'язками. Основними ознаками суб'єкта права є:

– *соціальна ознака*, завдяки якій здійснюється персоніфікація вказаного суб'єкта за рахунок його участі у суспільних відносинах у якості відокремленого, здатного виробляти і реалізовувати свою волю індивідуума;

– *юридична ознака*, завдяки якій за допомогою юридичних норм, суб'єкт права наділяється можливістю мати права і обов'язки, а також бути учасником правових відносин, в тому числі і адміністративних.

Наявність вказаних ознак притаманна конкретним суб'єктам адміністративної юрисдикції, вони сприяють більш поглибленому їх поділу на:

3.1. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення

– *предметну підвідомчість*, в якій з урахуванням адміністративних правопорушень (наприклад, тих, що порушують право власності), нормативно визначається орган, уповноважений розглядати дану категорію справ;

– *посадову підвідомчість*, в якій нормативно закріплені повноваження посадової особи щодо розгляду справи про адміністративне правопорушення;

– *територіальну підвідомчість*, в якій нормативно визначено питання про те, де повинна розглядатися конкретна адміністративна справа. Згідно ст. 276 КУпАП справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення, за місцем обліку транспортних засобів, коли правопорушення вчинено водієм, або за місцем проживання правопорушника [103, с. 10-12].

Функціональне закріплення прав і обов'язків суб'єкта адміністративної юрисдикції, здійснюється за умови врахування наступних елементів:

1) *Функціональна компетенція*. За своїм змістом до неї належать повноваження щодо розгляду справ про адміністративні проступки, а також прийняття рішень про накладення адміністративного покарання відповідного виду і розміру, про передачу адміністративної справи на розгляд іншого суб'єкта адміністративної юрисдикції або про припинення справи за провадженням; повноваження щодо перегляду справи і прийняття рішення про залишення в силі раніше прийнятого рішення, його заміни чи скасування або направлення адміністративної справи на новий розгляд.

2) *Додаткова функціональна компетенція*. Вона сприяє забезпеченню виконання рішення, винесеного щодо конкретної адміністративної справи. Це стосується також організації виконавчого провадження, а також безпосереднього виконання постанови щодо адміністративної справи.

3) *Факультативна функціональна компетенція*. У даному випадку можна вести розмову про повноваження суб'єкта адміністративної юрисдикції при здійсненні спеціальної профілактики адміністративних проступків. Реалізація вказаних повноважень здійснюється через внесення у відповідні організації та до посадових осіб подань, про усунення причин і умов, які сприяють вчиненню адміністративно карних протиправних дій (бездії).

Адміністративним законодавством України передбачено розгляд справ про адміністративне провадження посадовими особами

від імені державних органів виконавчої влади, вказаних у розділі 111 «Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення», а також в главі 16 «Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення» КУпАП.

До вказаного розділу не віднесено місцеві державні адміністрації (ст. 25 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» [107], виконкоми міських рад (ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), які мають адміністративно-юрисдикційні повноваження щодо розгляду адміністративних справ. В реальному житті здійснення вказаних повноважень неможливе. Це пояснюється тим, що законодавець не визначив для цих суб'єктів адміністративної юрисдикції повноважень щодо розгляду ними конкретного кола адміністративних справ та прийняття по них відповідних рішень [8, с. 43].

В загальному вигляді справи про адміністративні правопорушення від імені відповідних органів виконавчої влади уповноважені розглядати:

– керівники відповідних центральних органів виконавчої влади та їх заступники;

– керівники структурних підрозділів органів виконавчої влади (в тому числі і окремих), а також територіальних органів виконавчої влади та їх заступники;

– інші посадові особи, які здійснюють у відповідності до адміністративного законодавства юрисдикційну діяльність.

Аналогічні категорії посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 22.2 КпАП РФ [13, с. 15-16]. Однак, мають місце випадки, за наявності яких посадова особа не має права (чи обмежена) розглядати справу про адміністративне правопорушення. Це стосується в першу чергу:

– *недотримання вимог* при порушенні адміністративного провадження у справі;

– *порушення порядку* формування адміністративної справи, складання протоколу про адміністративне правопорушення та інших документів у відповідності до вимог КУпАП;

– *передачі посадовим особам*, до яких надійшла адміністративна справа, з порушенням встановленої КУпАП підвідомчості її розгляду.

Разом з тим, КУпАП не обмежує органи виконавчої влади, а від їх імені посадових осіб в їх адміністративно-процесуальних правах та обов'язках, зобов'язуючи їх діяти відповідно до чинного законодавства.

Адміністративно-правові норми, за допомогою яких визначається підвідомчість розгляду протиправних дій (бездії), мають *мішаний*, а в окремих випадках *матеріально-процесуальний* характер. Цей характер виявляє себе у конкретних адміністративно-правових нормах, за якими кваліфікуються протиправні дії (бездії). Серед існуючих видів підвідомчості *адміністративна* є найбільш поширеною. За своїм змістом вона може бути:

– *альтернативною*, тобто коли справа про адміністративний проступок може розглядатися не одним, а декількома суб'єктами адміністративної юрисдикції. Наприклад, адміністративне правопорушення, передбачене ст. 180-1 КУпАП, може розглядатися як районними, районними у містах, міськими чи міськрайонними судами (суддями), так і органами, які здійснюють державний пробірний контроль (ст. 244-1 КУпАП);

– *винятковою*, за умови, коли справа про адміністративне правопорушення розглядається лише одним суб'єктом адміністративної юрисдикції. Наприклад, самоуправство, тобто самовільне, всупереч встановленому законом порядку, здійснення свого дійсного, або гаданого права, що не завдало істотної шкоди громадянам або державним чи громадським організаціям (ст. 186 КУпАП), розглядається лише адміністративними комісіями при виконавчих органах міських рад (ст. 218 КУпАП);

– *об'єктивною або предметною*, коли чітко вказується на предметну ознаку адміністративно-правового посягання (наприклад, встановлений порядок управління), а кількість суб'єктів адміністративної юрисдикції, уповноважених розглядати вчинені протиправні дії (бездії) у вказаній сфері адміністративно-правових відносин, визначена КУпАП;

– *суб'єктивною*, за умови визначення здатності конкретного органа, або його посадової особи здійснювати адміністративне провадження стосовно вчинених конкретних протиправних дій (бездії). Наприклад, органи спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у галузі охорони праці та їх посадові особи: державні інспектори; головні державні інспектори; начальники інспекцій спеціально уповноваженого органу виконавчої влади у галузі охо-

рони праці та їх заступники; керівник спеціально уповноваженого органа виконавчої влади у галузі охорони праці та його заступники; начальники управлінь і відділів спеціально уповноваженого органа виконавчої влади у галузі охорони праці та їх заступники (ст. 231 КУпАП) мають повноваження стосовно розгляду протиправних дій (бездії), вчинених у галузі охорони праці (ст. 188-4 КУпАП):

– *територіальною*, в якій нормативно визначено питання про те, де повинна розглядатися конкретна адміністративна справа. Згідно ст. 276 КУпАП, справи про адміністративні правопорушення розглядаються за місцем їх вчинення або за місцем проживання порушника.

Певною мірою, розглянуті види адміністративної підвідомчості перетинаються з компетенцією, за допомогою якої визначається коло повноважень суб'єкта адміністративної юрисдикції при розгляді адміністративної справи.

Світова практика адміністративно-юрисдикційної діяльності органів державного управління і посадових осіб вказує на те, що законодавство більшості країн (Великобританія, Німеччина, Франція, Італія, Китай, Болгарія, Єгипет, США та інші) наділяє їх судовими повноваженнями [48].

Отже, підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення вимагає з'ясування не лише терміну цього поняття, але і його сутності, практичного застосування в адміністративному процесі суб'єктами адміністративної юрисдикції.

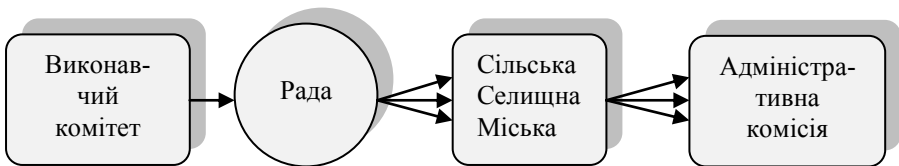
3.2. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення адміністративними комісіями при виконавчих комітетах, сільських, селищних, міських рад

Виникнення адміністративних комісій пов'язують з прийняттям щодо їх створення постанови Всеросійського Центрального Виконавчого Комітету (ВЦВК) і Ради Народних Комісарів (РНК) РСФСР від 3 червня 1929 року [108].

Розглядаючи загальні принципи застосування адміністративних покарань, вчені за радянських часів відносили адміністративні комісії до числа органів, наділених адміністративною юрисдикцією [109, с. 183, 233-234, 212]. На їх думку, адміністративні комісії повинні були мати спеціальний статус, завдяки якому члени цих комісій мали повноваження колегіально розглядати певне коло адміністративних правопорушень та приймати по них відповідні рішення.

Законодавець тих часів покладав на адміністративні комісії задачі суспільно-політичного змісту, виконання яких сприяло б побудові «розвиненого соціалізму» в СРСР. Фактично адміністративні комісії були одним із багаточисельних органів, наділених юрисдикційними повноваженнями щодо застосування покарань до громадян, які вчинили протиправні дії, що не мали кримінально-правової оцінки.

Мал. 3.2.1

За часів незалежності України законодавець лише в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» [110], передбачив утворення адміністративних комісій з правом розгляду справ про адміністративні правопорушення, віднесених Законом до їх відома.

Аналіз сучасної діяльності адміністративних комісій свідчить про те, що вони мають «змішане» юрисдикційне формування. По-

перше, це здійснення функцій державного управління спеціальним апаратом, державними службовцями, які отримують за свою роботу заробітну плату. Комісії мають повноваження, які подібні повноваженням державного управління, а прийняті ними рішення та їх виконання гарантуються державою.

По-друге, це участь громадян на добровільних засадах в діяльності адміністративних комісій. Так, члени комісії не призначаються і не вибираються, а комплектуються шляхом висування кандидатур громадськими організаціями з наступним їх затвердженням органом державної влади або управління.

Основними завданнями адміністративних комісій в Україні, згідно ст. 1 КУпАП, є: запобігання правопорушенням, зміцнення законності, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, а також охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України.

Свого часу Наполеон висловив формулу, що стала потім знаменитою: «Нарада – це справа багатьох, а дія – це справа одного». Згідно цієї формули справа, що вирішується колегіально, повинна мати рішення, виконання якого є обов'язковим для суб'єкта якого вони стосуються [15, с. 465].

Колегіальність в якості принципу адміністративно-юрисдикційної діяльності за часів СРСР не має домінуючого впливу при розгляді справ про адміністративні правопорушення. Більшість справ про адміністративні правопорушення розглядалась єдиноначально суддями, посадовими особами, наділеними відповідними повноваженнями. Подібна тенденція щодо застосування адміністративного законодавства в Україні зберігається до цього часу.

Звернемо увагу на те, що специфіка змішаного правового становища адміністративних комісій вказує на їх особливе місце в системі органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Адміністративні комісії наділені юрисдикційними повноваженнями і знаходяться не в структурі виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад а «при» них. Отже, ніякий відомчий, галузевий орган не має права давати вказівки, розпорядження адміністративним комісіям. Іншими словами, не має права втручатись в їх діяльність.

3.2. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад

В той же час знаходження адміністративних комісій «при» органах виконавчої влади зобов'язує їх бути підзвітними і підконтрольними в своїй діяльності цим органам. Адміністративним комісіям не властива наглядова діяльність.

Наступною ознакою, яка вказує на особливий стан адміністративних комісій, є їх колегіальна діяльність, Усі питання, віднесені до компетенції адміністративних комісій, вирішуються її членами разом. Так, відсутність кворуму при розгляді справи про адміністративне правопорушення стає перепорою у прийнятті рішення. Правомочність адміністративної комісії закріплена в ст. 216 КУпАП: «Адміністративні комісії мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення при наявності не менш як половини членів їх складу, а виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад при наявності не менш як двох третин від загального складу виконавчого комітету».

Колегіальність забезпечує повноту, об'єктивність з'ясування обставин вчинення адміністративного правопорушення, а також обгрунтованість і справедливість прийнятого членами адміністративної комісії рішення по справі.

Адміністративне законодавство України визначає особливий стан адміністративних комісій через повноваження щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та застосування до правопорушників адміністративних покарань.

Розмежування компетенції адміністративних комісій щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення передбачено ст. 214 КУпАП.

Згідно зі ст. 218 КУпАП законодавець розмежує повноваження адміністративних комісій щодо розгляду адміністративних правопорушень за **територіальною** ознакою.

1. Адміністративні комісії при виконавчих органах міських рад розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені:

- ст. 45 КУпАП (Ухилення від обстеження і профілактичного лікування осіб, хворих на венеричну хворобу);
- ст. 46 КУпАП (Умисне приховування джерела зараження венеричною хворобою);
- 92 КУпАП (Порушення правил охорони і використання пам'яток історії та культури);

- ст. 99 КУпАП (Порушення правил охорони електричних мереж);
- ст. 103-1 КУпАП (Порушення правил користування енергією чи газом);
- ст. 103-2 КУпАП (Пошкодження газопроводів при проведенні робіт);
- ст.104 КУпАП (Потрава посівів, зіпсуття або знищення зібраного врожаю сільськогосподарських культур, пошкодження насаджень колективних сільськогосподарських підприємств, інших державних і громадських чи фермерських господарств);
- ч. 1 ч. 3-5 ст. 111 КУпАП (Порушення правил безпеки польотів);
- ст. 136 КУпАП (Вчинення порушень на автомобільному транспорті);
- ст.138 КУпАП (Порушення правил охорони магістральних трубопроводів);
- ст.141 КУпАП (Порушення правил охорони смуги відводу автомобільних шляхів);
- ст. 142 КУпАП (Порушення землекористувачами правил утримання ділянок, прилеглих до автомобільних шляхів);
- ст.149 КУпАП (Порушення порядку взяття на облік та строків заселення житлових будинків і житлових приміщень);
- ст. 150 КУпАП (Порушення правил користування житловими будинками і житловими приміщеннями);
- ст. 151 КУпАП (Самоправне зайняття житлового приміщення);
- ст. 152 КУпАП (Порушення правил благоустрою територій міст та інших населених пунктів);
- ч. 1 ст. 154 КУпАП (Порушення правил утримання собак і котів);
- ст. 159 КУпАП (Порушення правил торгівлі на ринках);
- ст. 175-1 КУпАП (Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях);
- ст.179 КУпАП (Розпивання спиртних напоїв на виробництві);
- ст. 180 КУпАП (Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння);
- ч.4 ст. 181 КУпАП (Азартні ігри, ворожіння в громадських місцях);
- ст. 181-1 КУпАП (Заняття проституцією);

3.2. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад

– ч. 1 ст. 182 КУпАП (Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях);

– ст. 183 КУпАП (Завідомо неправдивий виклик спеціальних служб);

– ст. 185-12 КУпАП (Створення перешкод у виконанні робіт, пов'язаних з обслуговуванням об'єктів електроенергетики);

– ст. 186 КУпАП (Самоуправство);

– ст. 186-1 КУпАП (Незаконні дії щодо державних нагород);

– ст. 189 КУпАП (Порушення правил відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень);

– ст. 189-1 КУпАП (Порушення порядку видобутку, виробництва, використання та реалізації дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння);

– ст. 196 КУпАП (Порушення правил навчання карате);

– ст. 212-1 КУпАП (Повідомлення неправдивих відомостей державним органам реєстрації актів цивільного стану та несвоєчасна реєстрація народження дитини).

2. Адміністративні комісії при виконавчих органах сільських, селищних рад розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 92, ст. 99 (коли правопорушення вчинено громадянином), статтями 103-1, 103-2, 104, статтею 136 (за вчинення порушень на автомобільному транспорті), статтями 141, 142, 150-152, 155, 156, 159, статтею 175-1 (за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішеннями відповідної сільської, селищної, міської ради), статтею 179, статтею 180 (крім справ щодо батьків неповнолітніх або осіб, які їх замінюють), частиною першою статті 182, статтями 183, 186, 186-1, 196, 212-1 цього Кодексу [29, с. 179].

Непослідовним зі сторони законодавця є те, що він в окремих випадках наділяє адміністративні комісії правом розгляду справ про адміністративні правопорушення, не звертаючи увагу на родову ознаку вчинених протиправних дій. Наприклад, на засіданні адміністративної комісії колегіально розглядаються протиправні дії (бездії) громадянина, пов'язані з зараженням венеричною хворобою та її профілактичним лікуванням. У даному випадку порушується вимога стосовно збереження лікарської таємниці про хворобу грома-

дянина та порушення конституційного права щодо захисту його гідності і честі.

Частина статей КУпАП, віднесених до розгляду адміністративними комісіями, є «непрацюючими», а статистичні дані про них відсутні (наприклад, ст. 92, ст. 136 КУпАП та інші). Доцільно переглянути існуючий на сьогодні перелік повноважень адміністративних комісій (своєрідну спеціалізацію) щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення в бік їх зменшення.

Адміністративні комісії мають право накладати адміністративні покарання на громадян, винних у їх вчиненні, наступних видів: попередження, штраф, конфіскація.

Вперше адміністративне покарання у вигляді **попередження** почало застосовуватись місцевими органами виконавчої влади з 28 червня 1928 року [111].

Використовуючи попередження в якості адміністративного покарання, КПРС звертала увагу на те, що воно застосовується «... лише до порушників з трудових прошарків населення, за незначні порушення, при недостатній обізнаності порушника і т.ін.» [112].

Застосування адміністративними комісіями адміністративного покарання у вигляді **штрафу** було досить широким за часів СРСР. Залежно від політичної ситуації в країні, а також чергових «успіхів у побудові соціалістичного суспільства», законодавець тих часів приймав нормативні акти щодо обмеження в застосуванні штрафів в адміністративному порядку [113].

Конфіскація як вид адміністративного покарання застосовувалась адміністративними комісіями за часів СРСР, починаючи з видання зведеного закону про реквізицію і конфіскацію майна [114]. Це стосувалось порушень у сфері охорони рибних запасів [115], предметів дрібної спекуляції [116] та багатьох інших порушень, віднесених до підвідомчості розгляду їх адміністративними комісіями.

Про те, наскільки радянська держава за допомогою судів та адміністративних комісій обмежувала в адміністративному порядку приватну власність громадян, свідчить Указ Президії Верховної Ради Казахської РСР від 3 грудня 1964 року «Про норми утримання тварин у приватній власності громадян, які не є членами колгоспів». У цьому указі було зазначено, що конфіскації підлягають надлишки вирощених тварин з оплатою їх вартості в розмірі 50 % діючих закупівельних цін.

3.2. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад

Прийнятий ще за часів СРСР Кодекс України про адміністративні правопорушення, що діє сьогодні в Україні, передбачає розширення застосування адміністративними комісіями покарання у вигляді штрафу, що в певній мірі відповідає захисту адміністративно-правових відносин, порушення яких підвідомчі розгляду адміністративними комісіями.

Склад і порядок формування адміністративних комісій. Склад адміністративних комісій формується з урахуванням їх особливого правового становища (наявність державних і громадських засад діяльності). Згідно ст. 215 КУпАП, адміністративні комісії утворюються відповідними органами місцевого самоврядування у складі голови, заступника голови, відповідального секретаря, а також членів комісії. В адміністративних комісіях при виконавчих органах міських рад є посада звільненого відповідального секретаря комісії.

Практика формування адміністративних комісій здійснюється за територіальною ознакою і базується на умовах утворення постійних комісій рад з числа депутатів відповідної ради, представників громадських організацій, трудових колективів, що сприяє колегіальному розгляду справ про адміністративні правопорушення і прийняттю по них рішення [117].

Чисельність членів адміністративної комісії, залежно від інтенсивності її діяльності, може бути неоднаковою (але не більше 7-ми чоловік). Збільшення кількості членів адміністративної комісії понад 10 чоловік не завжди є доцільним. Це пояснюється тим, що члени адміністративної комісії виконують свої обов'язки на громадських засадах згідно із розумінням свого громадянського обов'язку та наявної фахової підготовки. Так, членами адміністративної комісії можуть бути: депутати відповідного рівня ради, представники від політичних партій і блоків, що знаходяться при владі, представники профспілкових організацій, представники трудових колективів, представники громадських організацій (не захищених законодавством України). З урахуванням правового спрямування діяльності адміністративної комісії бажано до її складу включати спеціаліста, що має юридичну підготовку. Помилковим, на нашу думку, є включення до складу адміністративної комісії працівників правоохоронних органів. Це не завжди сприяє об'єктивному і справедливому розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Головою адміністративної комісії може бути один із заступників голови виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради. Відповідальним секретарем адміністративної комісії може бути посадова особа відповідного органу виконавчої влади. Вважаємо, що призначення на вказані керівні посади у складі адміністративної комісії депутатів відповідної ради могло б лише сприяти зростанню їх ділової і політичної репутації в частині виконання своїх обов'язків перед населенням, яке їх обрало.

Правомочність засідань адміністративної комісії, згідно зі статтею 216 КУпАП, є легітимною при наявності не менш як половини членів її складу.

Порядок формування адміністративних комісій здійснюється згідно з компетенцією виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад на термін їх перебування при владі. Адміністративна комісія припиняє свою діяльність при завершенні повноважень відповідної ради.

Адміністративні комісії справи про адміністративні правопорушення розглядають за місцем проживання порушника (ст. 276 КУпАП) протягом п'ятнадцятиденного строку з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ст. 277 КУпАП).

Відповідальний секретар адміністративної комісії оголошує її склад та головуючого на її засіданні. Головуючий на засіданні адміністративної комісії виконує наступні дії, що мають процесуальне значення:

- 1) оголошує, яка адміністративна справа підлягає розгляду;
- 2) оголошує, хто притягається до адміністративної відповідальності;
- 3) роз'яснює особам, які беруть участь у розгляді справи, їх права і обов'язки;
- 4) оголошує протокол про адміністративне правопорушення;
- 5) заслуховує осіб, які беруть участь у розгляді справи;
- 6) приймає участь у дослідженні доказів (висновків) та інших матеріалів, що знаходяться у справі про адміністративне правопорушення;
- 7) виносить на обговорення клопотання, що надійшли від учасників адміністративного провадження (та інших осіб), та

3.2. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад

забезпечує їх вирішення відповідно до чинного адміністративного законодавства;

8) у разі участі в розгляді справи прокурора заслуховує його висновок;

9) згідно рішенням, прийнятим по справі про адміністративне правопорушення вносить пропозиції і інформує відповідний державний орган чи орган міського самоврядування, громадську організацію або посадову особу про вжиття заходів щодо усунення причин і умов вчинення правопорушення (ст. 282 КУпАП) та про накладення адміністративного покарання на порушника (ст. 286 КУпАП).

На підставі протоколу засідання адміністративної комісії по справі про адміністративне правопорушення вноситься постанова по справі, яка приймається простою більшістю голосів членів комісії і підписується головуючим на засіданні та відповідальним секретарем адміністративної комісії.

Згідно статті 285 КУпАП, оголошення постанови по справі про адміністративне правопорушення оголошується на засіданні адміністративної комісії негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено. В той же строк копія постанови вручається або висилається потерпілому на його прохання.

Скаргу на постанову адміністративної комісії по справі про адміністративне правопорушення можна оскаржити особі, притягнутій до адміністративної відповідальності, та іншим особам, зацікавленим у справі, протягом десяти днів із дня винесення постанови (ст. 289 КУпАП). Скарга на постанову адміністративної комісії подається у виконавчий комітет відповідної ради, де створена та діє адміністративна комісія, або до районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду, рішення якого є остаточним (ст. 188 КУпАП).

Подана у встановлений строк скарга по справі про адміністративне правопорушення, а також протест прокурора зупиняє виконання винесеної адміністративною комісією постанови (за винятком винесення адміністративного покарання у вигляді попередження) до розгляду протесту (ст. 291 КУпАП).

Крім того, прокурор може опротестувати рішення, прийняте по скарзі, якщо в ньому не будуть захищені законні інтереси, права і свободи громадян.

Виконання постанови адміністративної комісії про накладення адміністративного покарання у вигляді попередження виконується з моменту його винесення, у вигляді адміністративного штрафу – не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вручення громадянину, якого притягнуто до адміністративної відповідальності, постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження або опротестування такої постанови – не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги або протесту без задоволення (ст. 307 КУпАП).

Наявність в Україні нових підходів управління суспільством, економікою та іншими сферами життя свідчить про дещо застаріле використання адміністративних комісій в якості органа адміністративної юрисдикції. Практика свідчить: відновлення соціальної справедливості, захист законних інтересів, прав і свобод громадян є найбільш доцільним у судових органах.

3.3. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад

Правоохоронна діяльність органів виконавчої влади, до яких чинне національне законодавство України відносить виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад, передбачає розгляд справ про адміністративні правопорушення, що і є сутністю адміністративної юрисдикції [3, с. 515].

Важливість вказаної функції для органів виконавчої влади не підлягає сумніву. Виникають лише заперечення стосовно їх адміністративно-юрисдикційної діяльності. Сучасний рівень підготовки спеціалістів, що працюють в органах виконавчої влади, нажаль, не створює належних умов щодо надійного захисту законних інтересів, прав і свобод громадян.

В цій частині справедливим є зауваження А.Т. Комзюка, який пропонує вилучити виконкоми місцевих рад з системи органів, що мають право вирішувати справи про адміністративні правопорушення. Підставою для цього є велика кількість порушень адміністративного законодавства посадовими особами виконавчих комітетів місцевих рад, що викликано в першу чергу їх недостатньою правовою підготовкою [118, с. 219-221].

Справи про адміністративні правопорушення, що можуть розглядати виконавчі комітети місцевих рад, майже співпадають з адміністративно-юрисдикційними повноваженнями адміністративних комісій, але є дещо вужчими [8, с. 46].

Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення органами виконавчої влади місцевих рад має видову, територіальну та посадові ознаки [67, с. 58]. З урахуванням цих ознак виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад, згідно зі статтею 219 КУпАП, розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями:

- ст. 92 КУпАП (Порушення правил охорони і використання пам'яток історії та культури);
- ст. 99 КУпАП (Порушення правил охорони електричних мереж);
- ст. 104 КУпАП (Потрава посівів, зіпсуття або знищення зібраного врожаю сільськогосподарських культур, пошкодження наса-

джень колективних сільськогосподарських підприємств, інших державних і громадських чи фермерських господарств);

– ст. 141 КУпАП (Порушення правил охорони смуги відводу автомобільних шляхів);

– ст. 142 КУпАП (Порушення землекористування правил утримання ділянок, прилеглих до автомобільних шляхів);

– ст. 152 КУпАП (Порушення правил благоустрою території міст та інших населених пунктів);

– ст. 159 КУпАП (Порушення правил торгівлі на ринках);

– ст. 175-1 КУпАП (Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях, згідно рішень відповідної сільської, селищної, міської рад);

– ст. 179 КУпАП (Розпивання спиртних напоїв на виробництві);

– ст. 180 КУпАП (Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння, крім справ щодо батьків неповнолітніх або осіб, які їх замінюють);

– ч. 4 ст. 181 КУпАП (Ворожіння у громадських місцях);

– ч. 1 ст. 182 КУпАП (Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях);

– ст. 183 КУпАП (Завідомо неправдивий виклик спеціальних служб);

– ст. 186-1 КУпАП (Незаконні дії щодо державних нагород).

Серед вказаного переліку статей КУпАП майже всі справи про адміністративні правопорушення, за винятком ч. 1 ст. 182 КУпАП, підвідомчі розгляду одночасно виконавчому комітету сільської, селищної, міської ради і адміністративній комісії, що свідчить про дублювання їх адміністративно-юрисдикційних повноважень.

Ініціатива розгляду справ про адміністративні правопорушення у даному випадку належить органу виконавчої влади місцевої ради.

Правомочність рішень по справі про адміністративні правопорушення, прийнятих виконавчим комітетом сільської, селищної, міської рад, мати юридичну силу при наявності не менш як двох третин від загального складу виконавчого комітету (ст. 218 КУпАП).

Порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення та виконання постанов про накладення адміністративних покарань виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад регламентується чинним адміністративним законодавством і є то-

3.3. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад

тожним адміністративно-юрисдикційній діяльності адміністративних комісій.

Винятком є лише те, що постанова виконавчого органу сільської, селищної, міської ради по справі про адміністративне правопорушення приймається у формі рішення (ст. 283 КУпАП), а порядок її оскарження, згідно п. 2 ст. 288 КУпАП здійснюється у відповідній раді або в районному у місті, міському чи міськрайонному суді, рішення якого є остаточним.

Отже, формування правової держави в значній мірі залежить не лише від оновлення адміністративного права, але й від визначення складу органів посадових осіб, яким має бути надано право розглядати справи про адміністративні правопорушення з метою відновлення соціальної справедливості громадян, юридичних осіб, відносно яких порушені їх законні інтереси, права і свободи.

3.4. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями)

Адміністративно-юрисдикційна діяльність судів у сучасних умовах пояснюється через здійснення ними правосуддя в справах про адміністративні правопорушення [34, с. 92]. Існування судової влади в Україні передбачено статтею 6 Конституції. Основними ознаками, що характеризують діяльність судів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, є:

- наявність структурних судових органів, здатних здійснювати судову владу;
- незалежність і недоторканість суддів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення;
- захист суддів від протиправних дій, що негативно впливають на здійснення ними адміністративного судочинства. Так, за прояв неповаги до суду передбачена адміністративна відповідальність учасників адміністративного провадження (свідок, потерпілий, позивач, відповідач, експерт, перекладач) у вигляді штрафу або адміністративного арешту (ст. 185-3 КУпАП);
- використання в межах, встановлених державою повноважень форм і методів при розгляді справ про адміністративні правопорушення.

За роки незалежності України законодавець значно розширив компетенцію місцевих рад щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення [7, с. 123]. Це в певній мірі сприяло зміцненню законності при розгляді справ про адміністративні правопорушення і прийняттю по них соціально справедливих рішень.

Повноваження суддів про розгляд справ про адміністративні правопорушення закріплені в ст. 221 КУпАП і охоплюють наступні його розділи:

- адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення (ч. 1 ст. 41, статті 41-1 – 41-3, 42-1 – 42-2, ч. 1 ст. 44, ст. 44-1, ст.46-1, ст.46-2 КУпАП);
- адміністративні правопорушення, що посягають на власність (ст.ст. 51, 51-2 КУпАП);

3.4. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями)

– адміністративні правопорушення в галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії та культури (ч. 2, ч. 4, ч. 5 ст. 85, статей 85-1, 88 – 88-2, 90, 91, 92-1 КУпАП);

– адміністративні правопорушення в промисловості, будівництві та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів (ст.ст. 96-1, 98, 101 – 103 КУпАП);

– адміністративні правопорушення у сільському господарстві. Порушення санітарно-ветеринарних правил (ч. 1 ст. 106-1, ст. 106-2, ст. 107-1 КУпАП);

– адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку (ч. 2 ст. 154 КУпАП);

– адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності (ст. 155-1, ч. 1, ч. 3 ,ч. 4 ст. 156, ст. 160, ст. 162, 163 – 163-4, 164, 164-3, 164-5 – 164-14, 166-1 –166-4,166-7 – 166-12 КУпАП);

– адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку (ст.ст. 173 – 173-2, 174, 177-2, ч. 3 ст. 178, ч. 1, ч. 2, ч. 3 ст. 181, ч. 2 ст. 182, ст. 184 КУпАП);

– адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління (ст.ст. 181-1 – 188-11, 188-13, 188-14, 188-16, 188-17, 188-19, 188-22, 188-25, ч. 1 ст. 189-1, ст.ст. 190, 191, 193, 195-1 – 195-6, ч. 1 ст. 203, ст.ст. 204 – 206-1, 212-2 – 212-6 КУпАП);

– адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення (ст.ст. 212-7 – 212-20 КУпАП);

– адміністративні правопорушення , вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років.

Аналогічно за змістом є таблиця підвідомчості суду справ про адміністративні правопорушення, запропонована В.Д. Бринцевим, в якій зазначені назви статей КУпАП, склад правопорушення та вид адміністративного покарання і його розмір [119, с. 28-48].

Розгляд даної категорії адміністративних справ судом свідчить про те, що вони мають підвищену соціальну небезпеку і є шкідливими для суспільства та відносин, що охороняються і регулюються адміністративним законодавством України.

На думку Ю.А. Ведернікова, В.К. Шкарупи, повноваження суддів в частині накладення адміністративних покарань стосуються застосування лише виправних робіт, адміністративного арешту, або одного з цих покарань [35, с. 178].

Суддя, на відміну від інших органів і посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, має право накладати у повному об'ємі адміністративні покарання, передбачені статтями 24, 24-1 КУпАП.

Слід звернути увагу на те, що рішення судді в справі про адміністративне правопорушення є остаточним і оскарженню не підлягає. Хоча законодавець при цьому передбачив можливість оскарження прокурорського рішення судді, заміну, призупинення прийнятого рішення самим суддею або головою вищого суду.

Так, Постанова Голови Верховного Суду України від 9 січня 1998 року «Про скасування постанови про притягнення до адміністративної відповідальності за злісну непокору законним вимогам працівників податкової міліції» скасувала постанову виконуючого обов'язки голови Луганського обласного суду від 16 травня 1997 року щодо К. Валерія та постанову судді Новоайдарського районного суду від 26 травня 1997 року про притягнення його до адміністративної відповідальності за ст. 185 КУпАП (зміст фабули незаконної кваліфікації свідчив про злісну непокору законним вимогам працівників податкової міліції, а саме перешкодив проведенню огляду складських приміщень бази ПМП «Дар») [116, с. 176].

Згідно адміністративно-процесуального законодавства Німеччини – «...всі суди адміністративної юрисдикції є колегіальними судами. Палати адміністративного суду приймають рішення у складі трьох професійних суддів та двох непрофесійних суддів» [103, с. 25]. Аналогічно приймаються рішення в адміністративних справах адміністративними трибуналами Франції [50, с. 22].

Хоча судді найбільш кваліфікованими у професійному відношенні [3, с. 518], разом з тим рішення в адміністративних справах, прийнятих судьями колегіально, а не одноособово, мають більше позитивного змісту щодо дотримання при цьому принципів адміністративного провадження.

3.5. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення органами національної поліції, органами державних інспекцій, фондів, національних комісій та іншими посадовими особами, уповноваженими на те

Забезпечення законних інтересів, прав і свобод громадян та юридичних осіб в Україні тісно пов'язані з діяльністю органів національної поліції, органів державних інспекцій, фондів, національних комісій та інших посадових осіб.

Це пояснюється наявністю факторів об'єктивного і суб'єктивного змісту, а також існуючими підходами у вирішенні завдань щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення квазісудовими органами [120, с. 267, 7].

Теоретичні і практичні питання підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення органами внутрішніх справ, органами державних інспекцій, фондів, національних комісій та іншими посадовими особами свідчать про наявні проблеми у сфері правозастосовчої діяльності, особливо в частині кваліфікації проти-правних діянь, правильного оформлення адміністративних матеріалів, оскарження і опротестування постанови по справі про адміністративне правопорушення.

Оскільки ст. 55 Конституції України гарантує право громадян на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [121], виникає потреба щодо усунення порушень законності в адміністративно-юрисдикційній діяльності органів національної поліції, органів державних інспекцій, фондів, національних комісій та інших посадових осіб, коли щорічно «... складаються мільйони протоколів про адміністративні проступки» [122, с. 105].

Серед теоретиків адміністративного права, нажаль, має місце ускладнення питань, пов'язаних з провадженням в справах про адміністративні правопорушення. Особливо це стосується визначення стадій адміністративного провадження.

Так, В.К. Колпаков пропонує виділити у провадженні в справах про адміністративні правопорушення шість стадій [123, с. 10], що

призводить до ускладнення їх засвоєння, розуміння та застосування, особливо в практичній діяльності правоохоронних органів.

Більш доцільним є застосування чотирьох стадій провадження в справах про адміністративні правопорушення [68, с. 124-125]. Перша стадія передбачає з'ясування факту вчинення протиправних дій, обставин проступка, даних про особу, яка вчинила протиправні дії, складення протоколу про адміністративне правопорушення. Друга стадія передбачає діяльність органів національної поліції, органів державних інспекцій, фондів, національних комісій та посадових осіб по розгляду зібраних матеріалів по адміністративній справі та винесення постанови по справі. Третя стадія передбачає ухвалення рішення по справі про адміністративне правопорушення, яке може бути оскаржено особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, опротестовано прокурором, переглянуто за ініціативою вищого виконавчого органу, призупинено або відмінено в суді.

Четверта стадія провадження в справах про адміністративні правопорушення органами внутрішніх справ, органами державних інспекцій, фондами, національними комісіями та посадовими особами передбачає виконання винесеної постанови по справі, за умови відсутності скарги чи протесту.

Наведені нами стадії провадження в справах про адміністративні правопорушення свідчать про те, що суб'єктивна підвідомчість визначає здатність органів національної поліції, органів державних інспекцій, фондів, національних комісій, посадових осіб здійснювати адміністративну юрисдикцію в межах, передбачених адміністративним законодавством. Цьому сприяє наявність предметної ознаки підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення, за допомогою якої визначається коло адміністративних справ, що підлягають розгляду органами національної поліції, органами державних інспекцій, фондами, національними комісіями, посадовими особами.

Конкретизація адміністративно-юрисдикційних повноважень посадових осіб вказаних органів має безпосередній зв'язок з їх посадовими повноваженнями, що є логічним продовженням їх виконавчо-розпорядчої діяльності.

Так, у минулому органи внутрішніх справ мали повноваження щодо підвідомчого розгляду наступних адміністративних правопорушень [124, с. 23]:

3.5. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення органами внутрішніх справ, органами державних інспекцій, фондів, національних комісій та іншими посадовими особами

- 1) про порушення громадського порядку і громадської безпеки;
- 2) про порушення правил про валютні операції;
- 3) про порушення правил паспортної системи, правил прикордонного режиму, правил пересування в Україні та транзитного проїзду через територію України іноземних громадян і осіб без громадянства [95, с. 139];
- 4) про порушення правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення збереження вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів (ст. 222 КУпАП).

Від імені органів національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і приймати по них рішення мають право:

- начальники органів національної поліції та їх заступники;
- начальники лінійних пунктів національної поліції;
- начальники або заступники начальників органів національної поліції на транспорті;
- начальники відділень національної поліції, що знаходяться в системі органів внутрішніх справ;
- дільничні інспектори (ст. дільничні інспектори);
- начальники або заступники начальників відділень (відділів, управлінь, Головних управлінь) Державної автомобільної інспекції;
- начальник або заступник начальника відділу (управління, Головного управління) дорожньої поліції, командир або заступник командири окремого підрозділу дорожньо-патрульної служби. В разі відсутності у районному, міському, районному у місті відділі національної поліції відділення (відділу) Державної автомобільної інспекції зазначені справи розглядаються начальником або заступником начальника відділу національної поліції.

Органам державних інспекцій підвідомчі розгляду наступні адміністративні справи:

1) військовим інспекціям безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України:

- порушення водіями правил експлуатації транспортних засобів, правил користування ремнями безпеки або шоломами (ч. 1, ч. 2 ст. 121 КУпАП);

– експлуатація водіями транспортних засобів, номери агрегатів яких не відповідають записам у реєстраційних документах (ст. 121-1 КУпАП);

– перевищення водіями транспортних засобів швидкості руху, невиконання сигналів регулювання дорожнього руху, порушення правил перевезення людей та інших правил дорожнього руху (ч. 1, ч. 2, ч. 3 ст. 122 КУпАП);

– перешкоджання проведенню огляду транспортних засобів (ст. 122-3 КУпАП);

– порушення водіями транспортних засобів правил проїзду, залізничних переїздів (ч. 1, ч. 2 ст. 123 КУпАП);

– інші порушення правил дорожнього руху (ст. 125 КУпАП);

– самовільне використання транспортних засобів, машин чи механізмів або зберігання транспортних засобів у невістановлених місцях (ч. 2 ст. 132 КУпАП);

– порушення правил перевезення небезпечних речовин і предметів, великогабаритних та великовагових вантажів на транспорті (ч. 4 ст. 133 КУпАП).

Від імені військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби Правопорядку в ЗС України розглядати справи про адміністративні правопорушення мають посадові особи військової інспекції безпеки дорожнього руху (ст. 235-1 КУпАП).

2) інспекціям державного архітектурно-будівельного контролю:

– недодержання державних стандартів, норм і правил під час проектування і будівництва (ст. 96 КУпАП);

– самовільне будівництво будинків або споруд (ст. 97 КУпАП).

Від імені інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні покарання мають право:

– начальник Державної архітектурно-будівельної інспекції України та його заступники;

– начальники інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю в Автономній Республіці Крим, областях, районах, містах Києві і Севастополі, містах обласного підпорядкування (ст. 244-6 КУпАП).

3) органам Державної інспекції з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії:

– порушення вимог нормативно-правових актів щодо технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання (ст. 95-1 КУпАП);

– ухилення від виконання або несвоєчасне виконання приписів Державної інспекції з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії (ст. 188-20 КУпАП).

Від імені органів Державної інспекції з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні покарання мають право:

– головний державний інспектор з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії та його заступники;

– старші державні інспектори з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії;- державні інспектори з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії (ст. 244-13 КУпАП).

4) органам Державної інспекції з експлуатації електричних станцій і мереж:

– порушення вимог нормативно-правових актів щодо технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання (ст. 95-1 КУпАП).

Від імені органів Державної інспекції з експлуатації електричних станцій і мереж розглядати справи про адміністративні правопорушення мають право:

– начальник Державної інспекції з експлуатації електричних станцій і мереж та його заступники;

– головні та старші інспектори з експлуатації електричних станцій і мереж (ст. 244-14 КУпАП).

5) органам Пенсійного фонду України:

– порушення законодавства у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (ст. 165-1 КУпАП);

– перешкоджання уповноваженим особам органів Пенсійного фонду України у здійсненні перевірок (ст. 188-23 КУпАП).

Від імені органів Пенсійного фонду України розглядати справи про адміністративні правопорушення і застосовувати адміністративні покарання мають право:

– Голова правління Пенсійного фонду України та його заступники;

– начальник головного управління Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі та їх заступники;

– начальники управлінь Пенсійного фонду України в районах, містах, районах у містах та їх заступники (ст. 244-2 КУпАП).

6) органам Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття:

– порушення строку реєстрації як платника страхових внесків до Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, несвоєчасна або неповна сплата страхових внесків (ст. 165-3 КУпАП).

Від імені Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні покарання мають право:

– керівник виконавчої дирекції Фонду, його заступники;

– керівники робочих органів виконавчої дирекції Фонду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі та їх заступники (ст. 244-9 КУпАП).

7) органам Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України:

– порушення законодавства про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (ст. 165-4 КУпАП);

– перешкодження уповноваженим особам органів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України у здійсненні перевірок (ст. 188-24 КУпАП).

Від імені Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні покарання мають право:

3.5. Підвідомчість розгляду справ про адміністративні правопорушення органами внутрішніх справ, органами державних інспекцій, фондів, національних комісій та іншими посадовими особами

- керівник виконавчої дирекції Фонду та його заступники;
- керівники робочих органів виконавчої дирекції Фонду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі та їх заступники;
- керівники районних та міських відділень виконавчої дирекції Фонду (ст. 244-10 КУпАП).

8) органам Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності:

- ухилення від реєстрації як платника страхових внесків до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, несвоєчасна або неповна сплата страхових внесків, а також порушення порядку використання страхових коштів (ст. 165-5 КУпАП).

Від імені Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності розглядами справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні покарання мають право:

- керівник виконавчої дирекції Фонду, його заступники;
- керівники виконавчих дирекцій відділень Фонду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі та їх заступники (ст. 244-11 КУпАП).

9) Національній комісії регулювання електроенергетикою України:

ухилення від виконання або несвоєчасне виконання рішень Національної комісії регулювання електроенергетики України (ст. 188-31 КУпАП).

Від імені Національної комісії регулювання електроенергетики України розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні покарання мають право голова та члени Комісії (ст. 244-15 КУпАП).

Порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення органами (посадовими особами) визначається КУпАП та іншими законами України (ст. 246 КУпАП). В більшості випадках розгляд справи здійснюється відкрито (за винятком, якщо порушуються інтереси охорони державної таємниці), з дотриманням строків розгляду адміністративних справ (ст. 277 КУпАП), належного оформлення постанови по справі про адміністративне правопорушення, її оголошення та в необхідних випадках доведення змісту постанови про накладення адміністративного покарання до відома громадськості.

Важливим елементом в провадженні справ про адміністративні правопорушення органами внутрішніх справ, органами державних інспекцій Фондів, комісій є забезпечення ними права громадян на оскарження і опротестування постанови по справі про адміністративне правопорушення в установлені строки.

Стадія виконання постанови про накладення адміністративного покарання органами (посадовими особами) є важливою умовою відновлення соціальної справедливості громадян, а також захисту законних інтересів юридичних осіб та держави.

Завдання до розділу 3

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте поняття «відомство».
2. Охарактеризуйте поняття «адміністративна комісія».
3. Охарактеризуйте поняття «національна поліція».
4. Охарактеризуйте поняття «комісія».
5. Охарактеризуйте поняття «інспекція».

Теми для рефератів

1. Термінологія та зміст підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення.
2. Підвідомчість розгляду адміністративних правопорушень судами (суддями).
3. Проблеми розгляду адміністративних правопорушень, вчинених юридичними особами.

Задачі для самостійного вирішення

Задача № 1. Проаналізуйте підвідомчість розгляду адміністративного правопорушення за статтею 46 КУпАП.

Задача № 2. Проаналізуйте підвідомчість розгляду адміністративного правопорушення за статтею 142 КУпАП.

Задача № 3. Проаналізуйте підвідомчість розгляду адміністративного правопорушення за статтею 42-1 КУпАП.

Задача № 4. Проаналізуйте підвідомчість розгляду адміністративного правопорушення за статтею 120 КУпАП.

Задача № 5. Проаналізуйте підвідомчість розгляду адміністративного правопорушення за статтею 83-1 КУпАП.

**ІНСТРУКЦІЯ З ОФОРМЛЕННЯ ПО-
ЛІЦЕЙСЬКИХ МАТЕРІАЛІВ ПРО
АДМІНІСТРАТИВНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ
ДОРОЖНЬОГО РУХУ,
ЗАФІКСОВАНІ НЕ В
АВТОМАТИЧНОМУ РЕЖИМІ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ
Міністерства внутрішніх
справ України
07.11.2015 № 1395

Зареєстровано в
Міністерстві
юстиції України
10 листопада 2015 р.
за № 1408/27853

**ІНСТРУКЦІЯ
З ОФОРМЛЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ МАТЕРІАЛІВ
ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У
СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО
РУХУ, ЗАФІКСОВАНІ НЕ В АВТОМАТИЧНОМУ
РЕЖИМІ**

І. Загальні положення

1. Ця Інструкція визначає процедуру оформлення поліцейськими підрозділів патрульної поліції та поліцейськими, на яких покладаються обов'язки із забезпечення безпеки дорожнього руху в окремих регіонах та населених пунктах, де тимчасово відсутня патрульна поліція (далі – поліцейський), матеріалів про адміністративні правопо-

рушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі.

{Пункт 1 розділу I в редакції Наказу Міністерства внутрішніх справ № 648 від 12.07.2016}

2. Ця Інструкція розроблена відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП), Законів України «Про центральні органи виконавчої влади», «Про дорожній рух», «Про Національну поліцію», постанов Кабінету Міністрів України від 20 травня 2015 року № 314 «Про утворення деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ», від 17 грудня 2008 року № 1086 «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення», від 17 грудня 2008 року № 1102 «Про затвердження Порядку тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках», від 17 грудня 2008 року № 1103 «Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду».

3. Терміни, що вживаються в цій Інструкції, мають такі значення: повторність правопорушення - повторне вчинення протягом року адміністративного правопорушення, відповідальність за яке передбачена відповідними статтями КУпАП та визначається за фактами внесених постанов у справах про адміністративні правопорушення, які набрали законної сили (крім правопорушень, відповідальність за які передбачена частиною третьою статті 130 КУпАП);

сталий орієнтир - стаціонарно встановлений об'єкт (кут будівлі або павільйону зупинки маршрутних транспортних засобів, дорожній знак 5.60 «Кілометровий знак», опора електропередач, об'єкт дорожнього сервісу, порядковий елемент інженерної конструкції дороги тощо), який має свою назву, порядковий номер, іншу видиму відмінність серед подібних об'єктів та розташований уздовж вулиці або смуги відведення дороги (сталим орієнтиром не є дерева, куці, транспортні засоби, які стоять, тимчасові споруди або конструкції, пересувні торговельні споруди, огорожі будівельних майданчиків або місць проведення дорожніх робіт, інші об'єкти, розташування яких на місцевості в подальшому неможливо об'єктивно визначити чи ге-

ометрія, розміри або місце розташування яких можуть з часом змінюватись);

схема місця дорожньо-транспортної пригоди - графічне зображення місця дорожньо-транспортної пригоди з відображенням та фіксацією на ньому всіх об'єктів та обставини, що стосуються події та можуть мати значення для об'єктивного визначення її причин, яке оформлюється з дотриманням вимог цієї Інструкції на місці пригоди і підписується її учасниками.

4. У разі виявлення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, розгляд якого віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складання відповідного протоколу.

Постанова виноситься у разі виявлення адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, передбачених статтями 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), частинами першою, другою, третьою, п'ятою і шостою статті 121, статтями 121-¹, 121-², частинами першою, другою і третьою статті 122, частиною першою статті 123, статтею 124-¹, статтями 125, 126, частинами першою, другою і третьою статті 127, статтями 128, 129, статтею 132-¹, частинами шостою і одинадцятю статті 133-¹, частинами першою, другою і третьою статті 140 КУпАП.

5. У разі виявлення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, якщо воно вчинене особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, або його розгляд не віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський відповідно до статті 255КУпАП складає протокол про адміністративне правопорушення.

Поліцейські складають протоколи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, передбачені частинами четвертою і сьомою статті 121, частинами третьою і четвертою статті 122, статтями 122-², 122-⁴, 122-⁵, частинами другою і третьою статті 123, статтею 124, частиною четвертою статті 127, статтями 127-¹, 130, 139, частиною четвертою статті 140, 188-²⁸ КУпАП.

6. При порушенні правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно

до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту - військовослужбовцями строкової служби штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. У цих випадках поліцейські передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

II. Оформлення протоколів про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

1. Протокол про адміністративне правопорушення (додаток 1) складається відповідно до статті 254 КУпАП. До протоколу про адміністративне правопорушення долучаються:

1) письмові пояснення свідків правопорушення у разі їх наявності;

2) акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу у разі здійснення його затримання;

3) акт огляду на стан сп'яніння у разі проведення огляду на стан сп'яніння;

4) інші документи та матеріали, які містять інформацію про правопорушення.

2. Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. За наявності свідків і потерпілих протокол про адміністративне правопорушення підписується також цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу про адміністративне правопорушення в ньому робиться відповідний запис, який засвідчується підписами двох свідків.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання, які долучаються до протоколу.

3. При складанні протоколу про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 139, частиною четвертою статті 140 КУпАП або постанови у справі про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою - третьою статті 140 КУпАП (коли протокол не складається), до них необхідно долучати акт обстеження дія-

нки вулично-шляхової мережі(додаток 2) з відповідними замірами та схемою про:

1) пошкодження шляхів, залізничних переїздів, інших шляхових споруд, трамвайних колій чи технічних засобів регулювання дорожнього руху;

2) самовільне знімання, закриття чи встановлення технічних засобів регулювання дорожнього руху;

3) перешкоду для дорожнього руху, у тому числі забруднення шляхового покриття;

4) пошкодження асфальтобетонного покриття доріг унаслідок руху машин на гусеничному ході;

5) умови та стан шляху, які загрожують безпеці дорожнього руху;

6) порушення нормативів щодо обладнання на дорогах місць проведення ремонтних робіт, залишення дорожніх машин, будівельних матеріалів, конструкцій;

7) порушення або невиконання правил на підприємствах, в установах та організаціях під час розроблення та виготовлення транспортних засобів і деталей до них або інших предметів їх додаткового обладнання, під час проектування, реконструкції та ремонту шляхів, залізничних переїздів, інших шляхових споруд.

4. Під час складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 188-²⁸ КУпАП, щодо невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб уповноважених підрозділів Національної поліції України, щодо усунення порушень правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, додаються акт обстеження ділянки вулично-шляхової мережі та копія раніше надісланої (врученої) вимоги (припису) (додаток 3).

III. Розгляд справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

1. Справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення, за місцем проживання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, за місцем реєстрації транспортного засобу та на місці вчинення адміністративного правопорушення.

2. Постанова у справі про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засо-

бів), частинами першою, другою, третьою, п'ятою і шостою статті 121, статтями 121⁻¹, 121⁻², частинами першою, другою і третьою статті 122, частиною першою статті 123, статтею 124⁻¹, статтями 125, 126, частинами першою, другою і третьою статті 127, статтями 128, 129, статтею 132⁻¹, частинами шостою і одинадцятою статті 133⁻¹, частинами першою, другою і третьою статті 140 КУпАП, виносяться на місці вчинення адміністративного правопорушення.

3. Судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені частинами четвертою та сьомою статті 121, частиною четвертою статті 122, статтями 122⁻², 122⁻⁴, 122⁻⁵, частинами другою і третьою статті 123, статтею 124, частиною четвертою статті 127, статтями 127⁻¹, 130, 139, частиною четвертою статті 140, статтею 188⁻²⁸ КУпАП, а також справи про адміністративні правопорушення, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років.

Поліцейські розглядають справи про адміністративні правопорушення, визначені у статті 222 КУпАП.

4. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, користується правами, визначеними у статті 268 КУпАП.

5. Поліцейський під час підготовки до розгляду справи про адміністративне правопорушення вирішує такі питання:

- 1) чи належить до її компетенції розгляд цієї справи;
- 2) чи правильно складено протокол (якщо складання протоколу передбачено КУпАП) та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;
- 3) чи повідомлено належним чином осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду (якщо справа не розглядається на місці);
- 4) чи витребувано необхідні додаткові матеріали, які потрібні для вирішення справи;
- 5) чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката.

6. Справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито, крім випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці.

Розгляд справ про адміністративне правопорушення у закритому режимі проводиться із додержанням усіх правил провадження. Під час розгляду справи про адміністративне правопорушення у закритому режимі можуть бути присутні лише особи, які беруть участь у провадженні в цій справі.

7. Провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за обставин, визначених у статті 247 КУпАП.

8. Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. За відсутності цієї особи справа розглядається лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи (стаття 268КУпАП).

Якщо при складанні протоколу (якщо складення протоколу передбачається КУпАП) особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, не була належним чином повідомлена про місце і час розгляду справи, їй за місцем проживання (перебування), роботи надсилається повідомлення про запрошення до підрозділу патрульної поліції (додаток 4) на розгляд справи.

9. Розгляд справи розпочинається з представлення поліцейського, який розглядає цю справу. Поліцейський, що розглядає справу, оголошує, яка справа підлягає розгляду, хто притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснює особам, які беруть участь у розгляді справи, їх права і обов'язки. Після цього оголошується протокол про адміністративне правопорушення (якщо складення протоколу передбачається КУпАП), заслуховуються особи, які беруть участь у розгляді справи, досліджуються докази і вирішуються клопотання. Під час розгляду справи потерпілого може бути опитано як свідка.

10. Поліцейський оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю.

11. Якщо при розгляді справи поліцейський прийде до висновку, що в порушенні є ознаки кримінального правопорушення, матеріали передаються прокурору або органу досудового розслідування.

12. При малозначності вчиненого адміністративного правопорушення поліцейський може звільнити особу, яка притягається до ад-

міністративної відповідальності, від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням.

13. У випадку закінчення на дату розгляду справи про адміністративне правопорушення строків накладення адміністративного стягнення, передбачених статтею 38 КУпАП, справа про адміністративне правопорушення підлягає закриттю без накладення на особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, адміністративного стягнення.

Поліцейський, розглядаючи справу про адміністративне правопорушення, залежно від установлених обставин зазначає у рішенні про наявність або відсутність вини конкретної особи у його вчиненні та за результатами розгляду справи по суті на підставі статті 247 КУпАП приймає рішення щодо закриття справи про адміністративне правопорушення у зв'язку із закінченням строків, передбачених статтею 38 КУпАП.

14. Поліцейський, який розглядає справу, встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, вносить у відповідний державний орган чи орган місцевого самоврядування, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Про вжиті заходи протягом тридцяти календарних днів з дня надходження пропозиції повідомляє орган (посадову особу), який вніс пропозицію.

15. Потерпілим, свідкам, експертам і перекладачам відшкодовуються у встановленому порядку витрати, яких вони зазнали у зв'язку з явкою до поліцейського, у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

IV. Постанова по справі про адміністративне правопорушення

1. Розглянувши справу про адміністративне правопорушення, поліцейський вносить постанову по справі про адміністративне правопорушення.

2. Зміст постанови по справі про адміністративне правопорушення повинен відповідати статті 283 КУпАП.

3. По справі про адміністративне правопорушення виноситься одна з таких постанов:

- 1) про накладення адміністративного стягнення;

2) про застосування заходів впливу, передбачених статтею 24-¹ КУпАП;

3) про закриття справи.

4. Постанова про закриття справи виноситья при оголошенні усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування, а також за наявності обставин, передбачених статтею 247КУпАП.

5. Постанова про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі (додаток 5), складається у письмовій формі (заповнюється відповідно до вимог пункту 8 розділу XIII цієї Інструкції) або за наявності технічної можливості в електронній формі у вигляді стрічки, яка роздруковується за допомогою спеціальних технічних пристроїв, із зазначенням відомостей, що відповідають пунктам постанови про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі, наведеної у додатку 5 до цієї Інструкції.

Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи (стаття 285 КУпАП). Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається поштою рекомендованим листом особі, стосовно якої її винесено.

Копія постанови в той самий строк вручається або надсилається потерпілому на його прохання. Копія постанови вручається під підпис. У разі якщо копія постанови надсилається, про це робиться відповідна відмітка у справі (стаття 285 КУпАП).

У випадках, передбачених статтею 258 КУпАП, копія постанови у справі про адміністративне правопорушення вручається особі, щодо якої її винесено, на місці вчинення правопорушення (стаття 285 КУпАП).

6. Постанова набирає законної сили після її вручення особі, або отримання поштового повідомлення про вручення, або про відмову в її отриманні.

V. Накладення стягнень

1. Стягнення за адміністративне правопорушення накладається відповідно до статті 33КУпАП.

2. Адміністративне стягнення накладається не пізніше як через два місяці з дати вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через два місяці з дати його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП - підвідомчі суду (судді) (стаття 38 КУпАП).

Якщо справи про адміністративні правопорушення є підвідомчими суду (судді), стягнення накладається не пізніше як через три місяці з дати вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через три місяці з дати його виявлення.

3. При вчиненні однією особою двох або більше адміністративних правопорушень адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо (стаття 36 КУпАП). У цьому випадку поліцейський накладає стягнення тільки за ті адміністративні правопорушення, які він має право розглядати.

Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним і тим самим поліцейським, стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених.

4. У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, ознак адміністративного правопорушення адміністративне стягнення накладається не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження (стаття 38 КУпАП).

VI. Виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення

1. Стягнення штрафу за бажанням особи, притягнутої до адміністративної відповідальності, здійснюється поліцейським на місці вчинення адміністративного правопорушення незалежно від розміру, виключно за допомогою безготівкових платіжних пристроїв. У такому разі особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, видається квитанція.

У разі несплати штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення провадження в справі, а потім виконання постанови здійснюються в порядку, передбаченому КУпАП.

2. Штраф сплачується особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вру-

чення їй постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження такої постанови - не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

3. У разі несплати особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, штрафу в установленій КУпАП строк постанови у справі про адміністративне правопорушення протягом п'яти днів з супровідним листом (додаток б) надсилається для примусового виконання до органу державної виконавчої служби за місцем проживання (перебування), роботи особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, або за місцезнаходженням її майна в порядку, установленому законодавством.

4. У порядку примусового виконання постанови про стягнення штрафу за вчинення адміністративного правопорушення з особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, стягується подвійний розмір штрафу, визначеного у відповідній статті КУпАПта зазначеного у постанові про його стягнення, а також витрати на облік зазначених правопорушень.

5. У разі винесення кількох постанов про накладення адміністративних стягнень щодо однієї особи кожна постанова виконується окремо (стаття 300 КУпАП).

6. Відстрочка виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу (за винятком стягнення штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення) здійснюється в порядку, встановленому законодавством.

За наявності обставин, зазначених у пунктах 5, 6, 9 статті 247 КУпАП (видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення; скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність; смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі), поліцейський припиняє її виконання.

7. Не підлягає виконанню постанова про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання протягом трьох місяців з дня винесення. У разі оскарження постанови перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги. У разі відстрочки виконання постанови перебіг строку давності зупиняється до закінчення строку відстрочки (стаття 303КУпАП).

8. У разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють (стаття 307 КУпАП).

9. Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, в установу банку України, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України (стаття 307 КУпАП).

10. Постанова про накладення штрафу, за якою стягнення штрафу проведено повністю, з відміткою про виконання або за якою стягнення штрафу проведено відповідно до статті 49 Закону України «Про виконавче провадження» повертається до відповідного підрозділу патрульної поліції.

11. Постанова у справі про адміністративне правопорушення, за яке накладено адміністративне стягнення у вигляді попередження, виконується поліцейським, який виніс таку постанову, шляхом оголошення постанови.

VII. Особливості оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, вчинені повторно

1. Повторним відповідно до статті 35 КУпАП визнається вчинене особою протягом року однорідне правопорушення, за яке її вже було піддано адміністративному стягненню.

2. Винесення постанови про адміністративне правопорушення, передбачене частинами першою, другою, третьою і шостою статті 121, частиною першою статті 128, частиною шостою статті 133-¹ КУпАП, здійснюється за місцем вчинення правопорушення за наявності відомостей про те, що це порушення не є повторним протягом року.

3. У разі неможливості встановити повторність постанови в справі про адміністративне правопорушення на місці його вчинення не виноситься, а складається повідомлення про адміністративне правопорушення, яке у п'ятиденний строк надсилається до підрозділу патрульної поліції за місцем проживання (перебування) особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, з метою здійснення перевірки на наявність повторності правопорушення та вжиття заходів щодо подальшого розгляду.

Після здійснення перевірки на наявність повторності правопорушення особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, повідомляється про місце розгляду справи про адміністративне правопорушення.

4. Поліцейський, який подає матеріали до розгляду, готує довідку про наявність повторності вчинення адміністративного правопорушення, отримання (неотримання) особою за місцем її проживання посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії, а за матеріалами про адміністративні правопорушення, передбачені частинами другою та третьою статті 130 КУпАП, - довідку про належність транспортного засобу.

5. У разі встановлення повторності правопорушення до протоколу (якщо протокол складається) долучається довідка, у якій міститься інформація про дату вчинення попереднього адміністративного правопорушення і прийняте в справі рішення.

VIII. Особливості оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтею 124 КУпАП

1. У разі порушення учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна, на місці дорожньо-транспортної пригоди (далі - ДТП) складається протокол про адміністративне правопорушення стосовно цих осіб, до якого додаються:

1) схема місця ДТП (додаток 7), яку підписують учасники ДТП та поліцейський;

2) пояснення учасників пригоди та свідків (у разі їх наявності);

3) показання технічних приладів (у разі їх наявності);

4) показання засобів фото- та/або відеоспостереження (у разі їх наявності);

5) інші матеріали, які необхідні для прийняття рішення у справі.

2. У випадках, коли внаслідок ДТП її учасникам заподіяно тілесних ушкоджень, викликається слідчо-оперативна група для проведення слідчих дій на місці пригоди відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України.

3. Копія схеми та/або фотографії з місця ДТП надаються учасникам пригоди за їх письмовою заявою в підрозділі патрульної поліції, поліцейськими якого зазначене ДТП оформлено.

4. На схемі місця ДТП графічно зображуються та фіксуються такі об'єкти:

1) ділянка дороги, на якій сталась ДТП;

2) сталі орієнтири, до яких на схемі здійснена прив'язка об'єктів та слідів;

3) транспортні засоби, причетні до ДТП, координати їх розміщення відносно елементів проїжджої частини та сталих орієнтирів;

4) сліди гальмового шляху коліс транспортних засобів: їх розміщення відносно елементів проїжджої частини; довжина від їх початку до кожного колеса транспортного засобу із зображенням місць розривів; довжина слідів на ділянках з різним покриттям;

5) інші сліди та предмети, що стосуються пригоди: розміщення частин та об'єктів (уламки кузова, частинки фарби, уламки скла, осипання ґрунту, сліди рідини), що відокремилися від транспортного засобу, відносно елементів проїжджої частини, транспортних засобів; площа розсіювання уламків скла, осипання ґрунту;

6) координати місця зіткнення, наїзду відносно сталих орієнтирів;

7) ширина проїжджої частини разом з роздільними смугами;

8) ширина тротуарів, узбіччя;

9) розміри ділянок з різним станом дорожнього покриття;

10) розміри та розміщення дефектів дорожнього покриття;

11) розташування дорожньої розмітки;

12) розташування світлофорів, дорожніх знаків та інших засобів технічного регулювання дорожнього руху;

13) розташування шлагбаума, засобів сигналізації, дорожніх знаків на підході до залізничного переїзду.

В обов'язковому порядку на схемі місця ДТП заповнюється таблиця дорожніх умов та зазначаються назви об'єктів, зображених на схемі.

На зворотному боці схеми місця ДТП зазначаються:

1) марка (модель) пошкодженого транспортного засобу;

2) номерний знак транспортного засобу;

3) власник (співвласник) транспортного засобу;

4) серія та номер полісу обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та назва страхової організації, яка його видала, а у разі його відсутності - посвідчення відповідної категорії осіб, для яких наявність полісу не є обов'язковою;

5) перелік видимих (зовнішніх) пошкоджень транспортного засобу, які сталися внаслідок ДТП;

- 6) вид пригоди;
  - 7) кількість учасників ДТП;
  - 8) порушення пункту Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306;
  - 9) результати огляду на стан сп'яніння (у випадку його проведення);
  - 10) тип транспортного засобу.
- Зазначена інформація підтверджується підписами водіїв транспортних засобів.

5. При складанні схеми місця ДТП рекомендується:

- 1) застосовувати спеціальне креслярське приладдя (лінійки, лекала);
- 2) користуватися загальноприйнятими графічними зображеннями об'єктів та умовними позначками;
- 3) не порушувати масштабу зображення;
- 4) деталізувати ту чи іншу ділянку схеми пригоди;
- 5) використовувати винесення фрагментів за схему.

6. У випадках, коли для прийняття об'єктивного рішення виникає необхідність для отримання додаткових даних, поліцейський, який оформлює матеріали ДТП, протягом доби передає оформлені матеріали ДТП для подальшого розгляду уповноваженій особі підрозділу патрульної поліції, на території обслуговування якого сталася пригода.

7. Уповноважена особа підрозділу патрульної поліції під час розгляду матеріалів ДТП повинен(на) в найкоротший строк, але не більше одного місяця з дати вчинення ДТП, встановити всі обставини її скоєння, вжити інших заходів щодо об'єктивного визначення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, передбачене статтею 124 КУпАП, скласти відносно такої особи протокол про адміністративне правопорушення та в п'ятиденний строк надіслати його до відповідного суду.

{Пункт 8 розділу VIII виключено на підставі Наказу Міністерства внутрішніх справ № 1073 від 11.10.2016}

8. Якщо при ДТП один з його учасників зник з місця пригоди, поліцейський оформляє схему місця ДТП, відбирає пояснення в потерпілого, свідків (у разі їх наявності), встановлює наявність засобів зовнішнього відео-, фотоспостереження та невідкладно повідомляє уповноважену особу підрозділу патрульної поліції, відповідальну за

розшук осіб, що зникли з місця ДТП. Остання зобов'язана вжити всіх можливих заходів для встановлення винуватців ДТП та обставин її вчинення в найкоротший строк, але не більше двох місяців.

Розшук осіб, що зникли з місця ДТП, здійснюється шляхом використання інформаційно-аналітичних баз даних, відкритих джерел інформації, надсилання запитів про отримання необхідних фото-та/або відеофіксацій відповідної пригоди, виклику осіб для прибуття до підрозділу або відвідування їх за місцем проживання (перебування), роботи.

При встановленні транспортного засобу, який зник з місця пригоди, проводяться його огляд на предмет наявності характерних пошкоджень, інших обставин ДТП та фотофіксація.

{Абзац третій пункту 8 в редакції Наказу Міністерства внутрішніх справ № 1073 від 11.10.2016}

У випадку встановлення факту проживання власника транспортного засобу на території, яку обслуговує інший підрозділ поліції, матеріали надсилаються за територіальністю.

ІХ. Особливості оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтею 130 КУпАП

1. Водії, стосовно яких у поліцейських є достатні підстави вважати, що вони перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, підлягають відстороненню від керування цими транспортними засобами та огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

2. Обов'язковому огляду підлягають водії транспортних засобів - учасники ДТП, унаслідок якої є особи, які отримали тілесні ушкодження.

3. Направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду на стан сп'яніння і проведення такого огляду здійснюються відповідно до Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення

такого огляду, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 року № 1103 (зі змінами).

4. Огляд на стан алкогольного сп'яніння проводиться поліцейським на місці зупинки транспортного засобу в присутності двох свідків відповідно до чинного законодавства.

Результати огляду зазначаються в акті огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів.

Акт огляду на стан алкогольного сп'яніння з використанням спеціальних технічних засобів складається у двох примірниках, один з яких під підпис вручається особі, щодо якої проводився цей огляд. У разі виявлення стану алкогольного сп'яніння в результаті проведення огляду з використанням спеціальних технічних засобів складається протокол про адміністративне правопорушення, до якого долучаються акт огляду на стан сп'яніння та роздруківка із результатом огляду з використанням спеціального технічного засобу (у разі наявності).

5. У разі проведення огляду на стан сп'яніння в закладах охорони здоров'я висновок про його результати долучається до протоколу про адміністративне правопорушення (у разі підтвердження стану сп'яніння).

6. У разі відмови водія транспортного засобу від проведення огляду в закладі охорони здоров'я поліцейський в присутності двох свідків складає протокол про адміністративне правопорушення, у якому зазначає ознаки сп'яніння і дії водія щодо ухилення від огляду.

7. Не можуть бути залучені як свідки поліцейські або особи, щодо неупередженості яких є сумніви.

Х. Особливості провадження у справах про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства

1. Іноземці і особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинним законодавством та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом (стаття 16 КУпАП).

2. Відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року члени дипломатичного корпусу, адміністра-

тивно-технічні працівники та обслуговувальний персонал посольств мають дипломатичний імунітет.

Члени дипломатичного корпусу мають дипломатичний імунітет постійно, а адміністративно-технічний та допоміжний персонал тільки під час виконання своїх службових обов'язків. Члени дипломатичного корпусу не зобов'язані надавати пояснення як свідки.

3. Транспортні засоби дипломатичного та консульського корпусу також мають імунітет від обшуку, арешту.

4. При порушенні правил дорожнього руху особою, яка має імунітет, після перевірки документів, що посвідчують її особу, і акредитаційної картки, що підтверджує статус (дипломатичний паспорт, дипломатична картка, консульська картка, службова картка), поліцейський складає рапорт, а документи повертаються власнику. Забороняється здійснювати стосовно зазначеної особи будь-які заходи затримання або інші примусові дії, за винятком випадків, коли надання свободи сприятиме продовженню правопорушення.

5. Якщо особа, яка має дипломатичний імунітет, керує транспортним засобом у стані сп'яніння, їй пропонується припинити керування. Огляд на стан сп'яніння в закладах охорони здоров'я проводиться у разі її згоди. У цьому випадку поліцейський повідомляє чергового відповідного підрозділу патрульної поліції. У таких випадках рекомендується запрошувати на місце виявлення правопорушення представника дипломатичного представництва, при якому вказана особа акредитована.

При відмові від проходження медичного огляду і спробах продовжити керування транспортним засобом особою, яка має дипломатичний імунітет, подальший рух цього автомобіля не допускається, у зв'язку з чим у присутності двох свідків складається рапорт із зазначенням вичерпних відомостей про цю особу. У рапорті обов'язково вказується, що зазначена особа керувала транспортним засобом у стані сп'яніння (указуються ознаки сп'яніння), відмовилася на прохання поліцейських вийти з автомобіля, пояснити свою поведінку і пройти медичний огляд. Після складення рапорту забороняється вживати будь-яких заходів щодо затримання цієї особи або інші примусові дії. Цій особі пропонується скористатися послугами таксі або попутного транспорту, надається можливість викликати по телефону інший автомобіль або водія. Про факт затримання автомобіля під керуванням особи, яка має дипломатичний імунітет, негайно ін-

формується черговий відповідного підрозділу патрульної поліції і Департамент патрульної поліції. До рапорту додаються пояснення свідків.

6. Рапорт та інші матеріали щодо порушення правил дорожнього руху особами, які мають дипломатичний імунітет, у п'ятиденний строк надсилаються до Департаменту патрульної поліції з подальшою передачею їх до Міністерства закордонних справ України, про що особа, яка має дипломатичний імунітет, попереджається на місці вчинення адміністративного правопорушення.

7. Оформлення матеріалів про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства, які не мають дипломатичного імунітету, здійснюється відповідно до чинного законодавства.

Під час оформлення матеріалів про вчинене іноземцем або особою без громадянства правопорушення йому рекомендується вирішити всі питання щодо провадження в адміністративній справі за місцем учинення цього порушення. Поліцейські використовують всі передбачені законодавством можливості щодо розгляду та виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення в найкоротші строки.

8. Справи про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства, які не мають дипломатичного імунітету, розглядаються за місцем вчинення адміністративного правопорушення.

9. Після закінчення тримісячного строку невитребувані посвідчення водія іноземців з копією постанови (рішення) суду надсилаються до Департаменту патрульної поліції для подальшого направлення до відповідного підрозділу Міністерства закордонних справ України і повернення власникам.

XI. Вилучення посвідчення водія і позбавлення права керувати транспортними засобами

1. Поліцейські тимчасово вилучають посвідчення водія за наявності підстав вважати, що водієм вчинено правопорушення, передбачене КУпАП, за яке може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом.

2. Про тимчасове вилучення посвідчення водія робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення (стаття 265-¹ КУпАП).

3. До винесення судом постанови у справі про адміністративне правопорушення та набрання нею законної сили поліцейський видає водієві тимчасовий дозвіл (додаток 8) на право керування транспортним засобом строком до трьох місяців з дати вилучення посвідчення.

4. У тимчасовому дозволі на право керування транспортним засобом з лицьового боку перекреслюються категорії транспортних засобів, права на керування якими водій не має, а також робляться такі записи:

- 1) дата тимчасового вилучення посвідчення водія;
- 2) посада, прізвище поліцейського, номер його нагрудного знака;
- 3) дата вчинення правопорушення;
- 4) серія та номер протоколу про адміністративне правопорушення;

5) стаття КУпАП, за якою складено протокол про адміністративне правопорушення, санкція якої передбачає накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортним засобом.

5. У разі вчинення адміністративного правопорушення, за яке передбачено накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортними засобами, особою, у якій посвідчення водія тимчасово вилучено за попереднє (попередні) адміністративне(і) правопорушення, тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, виданий у першому випадку, не поновлюється. У відповідних графах тимчасового дозволу на право керування транспортним засобом поліцейський робить відмітки за фактом виявленого правопорушення.

6. Втрачений тимчасовий дозвіл поновлюється уповноваженою особою будь-якого підрозділу патрульної поліції після документального підтвердження інформації про його попередню видачу.

7. Корінець до тимчасового дозволу на право керування транспортним засобом заповнюється поліцейським, який його видав, та надалі зберігається у відповідному підрозділі для здійснення належного контролю за правомірністю його видачі учасникам дорожнього руху.

8. Посвідчення водія вилучається до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення.

9. Вилучене посвідчення водія протягом трьох діб передається на зберігання до відповідного територіального органу МВС (до створення відповідних територіальних органів МВС вилучене посвідчен-

ня водія передається на зберігання територіальним органам Національної поліції України) в установленому МВС порядку.

10. Після закінчення тримісячного строку тимчасового вилучення посвідчення водія у випадках, якщо судом не прийнято рішення щодо позбавлення водія права керування транспортним засобом або якщо справа про адміністративне правопорушення не розглянута у встановлений законом строк, особа має право звернутися за отриманням вилученого документа до територіального органу Національної поліції України.

11. У разі вчинення особою, якій уже видано тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, повторного адміністративного правопорушення, за яке передбачено позбавлення такого права, новий дозвіл їй видається лише після закінчення строку дії попереднього, але на строк не більше трьох місяців з дати вчинення такого правопорушення.

12. У разі надходження постанови суду про позбавлення водія права керування транспортними засобами, якщо посвідчення водія не вилучено, уповноважена особа відповідного підрозділу патрульної поліції у триденний строк надсилає особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, повідомлення про позбавлення права керування за місцем її проживання (перебування), у якому зазначає реквізити винесеної судом постанови, положення статті 321 КУпАП, а також інформацію про необхідність прибуття до підрозділу патрульної поліції у визначений строк для здачі посвідчення водія або тимчасового дозволу на право керування транспортними засобами. Якщо водій, посвідчення якого підлягає вилученню, не з'являється протягом місячного строку, серія та номер посвідчення водія заносяться уповноваженою особою підрозділу патрульної поліції до автоматизованої бази даних про посвідчення, які підлягають вилученню.

ХІІ. Тимчасове затримання транспортних засобів

1. Тимчасове затримання транспортного засобу поліцейським проводиться у випадках, передбачених статтею 265-² КУпАП, зокрема у разі, коли неможливо усунути причину затримання на місці виявлення адміністративного правопорушення, і передбачає примусове припинення використання такого транспортного засобу шляхом його блокування за допомогою технічних пристроїв або доставлення на

спеціальний майданчик чи стоянку, якщо транспортний засіб створює значні перешкоди дорожньому руху.

Тимчасове затримання транспортного засобу здійснюється також у разі виявлення транспортного засобу боржника, оголошеного в розшук відповідно до статті 40 Закону України "Про виконавче провадження".

Поліцейському забороняється брати участь у здійсненні блокування або евакуації транспортних засобів у випадках, не передбачених законодавством.

2. Доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку здійснюється за допомогою спеціальних автомобілів - евакуаторів.

Для доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку поліцейський викликає евакуатор через чергового відповідного територіального органу Національної поліції України.

3. Після прибуття евакуатора поліцейський у присутності двох свідків і представника підприємства, установи або організації, яким належить евакуатор, складає акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу (додаток 9) із зазначенням:

1) дати, часу, місця порушення і підстави для тимчасового затримання та доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

2) посади, місця роботи, прізвища, імені та по батькові поліцейського, який приймає рішення про тимчасове затримання і доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

3) типу, марки, державного реєстраційного номера, переліку візуальних недоліків та пошкоджень транспортного засобу, що тимчасово затримується і доставляється на спеціальний майданчик чи стоянку;

4) найменування, місцезнаходження та номера телефону підприємства, установи або організації, які доставляють транспортний засіб на спеціальний майданчик чи стоянку, державного реєстраційного номера евакуатора;

5) адреси місця зберігання транспортного засобу;

6) посади, прізвища, імені та по батькові особи, яка виконує роботи з доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку.

Зазначений акт підписують присутні під час його складання особи:

особа, яка прийняла рішення про тимчасове затримання транспортного засобу;

особа, що виконує роботи з доставлення такого засобу на спеціальний майданчик чи стоянку;

два свідки;

водій і страховий комісар у разі їх присутності.

До акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу за можливості додаються фотографія транспортного засобу, що підлягає тимчасовому затриманню, і перелік речей, які перебувають у ньому.

Один примірник акта огляду транспортного засобу (за винятком фотографій) надається водію, власнику (співвласнику) транспортного засобу у разі їх присутності. Інший примірник акта огляду транспортного засобу зберігається у матеріалах справи про адміністративне правопорушення.

4. Про тимчасове затримання транспортного засобу робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення.

5. У разі коли водій, що вчинив правопорушення, присутній під час тимчасового затримання транспортного засобу і порушення неможливо усунути на місці в максимально короткий строк, поліцейський оформляє протокол про адміністративне правопорушення. У протоколі робиться відповідний запис про тимчасове затримання транспортного засобу із зазначенням інформації про складення акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, що долучається до протоколу, а у випадках, передбачених КУпАП, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу.

Якщо правопорушення може бути усунуто водієм у максимально короткий строк, поліцейський не проводить тимчасове затримання транспортного засобу і оформляє протокол про адміністративне правопорушення, а у випадках, передбачених КУпАП, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу.

6. У разі коли водій з'являється на місці правопорушення під час виконання робіт із завантаження транспортного засобу, поліцейський не проводить тимчасове затримання транспортного засобу, а оформляє протокол про адміністративне правопорушення, а у випадках,

передбачених КУпАП, виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складення протоколу. При цьому правопорушення повинно бути усунуте у максимально короткий строк.

У такому разі фактично виконані підприємством, установою або організацією, які провадять діяльність, пов'язану із транспортуванням транспортних засобів, роботи не оплачуються.

Якщо акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу вже складено, він долучається до рапорту про факт появи водія на місці правопорушення під час виконання робіт із завантаження транспортного засобу.

7. Про місце зберігання тимчасово затриманого транспортного засобу поліцейський повідомляє водієві під час складання протоколу про адміністративне правопорушення або винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення, а в разі його відсутності - до чергової частини територіального органу Національної поліції України. Про тимчасове затримання транспортного засобу боржника поліцейський повідомляє державному виконавцю протягом трьох діб.

8. Після тимчасового затримання транспортного засобу поліцейський зобов'язаний надати водію можливість повідомити про тимчасове затримання транспортного засобу та своє місцезнаходження іншу особу за власним вибором і вжити заходів щодо повернення транспортного засобу до місця постійної дислокації.

9. Транспортний засіб може бути тимчасово затриманий на строк, необхідний для вирішення справи про адміністративне правопорушення, але не більш як на три дні з дати такого затримання.

Строк затримання транспортного засобу обчислюється з моменту винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення, складення протоколу про адміністративне правопорушення або акта огляду та тимчасового затримання транспортного засобу, а строк зберігання - з моменту доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку.

Після закінчення триденного строку тимчасового затримання транспортного засобу особа має право звернутися за його отриманням. Таке звернення особи є обов'язковим для виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення.

Водій, власник (співвласник) тимчасово затриманого транспортного засобу, крім транспортного засобу боржника, що перебуває на

спеціальному майданчику чи стоянці, має право доступу до нього в присутності особи, відповідальної за його зберігання.

10. Повернення тимчасово затриманого транспортного засобу, який зберігається на спеціальному майданчику чи стоянці, здійснюється за письмовим зверненням його водія, власника (співвласника) за умови оплати ним витрат, пов'язаних з транспортуванням та зберіганням, та пред'явлення відповідної постанови у справі про адміністративне правопорушення або протоколу про адміністративне правопорушення у разі їх складення.

Повернення тимчасово затриманого транспортного засобу боржника, який зберігається на спеціальному майданчику чи стоянці, здійснюється за вимогою державного виконавця.

11. За транспортування і зберігання транспортного засобу на спеціальному майданчику чи стоянці справляється плата у встановленому чинним законодавством розмірі.

12. У разі якщо доставити транспортний засіб на спеціальний майданчик чи стоянку неможливо, поліцейський проводить його затримання шляхом блокування з дотриманням умов безпеки дорожнього руху.

13. Розблокування транспортного засобу здійснюється поліцейським після складення протоколу про адміністративне правопорушення або винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення.

14. У разі відсутності водія, транспортний засіб якого затримано, поліцейський залишає на місці, де був автомобіль, або під його складочниками повідомлення про тимчасове затримання транспортного засобу (додаток 10).

XIII. Деякі аспекти діловодства у справах

1. Бланки протоколів про адміністративні правопорушення, постанов у справах про адміністративне правопорушення, тимчасових дозволів на право керування транспортними засобами виготовляються відповідно до технічного опису бланка тимчасового дозволу на право керування транспортними засобами (додаток 11), технічного опису бланка постанови про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі (додаток 12), технічного опису бланка протоколу про адміністративне правопорушення (додаток 13).

2. Кількісний облік надходження, видачі та використання бланків ведеться в електронному журналі з використанням автоматизованих інформаційно-пошукових систем поліцейським, на якого покладено відповідні обов'язки.

3. Про виявлення зіпсованих бланків (механічні пошкодження, друкарський брак) доповідається керівнику відповідного підрозділу.

Зіпсовані, повернуті або такі, що мають друкарський брак, бланки протоколів, постанов та тимчасових дозволів знищуються та списуються з обліку відповідно до акта щомісячного списання бланкової продукції.

На підставі акта щомісячного списання бланкової продукції (додаток 14) до електронного журналу вносяться дані щодо їх зняття з обліку.

У разі виявлення втрати бланків протоколів, постанов та тимчасових дозволів керівництвом відповідного підрозділу проводяться службові перевірки.

4. Адміністративні матеріали, оформлені поліцейським, протягом однієї доби надсилаються до підрозділів адміністративної практики для подальшої їх реєстрації та опрацювання.

5. Особа, яка здійснює контроль за використанням бланків про адміністративне правопорушення та постанов про адміністративне правопорушення, одночасно здійснює перевірку правомірності оформлення адміністративних матеріалів.

6. Тимчасово вилучені документи повертаються за наявності підстав для повернення (постанова суду, довідка посадової особи органу кримінально-виконавчої інспекції, відповідний акт із відміткою посадової особи про усунення виявлених порушень та наявність документів, які підтверджують сплату штрафу) уповноваженими особами відповідних підрозділів патрульної поліції відповідно до чинного законодавства.

Документи, які є підставою для повернення тимчасово вилучених посвідчень водія, вносяться до автоматизованої інформаційно-пошукової системи уповноваженою особою підрозділу патрульної поліції.

7. Справи про порушення правил, норм і стандартів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху підлягають зберіганню протягом трьох років. Матеріали про порушення правил дорожнього руху, зафіксовані за допомогою фото-, відеозапису чи кінозйомки, збері-

гаються в підрозділі в електронному вигляді протягом трьох місяців з дати фіксації порушення.

8. Заповнення в письмовій формі протоколів про адміністративні правопорушення, постанов про притягнення до адміністративної відповідальності, тимчасових дозволів здійснюється чорнилом (пастою) чорного або синього кольору. Записи здійснюються розбірливим почерком, а прізвище, ім'я, по батькові особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, її місце проживання (перебування), місце роботи, а також посада, спеціальне звання та прізвище, ім'я, по батькові поліцейського записуються друкованими літерами.

**Т.в.о. начальника
Департаменту патрульної
служби МВС
майор міліції**

О.Ю. Фацевич

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ, ВЖИВАНИХ У ДАНОМУ ПОСІБНИКУ

Абстрагування – це уявне виділення окремих властивостей (ознак) предмета і відокремлення їх від інших ознак.

Адміністративна відповідальність – це відповідальність за скоєне правопорушення, за яке винна особа притягається згідно рішення адміністративного органу, посадової особи.

Адміністративна дієздатність – визнана державою здатність громадянина своїми особистими діями набувати певні права і виконувати покладені на нього обов'язки в галузі державного управління.

Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ – це виконавчо - розпорядча діяльність, змістом якої є організація і практичне здійснення встановлених державою заходів щодо охорони громадського порядку.

Адміністративний метод – це засіб впливу на діяльність підприємств, установ, організацій на поведінку трудових колективів, посадових осіб і громадян з боку органів державного управління, шляхом прямого встановлення їх обов'язків, виданням наказу.

Адміністративний примус – застосовується тільки спеціально уповноваженими органами державного управління, окремими посадовими особами, які не пов'язані рамками службової підлеглості з правопорушником, і використовується для підтримання державної дисципліни.

Адміністративна юрисдикція – встановлена законодавчими актами діяльність органів державного управління і посадових осіб щодо розгляду індивідуальних адміністративних справ і застосування відповідних юридичних санкцій в адміністративному порядку (без звернення до суду).

Адміністративне право – галузь права, яка регулює суспільні відносини, що виникають в процесі організацій виконавчо - розпорядчої діяльності органів державного управління.

Адміністративне затримання – короткострокове обмеження свободи фізичної особи (до 3 - х годин, в окремих випадках до 10 діб).

Адміністративне правопорушення – посягання на державний або громадський порядок... свободу громадян, їх права, власність, на встановлений порядок управління. Виявляє себе у протиправних діях, за які передбачена адміністративна відповідальність.

Адміністративне покарання – застосовується згідно закону повноважним органом держави, посадовими особами до порушника адміністративно - правової норми.

Адміністративний акт – юридичний документ органу державного управління, який на відміну від нормативного акту має своєю метою встановлення, зміну та припинення конкретних правових відносин; юридична сила адміністративного акту визначається правовим положенням органу, від якого він виходить.

Адміністративний Кодекс – систематизований законодавчий акт, який регулює адміністративну діяльність державних органів, порядок видання адміністративних актів, види і форми адміністративної відповідальності, а також деякі інші правила в сфері державного управління.

Адміністративний нагляд – нагляд органів державного управління за діяльністю підконтрольних їм органів і посадових осіб.

Адміністративний процес – урегульований законом порядок розгляду певних індивідуальних справ у сфері державного управління з метою забезпечення законності і правопорядку.

Адміністративне розслідування – здійснюється у випадках, коли після встановлення вчиненого адміністративного правопорушення необхідно провести експертизу та інші процесуальні дії, що вимагають значних затрат часу.

Адміністративно-попереджувальні заходи – застосовуються з метою охорони державних і громадських інтересів та безпеки громадян як засіб попередження майбутніх негативних наслідків чи правопорушень.

Адміністративно-правові відносини – постійно діючі, засновані на нормах адміністративного права відносини, що складаються в сфері управління.

Арешт товарів, речей, транспортних засобів, які є знаряддями і предметом скоєння правопорушення, виконується у вигляді опису товарів, майна, речей, транспортних засобів з повідомленням осо-

бі, відносно якої виконанню ці дії про заборону користування ними. При арешті можуть використовуватися засоби фіксування (аудіо-відео записи). За фактом арешту складається протокол.

Адміністративний штраф – грошове покарання, захід матеріального впливу, що застосовується у випадках і порядку, встановлених законом.

Адміністрація – це сукупність посадових осіб, наділених правами і обов'язками щодо керівництва конкретним органом або об'єктом управління з метою здійснення покладених на них функцій.

Акт – документ, текст якого складається з питань і обмеженої кількості однозначних і несуперечних відповідей.

Акт державного управління – це підзаконне офіційне рішення, прийняте органом управління в односторонньо-владному порядку з виконанням встановленої процедури з того чи іншого питання, належного до його компетенції, надання передбаченої законом форми і яке породжує правові наслідки.

Акт юридичний – правомірні дії, що здійснюються з метою вчинення, зміни та припинення відповідних юридичних наслідків.

Аналіз – це уявний розподіл на складові частини і його правова оцінка.

Аналогія – це оцінка передбаченого законом випадку щодо норм, які регулюють подібні відносини або дії.

Аналогія закону – застосування при вирішенні адміністративної справи закону, що передбачає найбільш подібний (аналогічний) випадок, якщо останній не передбачено законом.

Аналогія права – застосування загальних принципів права при розгляді конкретного випадку, регулювання якого не передбачено діючим законодавством.

Арешт – засіб припинення, що застосовується правоохоронними органами до особи, яка перебуваючи на волі, може чинити перепони слідству, скоїти новий адміністративний проступок, сховатися від слідства, або суду.

Відкритість адміністративного провадження – один із принципів, що передбачає розгляд справ відкрито для всіх громадян.

Відомство – система центральних і місцевих органів та установ, які керують однією галуззю державного управління і підпорядковані одному керівнику.

Відповідальність державних службовців – це застосування до них державними, громадськими органами і посадовими особами

встановлених державою заходів впливу на неякісну роботу, порушення державної дисципліни і законності.

Відшкодування вилучених знарядь і предметів адміністративного правопорушення – здійснюється через примусове їх вилучення з наступною реалізацією та повернення вирученої від реалізації суми власнику цих знарядь з урахуванням витрат на їх реалізацію.

Відшкодування майнової і моральної шкоди – здійснюється за рішенням суду в порядку цивільного судочинства.

Визначення (дефініція) – це логічна операція, що розкриває зміст поняття.

Виконавець – юридична (підприємство, організація, установа) або фізична особа, що виконує певного виду роботи або надає послуги.

Виконавчі документи – видаються судовими або іншими уповноваженими на те органами документи, що засвідчують право на примусове виконання внесеної в документ постанови.

Вилучення речей і документів – здійснюється у присутності двох понятих на місці скоєння адміністративного проступку або під час проведення особистого огляду затриманого, огляду його речей і транспортних засобів. Здійснюється посадовою особою, яка має право доставлення в органи міліції та адміністративного затримання, а також складання протоколу про адміністративне правопорушення.

Виклик в суд – звістка про день і час судового засідання та запрошення взяти участь в ньому.

Виконання постанови про відшкодувальне вилучення або конфіскацію речей, які були знаряддям чи предметом скоєння адміністративного правопорушення – здійснюється судовим виконавцем, а стосовно зброї та боеприпасів – органами міліції.

Виправні роботи – адміністративне покарання, передбачене діючим законодавством, застосовується для притягнення правопорушника до праці і відшкодування збитків, завданих внаслідок скоєння правопорушення.

Виконання наказу – в адміністративному праві обставини, що включають відповідальність за здійснення дій, передбачених адміністративним законодавством.

Вина – це психічне відношення особи до своїх протиправних діянь, до їх наслідків, наміру або необережності.

Висновок – документ, в якому викладаються думки, висновки установи, комісії, спеціаліста з будь-якого документу, питання.

Випадок – подія, яка відбулася незалежно від волі і дій особи. В цьому випадку ніхто не може бути притягнутий до відповідальності.

Вчинок (протиправний) – протиправна поведінка, за яку згідно чинного законодавства можна притягнути до дисциплінарної або адміністративної відповідальності.

Гіпотеза – складова частина-юридичної норми. За своїм змістом передбачає такі фактичні умови, яких слід дотримуватись при використанні норми права.

Громадські організації – це узагальнене поняття, що включає в себе різні недержавні добровільні об'єднання громадян, діяльність яких скерована на підвищення політичної активності і самодіяльності членів цих організацій.

Громадянство – права належність, що розповсюджується на громадян будь-якої держави, закони цієї держави, а також права і обов'язки по відношенню до нього.

Давність – встановлений законом час (строк), проходження якого тягне за собою певні правові наслідки.

Держава – політична організація суспільства, особливо важлива частина надбудови класового суспільства.

Державна влада – організоване політичне керівництво окремого класу, здійснюване за допомогою держави.

Державна служба – виконання службовцями державних організацій трудової діяльності, передбаченої займаними посадами, направленої на виконання функцій і завдань держави та оплачуваної нею.

Державний службовець – особа, що займає у встановленому порядку посаду в державній організації і за винагороду виконує певну роботу щодо здійснення завдань і функцій держави.

Державне підприємство – юридична особа, що має відокремлену частину державної або колективної власності і самостійний баланс.

Державне управління – це організуюча, виконавчо-розпорядницька діяльність органів держави, що здійснюється на основі дотримання законів при повсякденному виконанні функцій держави.

Державний апарат – особа, що займає у встановленому порядку посаду в державній організації і за система органів державної влади і державного управління, правосуддя, прокурорського нагляду.

Делікт – правопорушення (адміністративне).

Джерело адміністративного права – це акти органів державної влади і органів державного управління, які вміщують в собі адміністративно-правові норми.

Дієздатність – здатність громадянина, юридичної особи своїми діями набувати права і створювати для себе та виконувати обов'язки.

Дізнавач – особа, повноважена для провадження дізнання про правопорушення або надзвичайну подію.

Дізнання – форма розслідування адміністративних (кримінальних) справ; полягає в основному в проведенні невідкладних процесуальних дій для встановлення факту правопорушення і винних в цьому осіб.

Дія законодавства про адміністративні правопорушення у часі і просторі – особа, яка скоїла адміністративний проступок, підлягає відповідальності на підставі закону, що діє під час та за місцем його скоєння. Закон, що пом'якшує чи скасовує відповідальність винної особи, має зворотню силу. Закон, що посилює чи встановлює відповідальність за проступок, зворотної сили не має.

Добровільна відмова від правопорушення – припинення особою початої протиправної діяльності при наявності осмислення фактичної можливості довести її до кінця.

Доказ – це логічний засіб, за допомогою якого обґрунтовується істина будь-якого міркування, істина відносно якого вже встановлена. Прямий доказ – в якому істина тези безпосередньо обґрунтовується аргументами. Непрямий доказ – в якому істина тези обґрунтовується шляхом доказу хибної антитези.

Документ – це засіб закріплення різноманітними формами на спеціальному матеріалі інформації про факти, події, явища об'єктивної реальності і розумової діяльності людини.

Документальне забезпечення – це комплекс документів і методів, засобів і процесів праці з ними, здійснюваних установами, організаціями і підприємствами під час виконання ними своїх функцій і завдань.

Допит – процесуальна дія, яка є засобом перевірки, дослідження обставин справи і отримання таких доказів як пояснен-

ня свідків, звинувачуваних, а в деяких випадках – і пояснення висновків експертів.

Диспозиція – центральна частина адміністративно - правової норми, визначає саме правило поведінки, згідно якого дозволяється, забороняється, рекомендується проведення певних дій.

Душевна хвороба – порушення нормальної психічної діяльності, яке проявляється у пониженні розумових здібностей, у хворобливих змінах мислення.

Експерт – особа, що має спеціальні знання і залучається органами державного управління для проведення експертизи.

Засоби адміністративного припинення – використовуються як засіб примусового припинення правопорушень і попередження їх негативних наслідків.

Затримання – запобіжний арешт особи, підозрюваної в скоєнні адміністративного правопорушення, до з'ясування особи.

Захисник - особа, яка зобов'язана надавати допомогу правосуддю при розгляді адміністративної справи доказами і іншими документами, що свідчать на користь звинуваченого.

Інспекція – особливий вид органів державного управління, призначенням яких є нагляд за виконанням правил, встановлених в окремій галузі управління і поєднуючих контрольні функції з деякими адміністративними правами (наприклад, накладання штрафів, при застосуванні дисциплінарних заходів).

Кабінет Міністрів України – вищий орган державного управління: займається виконавчо - розпорядчою діяльністю в межах своїх повноважень.

Кваліфікація правопорушення – встановлення ознак, елементів скоєного правопорушення у відповідності до вимог чинного законодавства.

Кількість (філософське розуміння) – це переважно просторова часова властивість предмету, яка виявляється тільки у його взаємовідносинах з іншими предметами.

Класифікація – це розподіл предметів за групами (класами), де кожний клас має своє постійне, визначене місце.

Колегіальність – принцип діяльності державних органів управління, при якому в ході обговорення питань враховується думка кожного учасника наради, зборів.

Компетенція – сукупність повноважень, якими наділяється державний орган, посадова особа при виконанні своїх обов'язків.

Контроль – ця функція управління складається з того, щоб встановити відповідність, або невідповідність фактичного стану об'єкта управління.

Конституція – Основний Закон держави, що виражає волю народу, закріплює його владу, встановлює принципи суспільного і державного устрою, організації і діяльності органів, основні права і обов'язки громадян.

Координація – погодження дій різних суб'єктів управління з метою досягнення ними наміченого результату.

Конфіскація майна (адміністративна) – адміністративне покарання, згідно якого в примусовому порядку і безкоштовно вилучається майно на користь держави.

Крайня необхідність – це таке становище особи, під час якого вона шляхом здійснення будь-яких за зовнішніми ознаками протиправних дій може відвернути небезпеку, що загрожує конкретним суспільним відносинам або особі чи її правам.

Метод (філософське розуміння) – засіб практичної і теоретичної дії людини, скерований на оволодіння об'єктом.

Міліція – орган державного управління, який виконує завдання щодо охорони громадського порядку і безпеки в державі, бореться зі злочинністю.

Мінімальний споживацький бюджет – це набір продовольчих і непродовольчих товарів і послуг в натуральному і вартістному вираженні, що забезпечує задоволення основних фізіологічних потреб і соціально - культурних запитів людини.

Міністерство – центральний орган державного управління, який здійснює керівництво певною його галуззю.

Міркування – це форма мислення, завдяки якій за допомогою ствердження чи заперечення відображаються зв'язки предметів та їх ознак або відносини між предметами.

Місце розгляду справи про адміністративне правопорушення – визначається за місцем його скоєння. За клопотанням особи, відносно якої ведеться адміністративне розслідування, справа може розглядатись за місцем проживання заявника.

Мотив правопорушення – спонукання особи, якими вона користувалась при скоєнні правопорушення.

Народний суд – державний орган, уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення, в першу чергу, підвищеної громадської небезпеки.

Необережність – одна із форм вини. Характеризує психічне відношення правопорушника до скоєних ним протиправних дій (бездій). В даному випадку особа, що скоїла правопорушення, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своїх дій чи бездії, але легковажно розраховувала на їх попередження або не передбачала можливості настання таких наслідків, але повинна була і могла їх передбачити.

Норма права – правило поведінки, встановлене і санкціоноване державою в особі відповідних його органів, що виражає їх волю і охороняється примусовою силою держави.

Неосудність – це правове поняття, яке характеризує не загальні психічні здібності особи, а стан її інтелекту і волі по відношенню до конкретної суспільно небезпечної дії.

Об'єкт правопорушення – охоронювані адміністративним законом суспільні відносини, на які спрямовані протиправні дії.

Звужене тлумачення – це означає, що особа, що тлумачить норму права, переходить від поняття з більшим об'ємом, але з меншим змістом, до поняття з меншим об'ємом, але з більшим змістом.

Огляд – процесуальна дія, що є різновидом огляду місця події. Проводиться з метою з'ясування обставин тієї або іншої події, знаходження доказів причетності особи до подій, які з'ясовуються. Результати огляду оформляються протоколом.

Огляд місця події – дія, що складається із ознайомлення осіб, які здійснюють адміністративне провадження, з учасю понятих з місцем події, де залишились сліди правопорушення.

Ознака – це те, чим предмети подібні один до другого, або чим вони один від іншого відрізняються.

Орган державного управління – це частина державного апарату, який від імені держави і в межах встановлених повноважень займається виконавчо - розпорядчою діяльністю в сфері управління.

Організація (у вузькому розумінні слова) – функція управління, яка має своїм призначенням сформувати управлінську систему із складових частин цієї системи.

Організаційна структура органу державного управління – це внутрішня структура підрозділів, їх співвідношення, взаємодія.

Організаційна структура системи управління – діючі в даний час з відповідною метою управління її елементи (підструктури) або інші системи управління, тобто форма зв'язку даного органу управління з підлеглими цьому органу структурами управління (підприємства, установи, організації).

Охорона громадського порядку – це обумовлена закономірностями розвитку суспільства діяльність органів внутрішніх справ, інших державних органів, громадських організацій, кооперативів і громадян щодо забезпечення правил, які регулюють поведінку людей в сферах їх діяльності від протиправних посягань.

Підвідомчість (адміністративна) – компетенція того або іншого органу державної влади і управління стосовно розгляду адміністративної справи та прийняття по ній рішення.

Підзаконний акт – акт компетентного органу держави, який готується на основі і підставі діючого закону.

Підсудність – розгляд справ, що підлягають судовому розгляду між окремими судами; риси або властивості справ, за якими закон зараховує їх до розгляду певним судом.

Планування – визначення напрямків, мети, завдань і результатів, пропорцій, темпів і конкретних кількісних показників діяльності, розвитку тих або інших процесів.

Подання – правовий акт (в міліції), скерований на усунення порушень законів, причин і умов порушень.

Покарання – державний примус, що застосовується органом державного управління, посадовою особою до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення.

Понятий – особа, яка стверджує ту чи іншу процесуальну дію і може залучатись у випадках, передбачених законом, до адміністративного провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Поняття (філософське розуміння) – одна з основних одиниць розумової діяльності, логічна форма, за допомогою якої будуються інші форми розуму.

Попередження правопорушень – система заходів економічного, соціально-культурного, виховного і правового характеру, що проводяться державними органами і громадськими організаціями з метою боротьби із злочинністю і причинами, що її породжують.

Посадові обов'язки і права – це встановлені і гарантовані державою заходи належної поведінки державного службовця у сфері державно-службових відносин.

Постанова – це правовий акт, що приймається вищими і деякими центральними органами колегіального управління для вирішення найбільш важливих і принципових завдань, які стоять перед конкретним органом, і встановлення стабільних норм та правил поведінки.

Потерпілий – це особа (юридична, фізична), яка фізично, матеріально, чи морально потерпіла від правопорушення.

Правоздатність – це здатність юридичної, фізичної особи мати права і обов'язки правоздатність може бути повною і обмеженою.

Правосвідомість – сукупність поглядів, ідей, які виражають відношення людей, соціальних груп, класів до права, законності, правосуддя, їх погляди на те, що є правомірним чи неправомірним.

Правопорушення – дія або бездіяльність громадянина, посадової або юридичної особи, яка виявляється у невиконанні вимог правових норм.

Правопорядок – одна з основних складових частин суспільного порядку, який складається в результаті здійснення різних видів соціальних норм, регулюючих різноманітні сфери суспільного життя, які виділяються між собою характером, способом дії та впливом на поведінку людей.

Представник влади – посадова особа, наділена владними повноваженнями, які розповсюджуються на осіб, які не знаходяться з нею в службових стосунках.

Привід – примусове доставлення в орган дізнання, до слідчого, в суд, до прокурора осіб, що не з'явилися за викликом в ці заклади без поважної причини.

Призначення адміністративних покарань за скоєння декількох адміністративних правопорушень – здійснюється за кожне правопорушення окремо. Якщо особа скоїла декілька правопорушень, справи щодо яких розглядаються одним органом чи посадовою особою, покарання призначається в межах однієї санкції.

Припинення адміністративної справи – в адміністративному процесі це рішення державного органу управління, суду, посадової особи, прокурора про закінчення процесуальної діяльності по справі.

Причинний зв'язок – необхідний зв'язок між явищами, при якому це явище (причина), породжує наслідки.

Провадження в справах про адміністративні правопорушення – це регламентований законодавством порядок розгляду адміністративних справ.

Прогнозування – передбачення змін в розвитку будь-яких подій або процесів на основі отриманих даних і досягнень науки.

Прокурор – посадова особа органів прокуратури, наділена у відповідності до Конституції України повноваженнями щодо здійснення вищого нагляду за виконанням закону всіма органами влади, органами державного управління, громадськими організаціями, посадовими особами і громадянами.

Протест – це правовий акт прокурора, адресований компетентним органам або посадовим особам.

Протокол про адміністративне правопорушення – офіційний документ, в якому уповноважена на те особа фіксує факт здійснення адміністративного правопорушення.

Реквізиція – вилучення державного майна у власника в державних та суспільних інтересах з виплатою його вартості (наприклад, під час військових дій або стихійного лиха).

Санкція – правові наслідки, що загрожують правопорушнику встановленого даною нормою правила.

Система (філософське розуміння) – сукупність елементів, певним чином пов'язаних між собою, і тих, які утворюють певну цілісність.

Скарга – письмове або усне звернення громадянина до державного органу або громадської організації, в якому вказані незаконні дії, рішення або порушені права цього громадянина органом державного управління, посадовою особою.

Склад адміністративного правопорушення – це сукупність передбачених законом ознак, що характеризують скоєні дії як конкретний протиправний вчинок.

Структура – це внутрішня побудова відповідної системи в органах державної влади і управління, що має якісні і кількісні характеристики, які впливають на результат діяльності суб'єктів управління.

Стягнення (в адміністративному праві) – це вид міри покарання, який застосовується згідно закону повноважним органом держави чи посадовою особою до порушника адміністративно-правових норм. Законом встановлено його вид, розмір та строк застосування.

Суспільна безпека – система заходів, спрямованих на охорону

державного і громадського порядку, правил сумісного проживання та забезпечення нормальних умов для діяльності і відпочинку громадян.

Тривалі адміністративні правопорушення – такі правопорушення, що постійно здійснюються на протязі певного, більш-менш довгого часу.

Узагальнення – це засіб, за допомогою якого окремі предмети на основі притаманних їм ознак об'єднуються в групи однорідних предметів.

Узагальнене поняття – здійснюється у випадку, коли виникає потреба у переході від поняття з невеликим об'ємом, але з більшим змістом, до поняття з великим об'ємом, але з меншим змістом.

Умовивід – форма мислення, завдяки якій з одного або декількох міркувань за необхідністю робиться міркування, яке містить в собі нові знання.

Управлінська інформація – це сукупність інформації, необхідної для забезпечення управління.

Уявлення – це збережені в нашій свідомості почуттєві сприйняття предмету, який людина сприймала раніше.

Форма вини – це встановлена законом певна взаємовідповідальність (поєднання) свідомості і волі особи, яка здійснила правопорушення в навмисній чи необережній формах.

Юридична особа – установа, підприємство або організація, що має згідно закону право на діяльність в межах встановленої для неї компетенції, а також несе відповідальність за свої дії.

Юридичні факти – це такі події, явища, за наявності яких законодавець пов'язує виникнення, зміну, чи припинення правових відносин.

Юрисдикційний характер діяльності – містить в собі правову оцінку тих або інших фактів, вирішення суперечок з права або застосування встановленої законом санкції. Наприклад, накладання штрафу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карадже-Искров Н. П. Новейшая эволюция административного права. – Иркутск, 1927. – С. 29.
2. Коваль Л.В. Административно-деликтное отношение. – К.: Главное издательское объединение «Высшая школа», 1979. – С. 111, С. 129.
3. Адміністративне право України. Академічний курс. Підручник. У двох томах. Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. – С. 206-208, С. 483, С. 495, С. 515, С. 518.
4. Габричидзе Б.Н., Чернявский А.Г. Административное право. – М., 2002. – С. 67-68.
5. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес України: Навч. посібник. – К.: Прецедент, 2007. – С. 173, С. 176, С. 512.
6. Українська радянська енциклопедія. Словник. В трьох томах. Т. 2. Головна редакція Української Радянської енциклопедії АН УРСР. – К., 1967. – С. 167, С. 692; Словарь иностранных слов / Под ред. И.В. Лехина и проф. Ф.Н. Петрова. 3-е переработ. и дополненное издание. – М.: Госиздат. иностран. и национальных словарей, 1949. – С. 460; Большой юридический словарь / Под ред. А.Я. Сухарева, В.Д. Зорькина, В.Д. Крутских. – М.: ИНФРА, 1999. – С. 293, С. 454, С. 773; Россинский Б.В. Административные правонарушения: Энциклопедический словарь. – М.: Издательство НОРМА, 2003. – С. 310, С. 342.
7. Голосніченко І.П., Стахурський М.Ф. Адміністративний процес: Навчальний посібник / За загальною ред. д.ю.н., професора І.П. Голосніченка. – К.: ГАН, 2003. – С. 123.
8. Адміністративна відповідальність в Україні: Навчальний посібник / За заг. ред. А.Т. Комзюка. 2-е вид. виправ. і допов. – Харків: Видав-во Ун-ту внутр. справ, 2001. – С. 42-43, С. 46.
9. Додин Е.В. Административная деликтология (Курс лекций): Сб научн. трудов. Том 2. / Одесская юридическая академия. – Одесса: Полиграф, 2007. – С. 357.

10. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

11. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV // Відом. Верх. Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.

12. Административное право Украины (Общая часть). Учебное пособие. – Х.: ООО «Одиссей», 1999. – С. 157; Адміністративне право України / За заг. ред. С.В. Ківалова. – Одеса: Юрид. література, 2003. – С. 269-270.

13. Овсянко Д.Н. Административное право: Учебное пособие / Под ред. Г.А. Туманова. – М.: Юристь, 1997. – С. 136; Административное производство: компетентные органы, формы протоколов, справочные материалы. Практическое пособие. / Под общей ред. Е.Н. Сидоренко. – М.: Юрист. - Издат., 2006. – С. 14-16, С. 20-29, С. 52; Агапов А.Б. Административная ответственность: Учебное пособие. Изд-е 3-е, переработ. и дополненное / А.Б. Агапов. – М.: Эксмо, 2007. – С. 286-289.

14. Класифікатор професій. – К.: КНТ, 2007. – 500 с.

15. Лазаревский М.И. Лекции по русскому государственному праву. Том 2 / Антологія української юридичної думки. В 6 т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (голова) та ін. Том. 5. Поліцейське та адміністративне право / Упорядники: Ю.І. Римаренко, В.Б. Авер'янов, І.Б. Усенко; відповід. редактори Ю.І. Римаренко, В.Б. Авер'янов. – К.: Видавничий дім «Юр. інтер», 2003. – С. 416, С. 465.

16. Студеникин С.С., Власов В.А., Евтихеев И.И. Советское административное право. – М.: Гос. издат. «Юридическая литература», 1950. – С. 126.

17. Козлов Ю.М. Советское административное право. Пособие для слушателей. – М.: Знание, 1984. – С. 97.

18. Коваль Л.В. Адміністративне право: Курс лекцій для студентів юридичних вузів та факультетів. – К.: Вентурі, 1996. – С. 50.

19. Административное право Украины (Общая часть). Учебное пособие. – Х.: ООО «Одиссей», 1999. – С. 58.

20. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. № 3723-XII // Відом. Верх. Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 430 (Втрата чинності крім окремих положень від 01.05.2016 р.,

підстава 889-19); Ортинський В.Л., Кисіль З.Р., Ковалів М.В. Управління в органах виконавчої влади в Україні. Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – С. 214.

21. Словарь иностранных слов / Под ред. И.В. Ляхина, и проф. Ф.Н. Петрова. 2-е переработ. и дополненное изд-е. – М.: Гос. изд-во иностранных и национальных словарей, 1949. – С. 620, С. 738; Український радянський енциклопедичний словник. В трьох томах. Том 3. – К.: Голов. редакція української радянської енциклопедії, 1968. – С. 405, С. 814; Философский словарь / Под ред. М.М. Розенталя, Изд-е 3-е. – М.: Политиздат, 1975. – С. 395; Краткий словарь по философии / Под общей ред. Й.В. Блауберга, И.К. Пантина. – 3-е изд., доработ. и дополн. – М.: Политиздат, 1979. – С. 309; Українсько-російсько-англійський тлумачний словник ділової людини. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1998. – С. 462; Новий тлумачний словник української мови. У чотирьох томах. Том 4: Укладачі: Проф. В.В. Яременко, О.М. Сліпущко. – К.: Видавництво «АКОНІТ», 2000. – С. 432, С. 515.

22. Виконавча влада і адміністративне право / За заг.ред. А.В. Авер'янова. – К.: Видавничий Дім «ІН-Юре», 2002. – С. 247, С. 280-281, С. 335, С. 549-550, С. 626.

23. Закон України «Про державну службу»: чинне законодавство з 01.05.2016 р. : (офіц. текст). – К. : Паливода А.В. – 2016. – 88 с. – (Закони України).

24. Елистратов А.М. Должностное лицо и гражданин // Правоведение. – 1964. – № 1. – С. 86-87.

25. Стариков Ю.Н. Курс общего административного права. Т 1. – М., 2002. – С. 200.

26. Кодекс Украинской ССР об административных правонарушениях: Научно-практический комментарий / В.С. Анджиевский, Э.Г. Герасименко. Е.В. Додин и др. – К.: Изд-во «Украина», 1991. – Ст. 14.

27. Комментарий к Кодексу Российской Федерации об административных правонарушениях / Под ред. Ю.М. Козлова. – 2-е изд. переработ. и дополн. – М.: Юристъ, 2004. – Ст. 2.4., С. 915.

28. Аннер Э. История европейского права (перевод со шведского) / Институт Европы. – М.: Наука, 1996. – С. 217.

29. Кодекс України про адміністративні правопорушення; Кодекс адміністративного судочинства України: Офіційне видання зі змінами та доповненнями станом на 3 вересня 2007 року /

Міністерство юстиції України. – К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2007. – Ст. 1, С. 179.

30. Деятельность полиции зарубежных стран: Учебное пособие. – Омск: Омская академия МВД России, 2005. – С. 28-35.

31. Закон України «Про Національну поліцію». – С. : ТОВ «ВВП НОТІС». – 2015. – 84 с.

32. Загряцков М.Д. Административная юстиция и право жалобы в теории и законодательстве. – М.: Изд-во «Право и жизнь», 1925. – С. 73; Салищева Н.Г. Административный процесс в СССР. – М.: Юридическая литература, 1964. – С. 44; Коренев А.П. Кодификация советского административного права. – М.: «Юридическая литература», 1970. – С. 25; Сорокин В.Д. Административно-процессуальное право. – М.: «Юридическая литература», 1972. – С. 138.

33. Ямпольская Ц.А. О принципах государственного управления в СССР (Некоторые методологические аспекты) // Советское государство и право. – 1967. – № 3. – С. 3.

34. Перепелюк В.Г. Адміністративний процес: Загальна частина: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2003. – С. 9, С. 83-150, С. 71; Бандурка О.М., Тищенко М.М. Адміністративний процес: Підручник для вищих навчальних закладів. – Рос.мовою. – К.: Літера ЛТД, 2001. – С. 33-53, С. 59-60, С. 70, С. 92; Кузьменко О.В. Теоретичні засади адміністративного процесу: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – С. 137-155, С. 179-181.

35. Якуба О.М. Советское административное право (Общая часть). Учебник. – К.: Издательское объединение «Вища школа», 1974. – С. 43-47; Юсупов В.А. Теория административного права. – М.: Юридическая литература, 1985. – С. 30-45; Ведерников Ю.А., Шкарупа В.К. Адміністративне право України: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С. 19-23, С. 177-178.

36. Петрова И.П., Мулявка Д.Г. Нормативно-правове регулювання організації діяльності міліції України: Монографія. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2005. – С. 35.

37. Конституції нових держав Європи та Азії / Упоряд. С. Головатий. – К.: Юр. Прав. Фундація, Видавництво «Право», 1996. – 544 с.

38. Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій / Упоряд. Т. Яблонської. – К.: Сфера, 1999. – С. 6-19.

39. Нормативні акти України / Українська академія внутр. справ; Упоряд. В.П. Лисюченко та ін. – 2-е вид. доповн. і змін. – К.: 1998. – 580 с; Кодекс України про адміністративні правопорушення з постатейними матеріалами: станом на 1 січня 2001 р. / Відповід. ред. С.Ф. Демський. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 1086 с.

40. Адміністративне судочинство / Нормативна база, судові прецеденти, коментарі, зразки процесуальних документів. – Харків: «Ксилон», 2002. – С. 421-425.

41. Адміністративно-процесуальне (судове) право України: Підручник / За заг. ред. С.В. Ківалова. – Одеса: Юридична література, 2007. – С. 62.

42. Конституція України (із змінами і доповн.). – К.: Атіка, 2006; Демиденко В.О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні (у схемах): Посібник. – К.: КНТ, 2007. – С. 180-183.

43. Kode administratif. 27 edition. Dallas. 2003 I Addendum к этому Кодексу. Интернет // Кит / www/ leq. Franse. Qow.fr. / Wspak. Unrode. Gommone = co-de CIU.SDMC.rev.

44. Чеишвили М.В. Полиция Финляндии: организационно-правовые основы деятельности: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02; Московская Академия МВД РФ. – М., 2001. – 25 с.

45. Антонов И.П. Полиция в механизме государства (На материалах ФРГ): Автореф. дисс... юрид. наук. – М., 1999; Организационные и правовые основы деятельности полиции Германии: Автореф. дисс. канд. юрид. наук. – М., 1999. – 22 с.

46. Губанов А.В., Зубов И.Н. Полицейское право. Учебное пособие. Ч. 1: Полиция государств дальнего зарубежья и международное полицейское сотрудничество. – Омск, 2000. – С. 116.

47. Великобритания. Реформа полиции. Проблемы и решения в сфере поддержания режима законности и правопорядка // Обзорная информация ГИЦ МВД РФ. – М., 1995. – Вып. 8.

48. Административное право зарубежных стран. Учебное пособие. – М.: Издательство «СПАРК», 1996. – С. 24.

49. Штатака М.А. Административное право развивающихся стран (Общая часть): Учебное пособие. – М.: Издат-во УДН, 1989. – С. 39.

50. Маклаков В.В. Административная юстиция во Франции. Перевод / РАН ИНИОН. Центр социал. Науч.-информ. исслед. отделения правоведения. – М., 2006. – С. 15-17; Адміністративні

процедури і адміністративне судочинство в Німеччині (Збірник матеріалів). – К., 2006. – С. 85-86.

51. Юридический словарь / Гл. ред Л.И. Кудрявцев, Т. 1. Ф-Н, второе изд-е. – М.: Госиздат Юридической литературы, 1955. – С. 157; Український Радянський Енциклопедичний словник. В трьох томах, Т.1. – К.: АН УРСР, 1966. – С. 422; Юридический энциклопедический словарь / Гл. ред. А.Я. Сухарев. – М.: «Советская энциклопедия», 1984. – С. 59, С. 254.

52. Теория государства и права. Учебник. Издание 2, переработ. и дополненное. – Ленинград: Издат-во Ленинградского университета, 1987. – С. 440; Олійник А.Ю. та ін. Теорія держави і права: Навчальний посібник / А.Ю. Олійник, С.Д. Гусаров, О.Л. Слюсаренко. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – С. 112-113.

53. Бородин І.Л. Адміністративно-юрисдикційний процес: Монографія. – К.: Алерта, 2007. – С. 111, С. 251.

54. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Рекол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Українська енциклопедія», 1998. – Т. 1. – С. 429-430, С. 554.

55. Мартиненко Б.Д. Гарантії суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення: Автореф. дисерт. канд. юрид. наук. – Львів: Львів. держав. ун-т внутр. справ, 2007. – С. 4.

56. Яковлев А.Ю. Статус субъекта права (теоретические вопросы) // Государство и право. – 2003. – № 4. – С. 5.

57. Теория государства и права. – М., 1983. – С. 331; Теория государства и права: Учебник. Издание 2-е переработ. и дополненное. – Ленинград: Издат-во Ленинградского университета, 1987. – С. 412.

58. Ківалов С.В., Біла Л.Р. Адміністративне право України: Навчально-методичний посібник. Видання друге, перероб. і допов. – Одеса: Юридична література, 2002. – С. 54; Алехин А.П., Кармалицкий А.А., Козлов Ю.М. Административное право Российской Федерации: Учебник. – М.: ЗЕРЦАЛО, ТЕИС, 1996. – С. 320.

59. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 367-368, С. 385-386; Сб. научн. трудов. Т. 2. / Додин Е.В. / Одесская национ. юрид. академия. – Одесса: Полиграф, 2007. – С. 180; Остапенко О.І., Люблін В.Д. Адміністративно-правові відносини в умовах

адміністративної реформи в Україні: Навч. посібник. – Львів: Львів. ДУВС, МВС України, 2007. – С. 70.

60. Бондаренко Г.Л. Адміністративна відповідальність в СРСР. – Львів: ЛДУ, 1975. – С. 77-78; Новоселов В. Административная ответственность юридических лиц // Советская юстиция. – 1981. – № 23. – С. 10-11; Коваль Л.В. Яким бути адміністративному кодексу України // Право України, 1993. – № 3. – С. 24.

61. Остапенко О.І., Остапенко Л.О. Адміністративно-правовий захист встановленого порядку управління в Україні: Навчальний посібник. – Львів: Львів ДВС, 2008. – С. 120.

62. Козаков Н.И. Логический словарь-справочник. – М., 1976. – С. 247.

63. Ткаченко В.І. Адміністративно-процедурні провадження у дозвільній системі в Україні: шляхи вирішення проблемних питань: Монографія / МВС України. – Луганськ: Луганськ. РВВ ЛДУВС, 2006. – С. 125.

64. Тищенко Н.М. Гражданин в административном процессе. – Х.: Право, 1998. – С. 28-30.

65. Шергин А.П. Административная юрисдикция. – М., 1979. – С. 79.

66. Сорокин В.Д. Советское административно-процессуальное право. – М., 1976. – С. 44-45; Сорокин В.Д. Административный процесс и административно- процессуальное право. – СПб: Издат-во Юрид. ин-та (Санкт-Петербург, 2002. – С. 53-55; Лория В.А. Административный процесс и его кодификация. – Тбилиси, 1986. – С. 45; Коренев А.П. Административное право России. – М., 2002. – С. 67, С. 245.

67. Закон України «Про прокуратуру» : у редакції Закону № 1697-VII від 14 жовтня 2014 року (офіц. текст). – К.: Паливода А.В., 2014. – 112 с. (Закони України).

68. Винокуров В.А. Начало административного права: Учебное пособие в таблицах. – СПб: Издательство юридического института (Санкт-Петербург), 2007. – С. 120, С. 124.

69. Якимов А.Ю. Статус субъекта административной юрисдикции // Государство и право. – 1996. – № 6. – С. 108.

70. Про судову практику в справах, що виникають з адміністративно-правових відносин (Постанова Пленуму Верховного Суду УРСР від 29.06.1984 р. № 6: Збірник постанов Пленуму

Верховного Суду УРСР (1962-1984 р.). Із змінами і доповн. За станом на 31 грудня 1984 року. Відп. ред. О.Н. Якименко. – Політвидав України, 1985. – С. 109.

71. Закон України «Про прокуратуру»: у редакції Закону № 1697-VII від 14 жовтня 2014 року (офіц. текст). – К.: Паливода А.В., 2014. – 112 с. (Закони України).

72. Судова практика у справах про адміністративні правопорушення (2003-2005 р.р.) / За заг. ред. В.Т. Маляренка. – Юрисконсульт, 2006. – С. 471-476, С. 485-486.

73. Бахрах Д.Н., Россинский Б.В., Стариков Ю.Н. Административное право: Учебник для вузов. – 2-е изд.изм. и доп. – М.: Норма, 2005. – С. 604, С. 637.

74. Адміністративний процес: Навчальний посібник / За заг. ред. доктора юридичних наук професора І.П. Голосніченка. – К.: ГАН, 2003. – С. 170.

75. Ганич Д.І., Олійник І.С. Російсько-український словник / Видання 2-е, перероб. і допов. – К.: Видавництво «Радянська школа», 1974. – С. 409.

76. Газета «2000» / Еженедельник. – 2008. – № 11 (406). – 16-20 марта. – С. Е.

77. Мельников В.А. Права лица, привлекаемого к административной ответственности на защиту: Дис. канд. юрид. наук. – М., 1995. – С. 124; Дядькин О.Н. Правовой статус лица, привлекаемого к административной ответственности (по материалам административной практики органов внутренних дел): Автореф. дис. канд. юрид. наук. – М., 2001. – С. 14.

78. Додин Е.В. Доказательства в административном процессе. – М., 1973. – С. 78.

79. Новий український тлумачний словник. Близько 20 000 слів і словосполучень [текст] / укл. Н.Д. Кусайкіна, Ю.С. Цибульник; За заг. ред. д-ра філолог, наук, проф. В.В. Дубічинського. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2008. – С. 86, С. 288.

80. Митний Кодекс України: Офіц. видання. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – Ст. 394, Ст. 402.

81. Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 9. – Ст. 62.

82. Сорокин В.Д. Административно- процессуальное право: Учебник, 2-е изд. перераб. и доп. / Подгот. докт. юрид. наук, проф. А.И. Каплуновым. – Спб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2008. – С. 531-533.

83. Закон України «Про Національну гвардію України»: чинне законодавство із змінами та допов. станом на 17 березня 2014 року : (Відповідає офіц. текстові). – К. : Алерта, 2014. – 20 с.

84. Дворак А.И. Меры административно-процессуального пресечения, применяемые милицией: Дисс. канд. юрид. наук. – М., 1997. – С. 8; Красноглазов А.Ю. Обеспечение законности в применении административно-процессуальных мер на стадии возбуждения дела об административном правонарушении: Дис. канд. юрид. наук. – М., 1999. – С. 12-15.

85. Ключниченко А.А., Дорогих Н.М., Пилипчик А.Н. Медицинские вытрезвители. – Киев, 1980 – С. 23-28; Гижевский В.К. Меры административного принуждения, применяемые органами внутренних дел на транспорте. – Киев, 1986. – С. 52-53.

86. Адміністративне право України: Підручник / За заг. ред. С.В. Ківалова. – Одеса, Юридична література, 2003. – С. 212.

87. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. / Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20 (Втрата чинності від 07.11.2015 р., підстава 580-19).

88. Рябов Ю.С. Административно-предупредительные меры. Теоретические вопросы. – Пермь, 1974. – С. 55-58.

89. Ключниченко А.П., Самойленко А.В., Зеленько В.Л. Меры административного пресечения, применяемые милицией, как средство охраны советского правопорядка. – Киев, 1974. – С. 46.

90. Коренев А.П. Административное право России. – М., 1996. – С. 223-228; Бандурка О.М. Заходи адміністративного припинення в діяльності міліції: Автореф. дис. канд. юрид. наук. 1994 р. / Українська державна юридична академія. – Х., 1994. – С. 10.

91. Серегин А.В. Основания и порядок применения мер административного воздействия. – М., 1974. – С. 11.

92. Чабан В.П. Акти адміністративного примусу в діяльності міліції України. Навч. посібник. – Київ: Атіка, 2002. – С. 77.

93. Про практику застосування судами Української РСР законодавства по посиленню боротьби проти пияцтва і алкоголізму та виконання постанови пленуму Верховного суду СРСР у цих питаннях, від 29 жовтня 1976 р. № 7. – Збірник постанов Пленуму Верховного Суду Української РСР (1962-1984р.). Из змінами і допов. за станом на 31 грудня 1984 р. Відп. ред. О.Н. Якименко. – К.: Політвидав України, 1985. – С. 233.

94. Грибанова М.В. «Маленькая наркомания – большая проблема» // Еженедельник «2000». – 2008. – № 16 (411). –18 апреля. – С. 8.

95. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підручник / Під заг. ред. І.П. Голосніченка, Я.Ю. Кондратьєва. – К.: УАВС, 1995. – С. 113, С. 139.

96. Інструкція про порядок направлення громадян для огляду на стан сп'яніння в заклади охорони здоров'я та проведення огляду з використанням технічних засобів: Затверджена наказом МВС України, МОЗ України та МЮ України від 24 лютого 1995 р. № 114/38 / 15 - 36-18.

97. Український Радянський енциклопедичний словник. Т.2 АН Української РСР. – К., 1967. – С. 804.

98. Астахов Д.В., Зубач А.В, Костенников М.В., Кардашова И.Б., Куракин А.В., Обыденова Т.В. Участники производства по делам об административных правонарушениях: Учебное пособие / Под ред. д.ю.н., проф. М.В. Костенникова. – М.: Московский университет МВД России, 2005. – С. 4-5.

99. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – К.: Видавник Паливода А.В., 2005. – Ст. 213; Анджієвський В.С., Тимченко І.Н. Нове законодавство про адміністративні правопорушення. – К.: Політвидав України, 1987. – С. 52-72.

100. Министерства и ведомства: Учебное пособие / Под ред. А.Н. Козырина и Е.К. Глушко. – М.: Норма, 2008. – С. 29.

101. Юридический словарь / Гл. ред. П.И. Кудрявцев. Т. 1, А-Н, Второе издание. – М.: Госиздат Юридической литературы, 1956. – С. 87; Українська Радянська енциклопедія: Словник: В трьох томах. Том 1. Голов. ред. Української Радянської енциклопедії, АН УРСР. – К., 1966. – С. 337.

102. Господарсько-процесуальний Кодекс України: Харків: «Одісей», 2004. – Ст. 12.

103. Административно-процессуальное право Германии: Закон об административном производстве; Закон об административно-судебном процессе; Законодательство об исполнении административных решений: перевод с нем. / [В. Бергман, введ. сост.]. – М., Волтерс Клувер, 2007. – С. 10-12.

104. Великий енциклопедичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. – 1020 с.

105. Личенко І.О. Захист законних інтересів громадян України у сфері власності: адміністративно-правове дослідження : монографія / І.О. Личенко. – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – 416 с.

106. Жаровська І.М. Правова природа державної влади: теоретико-правове дослідження [текст] : монографія / І.М. Жаровська. – Львів: СПОЛОМ, 2013. – 536 с.

107. Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.

108. СУ РСФСР. – 1929. – № 42. – Ст. 452.

109. Студеникин С.С., Власов В.А., Евтихеев И.И. Советское административное право: Учебник. – М.: Госиздат юридической литературы, 1950. – С. 183; Петров Г.И. Советское административное право: Учебное пособие. (Часть общая). – Ленинград: Издат-во Ленинград. ун-та, 1970. – С. 233-234; Административное право. Общая и Особенная части. Учебник. / Под ред. докт. юрид. наук, проф. А.П. Коренева. – М.: МВШМ МВД СССР, 1986. – С. 212.

110. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

111. СУ РСФСР. – 1926. – № 39. – Ст. 304.

112. СУ РСФСР. – 1931. – № 17. – Ст. 186.

113. Про обмеження накладення штрафів в адміністративному порядку: Постанова ВВК і РНК СРСР // СЗ СССР. – 1925. – № 35. – Ст. 247; Про подальше обмеження застосування штрафів, що накладаються в адміністративному порядку: Указ ПВР СРСР від 21 червня 1961 р. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1961. – № 35. – Ст. 368.

114. СУ РСФСР. – 1927. – № 38. – Ст. 248.

115. Положення про охорону рибних запасів та про регулювання рибальства у водоймах СРСР. – СПСССР, 1958. – № 16. – Ст. 127.

116. Про відповідальність за дрібну спекуляцію: Указ Президії Верховної Ради РСФСР від 12 вересня 1957р. – Ведомости Верховного Совета РСФСР. – 1957. – № 1. – Ст. 5.

117. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Офіційний вісник України. – 1997. – № 25. – Стор. 20.

118. Комзюк А.Т. Деякі проблемні питання провадження в справах про адміністративні проступки // Вісник Луганського

інституту внутрішніх справ МВС України. Спеціальний випуск. – Луганськ: Луганський ін-т внутрішніх справ, 2000. – С. 219-221.

119. Бринцев В.Д. Адміністративне судочинство / Нормативна база, судові прецеденти, коментарі, зразки процесуальних документів. – Харків: «Ксилон», 2002. – С. 28-48, С. 176.

120. Габричидзе Б.Н., Чернявский А.Г., Ким-Кимэн А.Н. Административное право: Учебник. – М., 2004. – С. 267; Денисенко В.В., Позднышев А.Н., Михайлов А.А. Административная юрисдикция органов внутренних дел: Учебник. – М., 2002. – С. 7.

121. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

122. Джагупов Г.В. Здійснення міліцією провадження в справах про адміністративні правопорушення: питання теорії та практики. Адміністративне право і адміністративна діяльність органів внутрішніх справ України. Матеріали симпозіуму професорсько-викладацького складу ВНЗ МВС України 20-22 травня 2005 року. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2005. – С. 105.

123. Колпаков В.К. Теоретичний вимір законодавчого регулювання порушення справи про адміністративний проступок // Право України. – 2005. – № 2. – С. 10.

124. Науково-практичний коментар до Закону України «Про міліцію». – Київ: Українська академія внутр. справ, 1996. – п. 5, ст. 10. – С. 23.

Навчальний посібник

ОСТАПЕНКО ОЛЕКСІЙ ІВАНОВИЧ
ХИТРА ОЛЕКСАНДРА ЛЕОНТІЇВНА

**ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ОРГАНІВ, ЩО УПОВНОВАЖЕНІ
РОЗГЛЯДАТИ СПРАВИ ПРО
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Видається в авторській редакції